

TV-15 je oznaka za osrednjo partizansko kurirsko postajo v Občicah v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem

Na Snežniku okoli 4000 pohodnikov

Pohod, kakršnih si še želimo

Organizatorja, ilirskobistriško planinsko društvo in skupnost borcev Istrskega odreda že vrsto let prirejata spominske pohode na 1797 metrov visoki Snežnik. Letošnji je bil že petnajsti. Ljubitelji gor in narave, izletniki in planinci so lahko v soboto in nedeljo uživali v soncu in snegu, saj je bil na Snežnik tokrat lepo kot že dolgo ne.

Spominskega pohoda pa so se udeležili poleg planincev z vseh koncev Slovenije tudi pohodniki pobratenih planinskih društev iz drugih republik. Da je bil letošnji spominski pohod na Snežnik zares prijeten, pove podatek, da se je v dveh dneh povzpelo na vrh okoli 4000 pohodnikov. Čestitke in zahvale v imenu pohodnikov pa velja izreči organizatorjem zlasti ilirskobistriškemu planinskemu društvu, pripadnikom JLA in TO, tabornikom, gorskimi reševalci, milici in zdravniškim ekipam, ki so vsi skupaj prispevali k uspešni izvedbi letošnjega pohoda. Tudi disciplina samih pohodnikov je bila na ustrejni ravni.

Sicer pa na svidenje v nedeljo, 26. marca na spominskem pohodu na Porezen.

Jože Čurin

Razpis nagrad vstaje slovenskega naroda za leto 1988

Predsedstvo republiškega odbora Zveze združenj borcev NOV Slovenije razpisuje na osnovi pravilnika za podeljevanje nagrad vstaje slovenskega naroda nagrade za najboljše literarne, zgodovinske, memoarne, likovne, glasbene, radijske, televizijske, gledališke in filmske stvaritve o revoluciji in narodnoosvobodilnem boju na Slovenskem.

Razpis za nagrade vstaje slovenskega naroda zajema vsa izvirna dela iz omenjenih področij, ki so bila prvič objavljena, razstavljena, izvajanja ali prikazana v času med dvema razpisoma, izjemoma pa tudi za življenjsko delo ter za stvaritve, ki so nastajale in bile objavljene skozi več let in kot celota vsebujejo vrednote, ki jih je vredno nagraditi.

Denarnih nagrad je pet. Poleg denarnih nagrad se podeljujejo tudi nagrade vstaje v obliki posebnega priznanja, ki se praviloma dajejo organizacijam, kulturnim ustanovam, institucijam oziroma kolektivom. Dela bo ocenjevala posebna žirija, ki jo je imenoval republiški odbor.

Namen nagrad je vzpodbujanje umetniškega in znanstvenega obravnavanja revolucionarne tematike in prizadevanja za doseg čim večje kvalitete takih stvaritev, ki ohranjajo in razvijajo etične vrednote naše revolucije in jih prenašajo na mlade generacije.

Umetniško in znanstveno delo lahko predlagajo založbe, galerije, umetniška in znanstvena strokovna društva in ustanove, organizacije Zveze borcev, muzeji NOV in posamezniki. Rok za prijavo kandidiranih del je 1. maj 1989.

Predlogu naj predlagatelj predloži delo v 3 izvodih, če je izšlo v knjigi, sicer pa izrpen prikaz in naj navede, kje si ga žirija lahko ogleda.

Iz vsebine

Str. 2: Pamflet zoper ZZB NOV

Str. 4: Nekdo se pogovarja z vsakim Ircem

Str. 5: Življenje za zidovi

Str. 6: Reportaža o Podragi, o radioaktivnih odpadkih

Ne pozablajmo na resnične vzroke krize!

Skoraj izključno veljavno prepričanje za družbeno krizo v Jugoslaviji je vzroke zanjo videlo v gospodarski krizi. Bolj pa ko se kriza pogloblja, manj je neumestna tudi teza, da je vzrok za krizo že od začetka politične narave in želje po spremembi Jugoslavije in, da zato izboljšanje gospodarskega položaja ne bi bistveno vplivalo na politično razpoloženje. Če eskaliramo to misel, potem bi lahko rekli, da odpori proti gospodarskim reformam, ki bi položaj izboljšale, niso slučajni, kajti za politične in izsiljene spremembe je gospodarska kriza pogoj! To bi bila zelo črna slika prihodnosti, zato upajmo, da še vedno velja izhodiščna ocena o vzrokih krize. Zato tudi ne pozablajmo, da morajo vsa naša ravnanja stremeti k izboljšanju gospodarskega položaja, še posebej pa, če je količjak resnice v drugi misli.

Ustavne spremembe, ki naj bi vnesle v naše gospodarsko življenje novega duha in eliksirja, oznanjajo, da je naša družba pretrgala vezi z usodnimi dogmatskimi pogledi na socializem, torej smel pogled naprej, v ustvarjanje modernejske demokratične družbe. Vsakodnevna politična dogajanja pa ponovno povzdigujejo na oltar brezprizivnosti stare preživele vrednote in obujajo duhove, ki so človeštvu v preteklosti prinesli že toliko gorja. Še nikdar v zgodovini Jugoslavije ni bilo takega razkoraka med naprednimi hotenji in dnevnimi dogodki.

Temeljni pogoj za gospodarsko izboljšanje je stabilnost odnosov. Še tako dobra zakonodaja in uradne proklamacije ne pomenijo nič, če akterji družbene reprodukcije niso trdno prepričani v stabilnost tistega, kar družbena nadgradnja predpisuje in v stabilnost tistega, kar so se sami dogovorili. Če stvari menjajo pod pritiskom ulice, ne glede na motive, je to povsod za gospodarske faktorje znak nestabilnosti. Izkušnje pa so največji učitelj bodočega obnašanja.

Glavni problem jugoslovanskega gospodarstva je majhna motiviranost za ustvarjanje akumulacije in nato njeno še slabše izkoriščanje. Ni dovolj, da neko gospodarstvo tehnično nekako funkcionira (lahko celo na visoki tehnični ravni), problem je v ekonomskem funkcioniranju, le-to pa pomeni interes za akumulacijo, za racionalno rabo minulega dela, za racionalnost, produktivnost, urejene finance, za stabilnost pravnega reda, za vključevanje v širša tržišča itd. Temeljni pogoj pri vsem tem pa je spet – stabilnost odnosov.

Vsi pojmi, kot so interes za varčevanje (akumuliranje), vlaganje sredstev občanov, vlaganje tujcev v naša podjetja, delnice, vrednostni papirji, pluralizem lastninskih odnosov, mešana podjetja in tako dalje, so vezani na stabilnost odnosov in pravnega reda. Šele potem pride na vrsto stabilnost valuve.

Proces gospodarske rasti in prehod iz ekstenzivnega načina proizvodnje v intenzivni ni le tehnična rast nivoja produkcijskih sredstev. To je usklajen proces moti-

vacijskih odnosov in stalno preverjanje v konkurenčnem boju na trgih, zlasti na razvitih zunanjih trgih. To je proces borbe za inovacije, tako tehnične in tehnološke, organizacijske kot ekonomske, in proces izrivanja nepotrebnih stroškov. Ni slučajno, da ima naše gospodarstvo ogromne vhodne zaloge surovin in reprodmaterialov v svojih dragih skladiščih, da bi lahko ob našem neredu tehnično funkcioniralo, za razliko od razvitih zahodnih ekonomij, kjer »skladišča« vohodnih surovin nadomeščajo pogodbe z dobavitelji z vsemi potrebnimi dobavnimi roki in neusmiljenimi sankcijami. To pa zahteva finančni in pravni red-stabilnost odnosov. Mitingi lahko stanje le še poslabšajo. Koliko neproduktivnega trošenja narodnega dohodka je samo v tem segmentu gospodarjenja v naših razmerah nestabilnosti odnosov?

Kdor torej ne prispeva k stabilizaciji razmer in s tem zavira zdrav gospodarski razvoj, se v bistvu zavzema za življenje v revščini in na eksistenčnem minimumu z vedno večjimi konflikti v delitvi vse skromnejšega narodnega dohodka. Zato je v bistvu tudi proti politični stabilnosti.

Vse bolj smo priča pojavu, da tudi tako opevano enotno jugoslovansko tržišče ni več le ekonomska kategorija, ampak postaja političen prostor, v katerem se ocenjuje blago po tem, kakšne poglede na družbo ima njegov proizvajalec. Če gre pri tem le za osebne reakcije kupcev bo ta pojav kratkotrajen, kajti še vedno velja pregovor nisem tako bogat, da bi kupoval poceni blago. Če pa gre za naročeno obnašanje, potem avtorji samo dokazujejo, da se na gospodarstvo ne spoznajo, kajti posledice bodo kratkotrajne tudi za njih. Ali pa je morda prevladala že druga teza o izvorih krize, ki sem jo uvodoma omenil? Nisem za to, da bi gospodarstvo Slovenije sprejelo kakšne protiukrepe, vendar pa bodo avtorji bojkota morali sprejeti posledice zmanjšanja finančne moči Slovenije tudi v svojih financah. V slovenskem gospodarstvu pa bo to stanje pustilo dolgoročne posledice. Vendar ne samo negativne. Okrepilo se bo prepričanje, da je jugoslovanski trg vedno bolj negotova perspektiva in da je treba še povečati napore za večje vključevanje v zahodne trge.

Ta izziv pa lahko le poveča kakovost naše proizvodnje, višjo tehnološko raven, borbo za manjše stroške, pa tudi zmanjšanje nekvificirane delovne sile. Avtorji bojkota pa bodo čez čas spet lahko ugotovili, da se je razkorak v produktivnosti med Slovenijo in njimi povečal.

Prva polovica leta je za vidne učinke reforme že praktično za nami. Spremembe, ki naj izboljšajo gospodarjenje se ob najboljši volji vedno uveljavljajo le počasi. Proizvajanje se namreč ne izboljšuje na povelje in s političnimi sklepi, temveč s trdim delom, ozečjem ustvarjalnosti, stabilnosti in pravnim redom. Tega pa na ulici ni. Zato pozabimo na resnične vzroke naše krize.

Sveto Kobal

Pamflet zoper ZZB NOV

Dne 8. marca je revija Mladina v svoji 9/10 letošnji številki objavila obširen članek Vojne je konec, v katerem je avtor Igor Mekina zelo ostro nastopil proti jugoslovanski borčevski organizaciji. Historiat in delovanje ZZB NOV (SUBNOR) je izrisal v provokativnem, zasmehljivem in zasrmovalnem tonu. Članek je uredništvo Mladine opremilo z žaljivo karikaturino in s štirimi fotografijami z raznih borčevskih proslav, ki jih je podnaslovlilo prav sarkastično.

Kaj smo izvedeli iz članka

V omenjenem pisanju se med drugim trdi, da ZZB NOV neupravičeno nastopa kot oblastna, odločujoča, monopolistična organizacija, ki je institucionalno vpeta v naš politični sistem. Njen položaj, če ga primerjamo s položajem podobnih »stanovskih« organizacij veteranov po svetu, da je nepravilno eliten, privilegiran in tedaj nedemokratski. ZZB NOV, to naše »revolucionarno plemstvo«, trdi pisec, nima nobenega lastnega družbenokreativnega programa, pač pa preprosto prevzema za svojega program ZKJ; nedopustno da je torej, da borčevska organizacija financira svojo dejavnost iz proračuna federacije; ker da članstvo ni organizirano po političnih kriterijih, pač pa na podlagi golega zgodovinskega dejstva (delova-

nja v NOB), med drugim ne zasluži tolikšno število zagotovljenih sedežev v delegatskem sistemu. Nadalje članek opisuje konzervativnost in »trdi partijski kurz« borčevske organizacije ter smeši njeno delovanje, češ da je le-tó polno deformacij, frazerstva, poenostavljanja, zastarelih sodb, neustreznega vtikanja v razna družbena vprašanja itd. Daljši razdelek naposled posveča pisec primerjavi naše borčevske organizacije s Koroškim brambovstvom (KAB) in Heimatdienstem v Avstriji. Pri tem poudarja, da KAB, ki nima državne finančne podpore, ni politična organizacija in ne nastopa kot političen subjekt (v nasprotju z našo ZZB NOV). Torej: orisane »deformacije pri nas da je treba odpraviti, če seveda ne želimo biti »kastno organizirana vojaško-plemenska zveza, pač pa demokratična zvezna država«.

To, kar smo navedli, je seveda samo manjši del očitkov in obsodb, ki jih naslavlja Mekina na borčevsko organizacijo. Žal nam prostor ne dopušča, da bi ponatisnili ta obsežni članek, ki je zasedel kar štiriinpol revialne strani. Borcem zato nujno svetujemo, naj si ga preberejo v navedeni številki Mladine.

Objavljamo pa relevantni del pisma, ki ga je glavni urednik TV-15 poslal v objavo uredništvu Mladine v zvezi z omenjenim člankom.

To in ono ima pisec prav

Nekaj kritičnih misli v Mekinovem članku po mojem mnenju drži. Denimo, na dejanske deformacije dá sklepati podatek, da ZZB NOV še danes šteje milijon članov, medtem ko je osvobodilna vojska štela ob koncu vojne osemsto tisoč borcev in bork. Ne gre sicer pozabiti, da je status borca pozneje upravičeno dobilo tudi na sto tisoče terencev, aktivistov, internirancev itd., vendar je toliko teh ljudi pomrlo, da bi se do danes njihovo skupno število, če naj bi bilo realno, že moralo zmanjšati, ne pa povečati. To pomeni, da je organizacija dopustila zares veliko koristolovstva, včasih naravnost tragikomičnih potvorb in neprincipialnosti. Z osnovno človeško etiko je bilo skregano, da so mnogi borci in »borci« tako ali drugače skušali gmotno vnovčiti svoj boj, zasluge in žrtve v NOB; s sleherni logiko je bilo skregano, da so se med borce vstulili razni spretneži, med njimi celo marsikateri člani kvislinskih formacij. ZZB NOV kot institucija je desetletja sèm res imela oblastne pozicije (danes jih de facto nima več, četudi po sili vajrajnosti še zmerom sistemsko figurira kot taka; saj vemo, kako počasi meljejo pri nas sistemskobirokratski mlini). Mislim pa, da organizacija še zdaj ne kaže odrekati moralne pravice in dolžnosti, da skuša organsko razvijati svoj subjektiven vpliv na družbo bodisi kot samostojna organizacija, bodisi kot del socialistične zveze. Ne kaže pozabiti, da institucija ZZB NOV, kakor vsako drugo, sestavljajo ljudje. Poleg maloštevilnih borcev v institucionalnih strukturah – v občinah, republikah in federaciji – živi ogromna večina članov borčevske organizacije skromno, od vsake oblasti umaknejo, nepriviligirano, marsikaj pozabljen, naj že bo v mestih, na podeželju ali v hribovskih vaseh. Vsem tem se mora zdeti Mekinovo neopredeljeno in posplošno pisanje zelo krivično.

Generacijska netoleranca

Skoraj pol stoletja od začetka NOB je res že kar častljivo dolgo obdobje, pa zato mlade generacije nestrno pozivajo borce, pojdite nam že s poti, vi, cokla našega razvoja. V tej nestrnosti, ki jo odseva tudi Mekinov članek, ni pravega realizma. Za lase so privlečeni pogosti očitki v javnosti, glejte, borci so glavni krivci za sedanjo krizo, borci se ne pustijo mladim razmahiti, borci nas tišijo dol s svojo konzervativnostjo. To so samo izgovori za lastno nemoč, izgovori, ki do zdaj niso bili podprti z nobenim veljavnim argumentom, če ne računamo gole biološke danosti, da so borci stopili v središče družbenega življenja toliko desetletij prej. Argumente nadomešča krhek očitek, ki ga navaja tudi Mekina, namreč da borci »zapolnjujejo politični prostor« subjektom, ki bi lahko »izražali interese ljudi«. Resnica pa je naslednja: Jugoslavija ni padla v krizo, v kakršni je danes, dokler je bila borčevska organizacija zares količjak odločujoča sila. Postarani borci dandanes samo vse bolj nemočno čakajo, kdaj bodo mladi kje kaj premaknili. Nekdanji zmagovalci nad fašizmom lahko v glavnem samo godrnjajo in zmajujejo z glavami, češ, saj vas ne držimo za vrat, le zakaj se mladi tako počasi, neodločno in nedosledno spopadate s problemi svojega časa.

Prav nikogar borci ne ovirajo, ne pustijo pa si vzeti svojih lastnih prepričanj in tudi ne moralne pravice, ki so si jo priborili z nemajhnimi žrtvami, namreč, da kaj rečejo, svetujejo ali se postavijo v bran silam, ki skušajo rušiti Jugoslavijo.

Lažen očitek, da borci nimajo programa

Mekina pravi, da Zveza združenj borcev ni nikoli imela in nima svojega družbenokreativnega programa. Zlasti to, da ji jemlje pravico do enakopravnega sodelovanja

v oblasti in politiki. Popolnoma neresnično! Njen zelo jasen program je boj za socializem izvirno jugoslovankega kova. Kar posebej zadeva slovensko ZB se zavzema tudi za narodnostno in razredno emancipacijo slovenskega naroda znotraj avnojske SFRJ. Ta program (tu mislim prvenstveno na ZB Slovenije), ki je deležen v borčevskih sestavih neprestane aktualne in konkretne elaboracije iz političnih, gospodarskih in kulturnih vidikov, se zares v marsičem prekriva s programoma ZKJ in ZKS, v marsičem pa tudi ne. Še posebno v zadnjem času, ko ZKJ in SZDL Jugoslavije nista vselej dosledni, oblikuje borčevska organizacija tako v narodnostnem kot v razrednem pogledu dokaj konkretne svojiske koncepcije, kar je razvidno iz njenih programskih dokumentov, če bi jih le hotel kdo vsaj pogledati, če že ne pozorneje proučiti. Žal morajo borci neprestano ugotavljati, da je njihov vpliv daleč premajhen, da bi bolj prodrli s svojimi pogledi: sredi splošne poplave veleučenihi, a v bistvu sterilnih verbalnih ekshibicij, ki jih pod firmo »programov« uganjajo tako ustaljene politične formacije kot ad hoc formirane »stranke«, se borčevski glas izgublja. Ta glas mnogi kar počez in brez poštenega dialoga odpravljajo z etiketami, da je zastarel, konzervativen, frazerski, neznanstven itd. Kako ne bi bil spoznan kot tak, ko pa se zavzema za socializem, torej za družbeni sistem, katerega ime velja danes med bleščečimi naprednjaki že skoraj za psovko!

Blasfemične primerjave

Najbolj od vsega gre Mekini na živce, da se ZZB NOV še vedno vzdržuje iz proračuna. Tako uzurpatorsko da se pusti vzdrževati zategatelj, ker je izšla pač kot zmagovalec iz NOB. Krono očitkov predstavlja naravnost blasfemična primerjava med jugoslovansko ZB ter rjavosrajčnimi organizacijama Koroškim brambovcem (KAB) in

Heimatdiensta v Avstriji, češ da ti dve nimata pravice glasovati o zakonskih ukrepih, medtem ko naši borci – kot revolucionarno plemstvo – v skupščinah glasujejo in odločajo ter si tako nedemokratsko jemljejo pravico, ki jim ne bi smela pripadati. Mekina se sicer tu in tam nekoliko ogradi od lastni trditve, češ da ne primerja programskih vsebin naših in avstrijskih bojovniških asociacij, vendar vztraja, da tam in tu gre zgolj za stanovsko organizacijo, ki ne bi smela imeti parlamentarno-glasovalne moči.

Ne vem, ali je Mekina kaj pomislil, ali lahko imamo zgolj za nek stan komaj pregledno množico partizanov, ilegalcev, aktivistov, internirancev, hranilcev in preskrbovalcev NOV itd., ki so se štiri leta srčno bojevali in žr-

bil in ni samo nek stan ali ceh – torej kaže v celoti opustiti kilavo (in hkrati zlobno) primerjavo med našo ZZB NOV in KAB; drugače ravnati bi pomenilo odrékati zgodovinski vidi sleherni veljavo.

Glede financiranja: več doslednosti!

Morda pa je Mekino vodilo pri njegovih zaključevanjih predvsem dejstvo, da so se borci do danes že močno postarali, da je njihova psihofizična kondicija oslabela, skratka, da so zreli za previtkarski kot in da jim je po naravnih zakonih prepustiti prostor mlajšim. Torej, da je preprosto škoda proračunskih sredstev za ohranjanje organizacije, ki da ne more več nuditi kaj prida kreativnega.

cije mladinskih funkcionarjev in struktur. Nasprotno, tja do štiridesetega leta starosti ali še dlje se mnogi »mladinci« gnetejo okrog proračunskih virov. Ko pridno zajemajo iz njih, pozabljajo na sleherni doslednost; nič se ji ne zazdi, da bi bila tako tudi mladina lahko prepoznana kot »stan«, ali kot kakšno hecno nadaljevanje boljševiske, komsomolske, skojevske preteklosti, da kakih drugih zgodovinskih vzporednic sploh ne omenjam. Moram reči, da mi že davno hodi po glavi misel, da gre v primeru naše mladinske organizacije z njenimi frazerskimi pobožnostmi, šfetafami ali pa veleumno »programskimi« čvekarijami za izcedek totalitarizma, kakršen je demokratski Evropi popolnoma tuj. Ali Angleži, Francozi, Nemci, Italijani premorejo kaj podobnega? Niti približ-

tvovali. Leta 1945 je ta zmagovita množica delavcev, kmetov in intelektualcev sestavljala večino jugoslovanskih narodov in tudi slovenskega naroda znotraj avnojske SFRJ. Če je vso to raznorodno množico leta 1947 povezala združitev v enotno organizacijo, ki je sklenila nadaljevati osvobodilna in revolucionarna prizadevanja, ali je mar to dejstvo samodejno pohabilo njene ljudi subjekte, da odtlej ne bi mogli ali smeli soodločati v družbenem življenju? Ali se je njihov človeški status po kdove kakšnem teoretičnomu parlamentarnem shematizmu takrat v hipu prevrednotil in izgubil pravico na oblastne aspiracije? Skrajno nerealistično ali že kar abotno bi bilo zagovarjati takšno prenameno, tembolj, ko Mekina sam soglašava, da so to bili zmagovalci v revoluciji. To ni

Ne maram se spuščati na solzavi in etično sumljivi teren jernejevskega pravičništva. Raje ostajam zgolj pri preudarku, ali gre pri proračunskem financiranju borčevske organizacije res za nekakšno uzurpacijo družbenih sredstev, ki je nastala in se ohranja zgolj zato, ker naj bi si borci z zmago pridobili »škarje in platno«.

Odgovor tiči v sistemu, kakršnega smo si v revoluciji izoblikovali. Takšen, kakršen je, pač je. S tem ne rečem, da ne bo jutri drugačen, boljši, doslednejši, saj imajo vsi pojavi svoje razvojne procese. Podobno kot borčevski je isti sistem določil in ohranil enak način financiranja n. pr. tudi mladinski organizaciji. Čudno, da Mekine in z njim vred vrste drugih zdajšnjih prenapetih »prevratnikov« nič ne moti, da gredo iz proračuna lepe milijarde za plače in ak-

no. Borčevska generacija bo v nekaj desetletjih izumrla, mladinska organizacija pa se bo menda nadaljevala ad infinitum. Ko mlad človek dopolni osemnajst let, ko postane volilec in polnokrven državljani, čemu še potrebuje berglo neke svoje posebne organizacije? Študira naj za svoj poklic, odsluži naj vojaške, začne naj delati, po svojem nazoru naj se vključi v politično življenje: tak je red po vsem svetu izven držav realnega socializma.

Skratka, kadar se bo mladinska organizacija zavedla nedoslednosti lastnega statusa – to polagam Mekini na srce – in se zavzela za samoukinitve, šele takrat si bo pridobila pravico za šarjenje po obstanku podobnih grupacij znotraj SZDL, n. pr. po obstanku borčevske organizacije.

Zvone Kržišnik

Seja predsedstva RO ZZB NOV Slovenije

Ne bodo se posipavali s pepelom

Na zadnji seji predsedstva RO ZZB NOV Slovenije, na kateri je bila ena osrednjih točk dnevnega reda obravnava stališč ZZB NOV Slovenije o prenovi slovenske frontne organizacije, je razprava stekla še v eno smer: obravnavali so namreč še razpravo in sklepe z zadnje zvezne borčevske seje, ki je kar najostreje izpostavila vprašanje odgovornosti slovenskega političnega vodstva za znano zborovanje v Cankarjevem domu in terjala od slovenskih borcev, naj se jasno opredelijo do tega zborovanja. Poleg obeh omenjenih pomembnejših tem pa so obravnavali tudi informacijo o delu odbora za financiranje zgodovinskih del o NOB in revoluciji, poročilo o nadaljnjih nalogah in problemih okrog izgradnje (nadaljevanja) partizanske magistrale v Sloveniji ter končno, finančni načrt RO ZZB NOV Slovenije za to leto.

Kakor je bilo pričakovati, je največ časa vzela živahna razprava o odmevu na zvezno borčevsko sejo ter oblikovanje stališča o zborovanju v Cankarjevem domu. Bistvo in skupni imenovalec vsega premišljevanja o tej temi lahko strnemo v besedah predsednika Polaka-Stjenke, ki je dejal, da slovenski borci stojijo za iskrenim in humanim namenom ter sporočilom zbora v CD, da se od takšne ocene ne ograjujejo, ker se nimajo za kaj ograjevati. Lahko so rezervirani in se ne strinjajo s posameznimi razpravami in pripombami, ki so bile tam izrečene, vendar to ne spremeni osnovne ocene. Nekateri drugi razpravljalci, ki so prihajali s terena, so bili v svojih ocenah bolj ostri in so celo decidirano poudarjali, da borci na terenu terjajo, da se njihovi predstavniki v njihovem imenu ne posipujejo s pepelom, pri čemer pa se bodo o posameznih stališčih, s katerimi se ne strinjajo, soočali in polemizirali — v Sloveniji. Predvsem pa so opozarjali, da je v poplavi in navalu vseh grdih besed, ki so letele na račun Slovenije, ostalo nekako zakrito in predvsem nenaglašeno dejstvo, da je potreben resne politične ocene beograjski miting ter kopica vsega, kar je bilo tiste dni izrečeno tako na ulici kot tudi na forumih in v časopisih, vse do zahtev in groženj z orožjem. Končno so se na predsedstvu RO ZZB NOV dogovorili tudi, da bodo stališče, ki so ga o tem vprašanju zavzeli na omenjeni seji, posredovali predsedstvu zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije.

B. Ž.

Stališča ZZB NOV Slovenije o prenovi SZDL

V tem dokumentu zveza borcev oblikuje svoj pogled na prenovu SZDL. V njem razmišljamo, kako naj se borčevska organizacija in celotna fronta organiziranih sil SZDL — usposobi za nove naloge ob razširjanju politične demokracije in ob spreminjanju Zveze komunistov v enakopravni subjekt političnega pluralizma.

V našem načrtu za obnovo SZDL, ki nadaljuje delo OF, upoštevamo njeno demokratično zasnovu in bogate izkušnje iz NOB. Čeprav niso zgodovinsko ponovljive in primerljive, pa vendar: OF je bila fronta zavrednih ljudi različnih svetovnih nazorov s skupnim ciljem — osvoboditev in pravičnejša družba!

Danes pa je skupni interes večine v SZDL preseči politično, gospodarsko in moralno krizo, ohraniti in nadgrajevati avnojevske skupnosti narodov in narodnosti Jugoslavije, pospešeno razvijati suvereno, socialistično,

samoupravno, moderno in uspešno, v evropske in svetovne gospodarske in kulturne tokove vključeno Slovenijo in Jugoslavijo.

Smo za pluralizem idej, pogledov in interesov, katerega središče in cilj je človek, suvereni nosilec oblasti. Smo za pluralizem, ki se uveljavlja v okviru SZDL in temelji na odgovornosti in etiki javnega delovanja ter komuniciranja. Težimo k višji ravni politične kulture, spoštovanju ter zaščiti celovite človekove osebnosti. Ob uveljavljanju političnega pluralizma smo proti vsakršni njegovi zlorabi s strani nacionalističnih, konzervativnih in drugih struj, ki so v opreki z načeli avnojske Jugoslavije. Zavračamo demagogijo, liderstvo, manipulantstvo in politikantstvo ter podcenjevanje NOB, vlogo ZK, vse, kar vnaša med ljudi nasprotja, razdor in sovraštvo.

Prenavljanje SZDL naj poteka in strpnem, demokratičnem dialogu ob spoštova-

nju ustavnosti in zakonitosti. Novo SZDL gradimo na dogovarjanju in sporazumevanju s podobno ali dobronamerno, drugače mislečimi. Enakopravno iščimo pota sožitja, z ustvarjalnim sodelovanjem in argumenti skušamo graditi sintezo za reševanje najpomembnejših družbenih vprašanj.

Prek različnosti in konkurenčnosti idej in pobud posameznikov in organizacij je treba iskati konkretne rešitve, ki nas ne bodo ločevale, temveč združevale pri zadovoljevanju skupnih ciljev.

SZDL mora biti gibanje, in ne koalicija družbenopolitičnih subjektov, organizacij ter posameznikov. Resnični pluralizem ne more biti forumskega tipa, temveč izraz interesov suverenih ljudi.

Oživeti in sodobno organizirati je treba delo SZDL v krajevnih skupnostih in iz baze zagotoviti uspešen pretok pobud in predlogov v občine in republiko. SZDL ne sme biti samo prostor za izražanje in naglašanje mnenj in interesov ljudi, temveč tudi mesto, kjer se demokratično in argumentirano oblikujejo stališča in politično udeležanje v akciji.

V tako prenovljeni SZDL bo dovolj prostora za vse, ki sprejemajo ustavno ureditev socialistične, federativne republike Jugoslavije, utrjevanje in poglobljanje socialističnih, samoupravnih, demokratičnih odnosov med ljudmi in narodi ter narodnostmi Jugoslavije.

Novi status in program SZDL mora izhajati iz sistema socialističnih vrednot naše družbe. Posodobiti je treba dokument »SZDL danes« na osnovi dosežene stopnje razvoja ter v duhu sodobnih spoznanj in razmer. Z njima naj SZDL zagotovi pravila demokratičnega ravnanja in obnašanja v enakopravnem, pluralnem prostoru, v katerem vlada politična kultura in ustvarjalni dialog.

Prenova SZDL ni sama sebi cilj, marveč temelj reforme političnega sistema. Omogoča naj, da se bodo različni družbeni interesi in zasnove njihovega uveljavljanja soočali in razreševali na demokratičen način, zlasti v svobodnih, demokratičnih oblikah izražanja ljudske volje pri izbiranju, nadzoru in zamenjavi nosilcev oblasti.

Potrebna so pravila obnašanja in demokratičnega postopka pri udeležanju pluralističnih pobud in predlogov v skupščinskem sistemu. Z njimi naj SZDL zagotovi najširše odločanje ljudi na temelju pravne države, večje veljave skupščinskega sistema, krepitve civilne družbe in uveljavljanja človekovih pravic ter svoboščin.

Volilni sistem mora omogočati ljudem, da svobodno in neposredno izbirajo svoje predstavnike izmed več kandidatov. Temelji naj na demokratičnih pravilih in mehanizmi predhodnih volilnih postopkov, nominacije in kandidiranja. Evidentiranje kandidatov in zagotavljanje podpore baze naj se opravi na občinski ravni. Vsi kandidati morajo biti pod enakimi pogoji podvrženi presoji ljudi.

Hkrati naj SZDL opravlja stalni družbeni nadzor in kontrolo nad delom izvoljenih; zagotavlja naj jim zakonito zaščito, pa tudi demokratične postopke odpoklica, če izgubijo zaupanje volilcev.

Sredstva obveščanja so dolžna stalno, posebej pri volitvah omogočati enakopravno izražanje mišljenj in pobud vsem ljudem; frontnim delom ter političnim subjektom pa nuditi enake možnosti predstavljanja njihovih stališč in programov.

Zavzemamo se za večjo družbeno odgovornost ter strpnost javne besede, za objektivnost, strokovnost in preudarnost medijskega obveščanja.

Zveza borcev bo v okviru SZDL kot njen avtonomni del s svojim programom in pobudami še naprej delovala za skupno korist delovnih ljudi in občanov, posebej pa bo zagotavljala specifične interese udeležencev NOB.

ZZB NOV Slovenije bo tudi v prihodnje posvetila največjo skrb uredništvu treh reform. Zavzemala se bo za razvoj obrambe in samozščite, neuvrščeno zunanjo politiko in za dobrososedske odnose zlasti z deželami, kjer živi naša manjšina in delujejo organizacije, ki izhajajo iz antifasističnega boja v drugi svetovni vojni. Prizadevala se bo za večjo odprtost v svet, sodelovanje v Evropi, posebno na prostoru Alpe-Jadran, za mir, razorožitev in varnost. V okviru svojih specifičnih nalog pa bo posvečala posebno skrb uveljavljanju izkušenj in moralnih vrednot NOB v družbi ter zdravstveni zaščiti in socialni varnosti borcev.

Borci želimo ostati združevalni in povezovalni dejavnik v slovenskem in jugoslovanskem prostoru. Prizadevali si bomo, da bi preobrazbo SZDL, ob spoštovanju ustave ter zakonov, povsod razumeli kot pot h krepitvi avnojske skupnosti naših narodov. V ustvarjalnem dialogu bomo širili prostor za mirno, demokratično in argumentirano usklajevanje stališč in interesov delovnih ljudi, pripadnikov vseh narodov in narodnosti ter njihovih socialističnih republik in avtonomnih pokrajin.

Dnevi tesnobe in sramote

Ne dvomimo, da je predsedstvo SFRJ temeljito preudarilo — tako iz družbenopolitičnih kot iz ustavnih in državotvornih vidikov — svoj ukaz, da mora 27 tisoč stavkajočih kosovskih delavcev oditi v rudnike in tovarne na prisilno delo. Reče se sicer nekoliko lepše: sprejeti morajo delovno obveznost, oziroma delovno mobilizacijo — toda v skrajni posledici gre za povsem nedvoumno prisilo. Ukrep je opri na 23. člen zveznega zakona o splošni ljudski obrambi, ki določa, da se takšna obveznost lahko uvede »v vojni ali v neposredni vojni nevarnosti«, ali pa tudi »ob drugih priložnostih, oziroma v izrednih razmerah«. Sankcije zoper kršitelje tega krepka so predvidene v zveznem in pokrajinskem kazenskem zakonu in v zakonih o prekrških. Ustrezen zvezni zakon je bil sprejet leta 1982, izvaja pa se zdaj prvič.

Okvirno pojasnilo še navaja, da je do tega ukrepa prišlo potem, ko so odpovedala pogovarjanja in vsa druga politična sredstva. Drugače da ni bilo mogoče premagati hujskaške protirevolucionarne propagande, ki da je zmanipulirala rudarje do te mere, da so se zatekli k znanim februarским ravnanjem, ko so osem dni ob gladovni stavki vztrajali v jami, uporni pa so ostali tudi pozneje. Glede na vse okoliščine bodo enote JLA sočasno »normalno opravljale naloge iz programa bojnih vaj na območju vse pokrajine«.

Jugoslovanska javnost z neizrekljivo tesnobo čaka, kaj vse se utegne izcimiti iz tega stanja. Ne glede na vse diagnoze, ki jih izrekajo državna in partijska vodstva, ostaja grenak okus, da se dogajajo take reči v Titovi Jugoslaviji. Čeravno v kosovskem primeru ne gre v prvi vrsti za razredne spore, postavljamo v tem trenutku vendarle žalosten rekord, da neka država, ki se sicer že desetletja zavzema za socializem in socialistično demokracijo, represivno jemlje svojim ljudem pravico do stavke, torej pravico, ki so jo pod pritiskom delavskih gibanj morale priznati tudi najbolj reakcionarne kapitalistične dežele.

V luči teh dogodkov je toliko izrazitejša tudi sramota, ki se je zgodila s prostovoljnimi prispevkami, zbranimi v SR Hrvatski in SR Sloveniji za pomoč sestradanim kosovskim družinam in otrokom. Kot je znano, je bilo zbranih iz izključno humanističnih pobud v ta namen približno 4 milijarde dinarjev in 70 tisoč nemških mark. Najbolj prizadetim in ubožanim ljudem naj bi ta denar razdelil na Kosovu Rdeči križ. Ne pomnimo, da bi se v vsej zgodovini človeške civilizacije in kulture kdaj prigodilo, da bi bila taka sredstva preprosto zaplenjena in da bi jim tisti, ki si je uzurpiral moč, celo preusmeril namembnost. Rdeči križ je lahko dokaj neoporečno in v skladu s svojim poslanstvom marsikaj opravil celo v nacističnih koncentracijskih taboriščih...

Razum, srce in kar je še teh entitet — tu odpovedujejo.

Z. K.

Dogovora se niso držali vsi

Osrednja pozornost udeležencev redne letne skupščine krajevene organizacije ZB NOV Lado Miklavc z Vrhovca v ljubljanski občini Vič-Rudnik je veljala trenutnim političnim razmeram v Jugoslaviji. Udeleženci so prisluhnili predsedniku mestnega odbora ZZB NOV Ljubljana Stanetu Vrhovcu, ki je sicer član vrhovske borčevske organizacije. Opisal je dogodke na tem področju v zadnjih štirinajstih dneh, začel pa je s sestankom predsednikov borčevskih organizacij glavnih mest republik in obeh pokrajin, ki je bil na Ključu. V bistvu je bil ta sestanek priprava za uradno srečanje, ki bo meseca maja. Na Ključu so po besedah Staneta Vrhovca mirno obravnavali probleme in se dogovorili, da bodo s kulturnim dialogom in brez etiketiranja reševali nasprotja. Dogovorili so se tudi o treh točkah dnevnega reda sestanka, ki bo maja. V prvi točki naj bi obravnavali politični položaj v Jugoslaviji in slovenske poglede na njegovo rešitev. V drugi točki naj bi obravnavali narodnoosvobodilni boj in slovenski prispevek k skupni zmagi nad sovražnikom. Dokončno naj bi

vsej Jugoslaviji dopovedali, da smo se Slovenci sami osvobodili, in da četrta armada ne bi bila tisto, kar je bila, če v njej ne bi bilo Slovencev. V tretji točki pa naj bi obravnavali socialno in materialno zaščito borcev v Jugoslaviji.

Že na izredni seji predsedstva ZZB NOV Jugoslavije je bilo čutiti dogovor o strpnem dialogu, ki pa se ga na žalost niso držali vsi. Predvsem sta ga grobo kršila predstavnik Kosova in Beograda. Najhujiši je bil predsednik kosovske borčevske organizacije Boro Drmončić, ki je trdil, da smo Slovenci zakrivali miting v Beogradu. Kot je poudaril Stane Vrhovec so šle stvari tako daleč, da so predstavniki slovenske borčevske organizacije zagrozili z odhodom s seje, če se zadeve ne bodo umirile. Vodstvo slovenske borčevske organizacije pa so obtožili, da nima podpore svoje baze, in da ne zastopa interesov svojih članov. Toda seja republiškega odbora ZZB NOV Slovenije je ta zlonamerna besedičenja ostro zavrgla in pokazala, da se borci popolnoma strinjajo s svojim vodstvom.

Delegacija republiškega odbora ZZB NOV Slovenije se je nekaj dni kasneje na Otočcu sešla z delegacijo ZZB NOV Hrvaške. Sestali so se zato, da bi tudi Hrvati povedali, kakšna so njihova stališča do dogodkov v Jugoslaviji. Pokazalo se je, da imajo iste poglede na rešitev, in da so tudi oni ostro proti mitingom in reševanju problemov na ulici.

V razpravi so udeleženci konference ugotovili, da je edina rešitev za Jugoslavijo delo in znova delo in nič drugega.

Član predsedstva občinskega odbora ZZB NOV Ljubljana Vič-Rudnik Janko Janša je med drugim poudaril, da je rešitev v široki demokraciji, ki jo borci zelo zagovarjajo in se z njo strinjajo. Toda v njej ne bodo sodelovali s takšnimi, ki so šestega januarja organizirali sestanek v Šentjoštu, na katerega so povabili nekdanje belogardiste, predvsem pa člane njihovih družin. Teh ljudi prav gotovo ne bi smeli sprejeti v Socialistično zvezo. Poudaril je tudi, da borci ne bodo nikoli sodelovali z narodnimi izdajalci.

B. K.

V pričakovanju vladnega predloga zakona o globalni zaščiti

Pomembne pobude slovenske skupnosti v Italiji

Čakajoč na vladni predlog zakona o globalni zaščiti Slovinci v Italiji izražajo svojo dejavnost tudi skozi razne pobude, ki so v bistvu potrditev, da ne nameravajo mirovati. Hkrati pa se politične sile, stranke, organizacije in gibanja opredeljujejo, do napovedanega vladnega dokumenta.

Socialisti v deželi Furlaniji-Juljski krajini (v Trstu so še bolj previdni do pravic, ki naj bi jih pričeli uživati Slovenci) trdijo, da ne podpirajo maksimalističnih zahtev slovenske skupnosti, soglašajo pa s tem, da bi bilo treba zakon dopolnjevati z novimi zaščitnimi normami. To so socialisti potrdili tudi na zadnjem obisku v Ljubljani.

Pri komunistih prihaja do rahlega premika v smer, ki so jo ubrali socialisti. Med enim in drugim so sicer razlike (pri čemer velja spomniti, da je socialistična stranka v vladi), vendar tudi komunisti zadnje čase pogosto omenjajo kriterij postopnosti. Na pokrajini-

ski konferenci italijanske KP, ki je bila v Trstu je tržaški sekretar Niso Costa sicer naglasil, da bi morala manjšina »soglašati« z novim zakonom, vendar je tudi pristavil tezo o »častnem kompromisu«, se pravi, v bistvu, o postopnem izvajanju zaščitnega normativa.

Politična »sredina« za zdaj miruje (po njej naj bi imeli Slovenci v Italiji dovolj pravic, z novim zakonom naj bi v glavnem uveljavili nekatere bolj obrobne), desnica pa kajpak pritiska na staro struno, da je slovenska skupnost med najbolj zaščitnimi v Evropi in da ne gre sprejemati novih olajšav, pri čemer spet maha z nevarnostjo domnevne »dvojezičnosti« tudi na področjih, koder prebiva večina italijansko prebivalstvo. Priprave na zakon so prebudile tudi Listo za Trst, ki je na zadnjih volitvah doživela popoln polom, je na predzakonsko obdobje kajpak priložnost za novo proti-

slovensko kampanjo.

Pri vsem tem sicer spet izstopa tradicionalna ugotovitev, da so politične sile v Trstu že zmeraj manj dovzetne za enakopravnost Slovencev, kakor drugod. Za vprašanje, ali popoln globalni zaščitni zakon, ali pa vsaj čvrst zakonski temelj za postopno dograjevanje, pa velja sodba, da čas ne dela v prid manjšine in da bi kazalo piheti. Hitrost pa seveda ne bi smela biti na rovaš ključnih vzvodov za enakopravnost slovenske skupnosti.

In pričakovanje na vladni zakon (pri čemer Slovenci za zdaj ne sodelujejo) po svoje spodbuja dejavnost manjšine in jo, kot smo napisali, motivira za razne pobude. Slovenski demokratični katoliki v videmski pokrajini (ki se zbira v krožku »Studenci«) so se pluralistično odločili, da bodo pripravili svoj predlog zakona, ki pa naj bi veljal samo dokler ne bi italijanski parlament sprejel globalnega za-

ščitnega zakona.

Na sestanku skupine v Vidmu so uporabljali izraz, da je pač treba »zavaloviti vodo«. Res je, da je del slovenske skupnosti v videmski pokrajini (Beneški Slovenci) najbolj ogrožen ter izpostavljen tudi nevarnosti, da bi ga vladni zakon podcenil v smislu delitve manjšine na več kategorij. S svojim predlogom za zakon naj bi Slovenci v Benečiji podčrtali svojo »prisotnost«.

Predlog (Slovence v tej pokrajini zaenkrat podpirajo zeleni, iščejo pa avtorji dokumenta stik tudi z drugimi) je zanimiv tudi zavoljo nekaterih rešitev, ki naj bi ustrezale specifični tega dela Slovencev v Italiji. Tako na primer predlagajo, da bi bilo treba skupaj obravnavati ključna poglavja vladnega zakona in zakona o jezikovnih skupnostih, o katerem se bo razprava v italijanskem parlamentu pričela maja.

Predlagajo pa še, da bi na osnovnih šolah videmske po-

krajine uvedli pouk krajevne zgodovine ter še, da bi morebitna nova zakonodaja upoštevala kot »italijanske državljane slovenskega jezika« ne samo stalne slovenske prebivalce v pokrajini, marveč tudi tiste, ki so se preselili v druge italijanske pokrajine ali pa gospodarske emigrante, po katerih Beneška Slovenija žal slovi. Regionalna skupnost (v videmski pokrajini je to Gorskotranska skupnost) pa naj bi skrbelo ne samo za gospodarsko »pomoč«, marveč tudi za rast gospodarstva v tem delu Italije.

Iniciativa, kakor razlaga ta skupina Slovencev, izhaja iz vizije »evrope narodov bolj kot Evrope držav«, nastala pa je tudi, da bi »omilili ideološki naboj«, ki da že ves čas spremlja napore Slovencev v Italiji za zaščitni zakon.

Pomembna pobuda pa se, sicer prepočasi, rojeva tudi v slovenskem šolstvu sosedne dežele. Ustrezni dejavniki so se namreč pričeli dogovarjati

o novem zastopstvu v Vsedržavnem šolskem svetu v Rimu, predvsem pa o novih vagonih potezah za napredek slovenskega šolstva; v bistvu naj bi se potrudili, da bi končno fimirali v Italiji skupno slovensko šolsko telo (denimo na pobudo sindikata slovenskih šolnikov, ki pa v glavnem skrbi za materialno plat učiteljev), ki naj bi pričelo oblikovati »politiko« slovenskega šolstva, katero pa bi bilo treba v prihodnje kajpak tudi podpirati kar najbolj enotno. Šolstvo (v slovenskem šolstvu sosedne dežele vzbujajo zaskrbljenost zlasti osip pri vpisih, pomankljiva organizacijska struktura in pa pešanje slovenščine) je tudi in zlasti v tem primeru, kot so menili na enem zadnjih pogovorov šolnikov, »glavni vitamin« za obstoj in napredek narodnostne skupnosti. Izjemnega pomena bo zategadelj njegovo mesto v zakonu o globalni zaščiti.

Miro Kocjan

Nekdo se pogovarja z vsakim Ircem

Hiša na London Street 18a je neugledna stavba, tudi znotraj se komaj kaj razlikuje od tisočev drugih hiš v mestu s 97.500 prebivalci, drugem največjem mestu na Severnem Irskem. Katero mesto je to? Odvisno od tega, s kom se človek pogovarja, koga sprašuje. Če je Irec, potem je to zanj Derry, za Angleža pa Londonderry.

Za okovanimi vrati in z bodečo žico zavarovanimi okni so v pritličju skromno opremljeni pisarniški prostori. Pohištvo je poceni in staro, tla so iz grobega lesa, peči pa so še antični vzorec. Za mizo v zadnji sobi sedijo Diana, Jim Joy in Margaret. »Primki ne igrajo nobene vloge, saj od angelov res nihče ne more pričakovati, da se bodo kako pisali«. Kdor med teroriziranimi in zapostavljenimi Irci išče človeška bitja, ki z angleškim potrpljenjem in nesebičnostjo delajo za mir in za spravo, se bo nepogrešljivo ustavil v hiši London Street 18a.

Na tem naslovu deluje »Peace and Reconciliation Centre«, majhna skupina 14 ljudi, ki si je zadala nalogo premostiti prepad med protestanti in katoličani, republikanci in unionisti, paramilitarističnimi skupinami in policijo. To pa ne z apli in manifesti, temveč z aktivnim, neutrudnim in marsikdaj tudi nevarnim delom na terenu.

Člani skupine in njihovi pomočniki prihajajo iz vseh taborov. »Imamo tudi nekaj prejšnjih paramilitaristov z obeh strani«, je nekdo pripomnil. Ko so se leta 1980 zbrali, najprej s pomočjo belfastskega, z Nobelovo nagrado počaščenega »Gibanja za mir« (Le to je delalo preveč reklame zase), so si zastavili tri cilje: 1. Pridobiti med vsem prebivalstvom zaupanje do svojega dela, 2. odpraviti nezaupanje med verskimi skupinami in političnimi grupacijami in 3. s praktičnimi dejanji pospeševati spravo.

Medtem ko je v Ulstru ena tretjina prebivalstva katoliške vere, dve tretjini pa je protestantov, je v Derryju ravno narobe. »Ljudje tukaj so prepričani, da ni mogoče živeti skupaj«, je pojasnjevala Margaret. »Bojijo se drug drugega, nihče pa ne zna povedati zakaj je tako. Protestnatni menijo, da so vsi katoličani pripadniki IRE ali pa da vsaj simpatizirajo z njo, katoličani pa so trdno prepričani, da imajo vsi protestanti radi Iana Paisleya, gromovitega pridigarja in voditelja »Demokratičnih unionistov«. K temu je Jim kategorično pristavil: »90% vseh predstav, ki jih imajo eni o drugih, je napačnih«. Da bi to spremenili so sklenili, da bodo govorili z vsakim, tudi s teroristi, če bi to kaj pomagalo.

Centrala teh angelov miru je v mešanem delu mesta. Posamezni stanujejo tam, kjer so koncentrirani prebivalci njihove vere, v katoliško ali protestantsko čistem delu

Derryja. »Žal je ta razmejitev vedno radikalnejša«, obžalujejo ti nenavadni angeli.

»Sami poredko dajemo pobudo, ljudje morajo sami priti k nam«, je dejal Joy. Prišla je na primer mati, katere sin je v zaporu. Ne upa si, da bi ga obiskali, kajti zapor je pod nadzorstvom IRE. Če bi prišla tja, bi postala sumljiva. Vprašala je, ali ne bi lahko član grupe pogledal, kako je z njenim sinom in ali kaj potrebuje...

To ni tako težavna naloga. Bolj zapleten je primer nakega 18 letnega Ircja, ki ga je IRA posvarila, da ga bodo kaznovali zaradi nemorale, to je zaradi drobnih tatvin in drugih kriminalnih dejanj. To opozorilo pomeni strel v nogo ali celo koleno, zlom roke s palico za baseball, prevrtanje dlani in druga grozljiva dejanja. Povedati pa je treba, da protestantski teroristi ne počnejo nič drugega s svojimi ljudmi. Član grupe je po zvezah vzpostavil stik s samozvanimi sodniki. »Ponavadi prosimo za 24 ali 28 urno preložitve in za dovoljenje, da se obsojeni umakne iz mesta, po navadi pa celo iz Irske v London ali kam drugam.

Jim, katerega brata so ubili, sina pa zaprli, ker je bil član IRE, je pripovedoval še o enem drugem mladem človeku, ki je dobil možnost, da se je za pol leta umaknil v Liverpool, nato pa ga je premagalo domotožje in želja, da bi obiskal bolno mater. Jim se je pogajal z nekim svetom Sinn Feina, vendar še ni znano, ali je imel kaj uspeha.

Margaret, bolničarka in predsednica mirovne skupine je pristavila: »V Angliji je mogoče vedno brati o tem, kdo se pogovarja s paramilitaristi in kdo se strinja z njihovim početjem. Naša glavna naloga pa je reševati človeška življenja. Če naj to dosežemo, se moramo pogovarjati z ljudmi, katerih življenje je ogroženo«. Nobenega pomena nima porositi teroriste, naj se odrečejo nasilnemu delovanju. Enako nesmiselno je teroriste moralno obsojati ali pa trkati na njihova človeška čustva. »Danes se pogovarjamo z IRO, jutri se bomo s škofom«.

Na široki steni urada je obešena polna belega papirja, na kateri je narisanih veliko črnih križev. Vsak križ simbolizira osebo, ki je v Derryju oziroma Londonderryju izgubila življenje ob terorističnem napadu. Od leta 1969 jih je že 280.

Naročeni pogovori so najbolj nevaren, vendar pa tudi spektakularen del aktivnosti te grupe. »Zelo zgodaj smo ugovotovili, da je šport dobra baza za stike«, je poročala Diana, socialna delavka, ki se je obenem z možem preselila iz Anglije. Pred nedavnim so organizirali pravi športni praznik s turnirjem. Pri vlečenju vrvi sta bili finalni vrsti RUC (policija) in UDA (komandosi unionistov). Zmagali so unionisti, to je protestanti.

Desetletja vojne na Severnem Irskem: Od leta 1969 je samo v Derryju/Londonderryju v Ulstru izgubilo med terorističnimi napadi življenje 280 prebivalcev iz enega in drugega tabora.

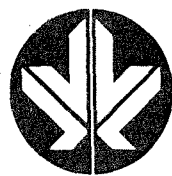
Pri 29% brezposelnosti, največji znotraj evropske skupnosti, ter z 90% maturantov, ki ne dobijo dela, vidi mirovna skupina svojo veliko priložnost tudi v koristnem organiziranju prostega časa. Pri tem je majhen avtobus nenadomestljiv. »Vsak, ki ga potrebuje, pride ponj«, je ponosno pripovedovala Margaret. Športna moštva se z njim vozijo na tekme, z njim vozijo družine na igrišče, marsikoga na letališče ali pa stare ljudi na podeželje. »Ta avtobus ne pozna meja, nikjer mu ne zastavijo poti s španskimi jezdec, nikoli ga še niso napadli«, je pripomnil Jim. Vendar pa stane vzdrževanje avtobusa precej denarja.

Kdo finansira to grupo? »Od vlade ne

vzamemo nobenega denarja«, je kategorično odgovoril, kajti sicer bi se naglo razširil sum, da je grupa njeno orodje. Od mesta dobi »Peace and Conciliation Group« letni prispevek okoli 800 dolarjev, s čimer pa si ne morejo veliko pomagati. »Dvakrat na leto lahko zbiramo prispevke po ulicah, kar je že nekaj, toda večina denarja za to dejavnost pride od domačih in inozemskih darovalcev.

Margaret je še dejala: »Lahko smo le katalizator med različnimi skupinami prebivalstva, morda pa imamo nekaj vpliva tudi na tiste, ki so aktivni na drugih področjih. Z majhnimi spremembami v razmišljanju lahko gradimo mostove zblizovanja.«

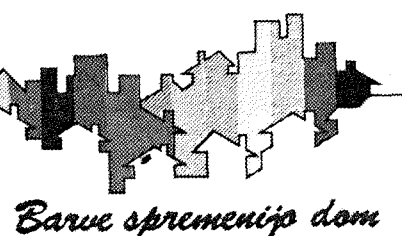
-n

JAVOR

LESNA INDUSTRIJA PIVKA

KEMIČNA INDUSTRIJA
JUB
DOL PRI LJUBLJANI

Barve spremenijo dom

Z obiska v Makedoniji

Življenje za zidovi

Tisti dan je v Tetovu lilo kot iz škafe. Gledam blato in luže v središču starega mesta in razmišljam, kakšno bi bilo to mesto, ko bi ne bilo dežja, ko bi ne bilo razglašeno za makedonski center albanskega nacionalizma in ko bi na tisti dan ne govorili glasovi iz radijskih in televizijskih sprejemnikov v vsaki hiši o mržnji, ki jo je prav tedaj sejal beograjski miting – bilo je zadnji tork letošnjega februarja.

Splet neprijetnih okoliščin in želja po spoznavanju, ki me je iz varnega zavetja Popove Šapke speljala v dolino, kjer naj bi potešila svojo radovednost, sta kriva, da se mi je Tetovo za vselej vtisnilo v spomin kot zibel neopredeljivega strahu. Le nekaj ur druženja s tamkajšnjimi Albanci je zadoščalo, da sem si ustvarila svojo podobo o tem strahu. Dobila sem občutek, da se je v ljudeh dolgo nalagal in, da se je sedaj nabralo že toliko, da lahko vsak hip plane čez rob. Kako lahko pljusne čezenj, sem imela priložnost videti pri mojem spremljevalcu, tihem in preudarnem ter filozofsko nastrojenem Albancu. »Politika je vlačuga«, je proti koncu najinega druženja planilo iz njega. Ves dan je brez besed spremljal dogajanja na TV zaslonih po radijskih sprejemnikih. Ko je

končno nervozno izključil radijski aparat, mi je dal brez odvečnih besed vedeti, da mu je vsega za vedno dovolj. To pa je povedal na preprost in razumljiv način.

Ko smo tistega deževnega križarili po tetovskih ulicah in ubirali takšne, ki so komaj dovolj široke za en sam avtomobil in jih obrobajo prepovaleni zidovi, za njimi pa nizke vegaste hišice, sem mimogrede izvedela precej zanimivih podrobnosti.

V Tetovu, katerega prebivalstvo sestavlja okoli 70 odstotkov albanskega življa, bi na ulicah, v soseskah in med ljudmi, ki se morajo hočeš nočeš srečevati in prihajati v stik, težko našli izraze nacionalne nestrpnosti. Dopovedovali so mi, da v Tetovu medčloveški odnosi niso oziroma naj ne bi bili problem. Pravili so mi, da se v glavnem problemi začenejo pri vratih tetovskih birokratskih trdnjav. Večina uradnikov je Makedoncev, zakoni, odloki in ostalo; s čimer lahko vedrilo in oblačijo, pa krojijo življenje ljudem, čeprav večkrat nimajo dosti skupnega s pravico. Mar je pravica, so se spraševali moji sogovorniki, da so v Tetovu ukinili zdravstveno in socialno zavarovanje za tretjega otroka? Povedali so mi tudi, da gredo oblasti s tem

zakonom tako daleč, da štejejo celo mrtve duše. Družini, v kateri je drugi otrok umrl, za tretjega rojenega prav tako ne pripada zdravstveno in socialno zavarovanje.

Peljem se mimo čudovito poslikane džamije. Rada bi povprašala, za kakšne vrste umetniški in zgodovinski bisser gre. Toda zraven džamije stoji osnovna šola in k njej pritegnejo mojo pozornost vodniki, ki mi hitijo pripovedovati, da je krivica tudi to, da se albanska mladež ne sme učiti zgodovine svojega naroda in da so v nenehnem precepu albanski učitelji. Govorimo tudi o časopisih, ki jih berejo in ki bi jih radi brali, pa

jih ne morejo, ker jih v Tetovu ni mogoče kupiti. Pravijo, da nekatere iz seznama nezaželenih časopisov preprosto zažigajo.

Gledam avtomobile, ki vozijo mimo. Srečujemo ljubljanske, koprške, nemške in druge registracije, ki pričajo o zdomstvu, pečalbi. Kdo so ti ljudje, mi povedo njihove bele kapice. Mimogrede bodi povedano, da teh belih kapic v Tetovu ne smejo več prodajati javno na prostem trgu. Peljemo se skozi novejši albanske četrti. Tam so hiše nove, vendar zvečine neometane. Z ničemer ne izdajajo, da v njih prebivajo »drugačni ljudje«. Potem zvem, da je ta velika nova soseska brez vode, brez kanalizacije in brez druge potrebne komunalne opreme.

Ko zavijemo iz ulice proti hišam, se prvič neposredno srečam z zidovi. Večino naje-

da zob časa. Hitijo mi razlagati, čemu služijo. Češ, naj bi se za njimi skrivala revščina... Nekateri razlage so res privlačne za lase. Kako pomembni morajo biti ti zidovi mi pove podoba na pol porušene stene, ki jo je vestna roka za silo pokrpala s frfotajočo plastiko. Ko sedaj razmišljam o teh zidovih vem, da so sestavni del strahu, ki je vcepljen v gene albanskega življa. Za njimi, ta razlaga se mi zdi še najbolj sprejemljiva, varuje svojo zasebnost.

Moram reči, da spada to, kar sem imela priliko videti in zvedeti o življenju za zidovi, med stvari, ki jih je možno ohraniti, če jih res hočemo obdržati. Tako se mi je za vselej vtisnil v spomin prizor, ko so se v eni izmed omenjenih ograj odprla težka železna vrata, za njimi pa so se pojavili sanjski prikazni dveh mladih žena. Bili sta v dimijah in

drugi pisani opravi, s cekini v laseh, z zlatimi obroči v zapestjih, svojo zadržano vlnudnostjo in obrednim obnašanjem pa sta bili tako zelo drugačni... Povprečna tetovska albanka govori in razume le albansko. Moji stiki potrebujejo pomoč prevajalca. Govorim o materinstvu, ki je za te ženske še vedno edini namen bivanja, ki je njihov poklic, radost in rešitev. Imeti moškega potomca je zanje sreča, imeti več moških potomcev pa je velika sreča. Sinovi so odgovorni za ostarele starše. Več je sinov večji je občutek varnosti ostarelih staršev. In tako se rojevajo otroci, Ne več v takšnem številu kot nekoč, pa vendar...

Obiščem več domov; povsod me sprejmejo odprtih rok. Gostoljubja takšne vrste v našem svetu ne gojim več. Spoznam tako bogate kot tudi skrajno skromne domove. Povsod vlada red, ki je nam zelo oddaljen in tuj. V hiše stopamo bosi. Ženske posedajo po blazinah na tleh. V eni izmed hiš so pravkar končale z obedom. Sredi sobe je stala na nizki okrogli mizici velika plitva posoda, iz katere so jedli riž in kuhano zelenjavo. Ob prihodu gostov, hitro pospravijo jedilni pribor, gospodinja pomete tla, ponudi kavo, sladko iz buč in obvezni kozarec vode. Takšnega gostoljubja sem bila doslej deležna le enkrat. Spominjam se neke Makedonke iz vasice ob Ohridskem jezeru. Makedonija koliko obrazov imaš?

Katja Roš

Radioaktivni odpadki: omahovanje, odpor, zamujeni roki...

Ko smo leta 1974 začeli graditi jedrsko elektrarno Krško, si, jasno, še nihče ni belil glave z mislijo, kam bomo spravljali radioaktivne odpadke, stranski, neljubi produkt sleherne jedrske elektrarne. Resda so v ta namen na voljo posebni prostori kar v sami elektrarni, vendar so to le začasna skladišča, ki zadržujejo le za nekaj let. Nujno je torej treba zgraditi trajno odlagališče, kjer bodo radioaktivni odpadki spravljani varno, odlagališče, ki ne bo ogrožalo ljudi, okolja, podtalnice. Takšno mesto iščemo že vrsto let, v Sloveniji kot na Hrvaškem, vendar za zdaj še nič ne kaže, da smo kaj dosti bliže cilju, kot smo bili na začetku. Strokovnjaki morda poročajo, da trditev ni povsem točna, saj so proučili kopico možnih lokacij za odlagališče, kar je sicer res, res pa je tudi, da vseh vidikov vendarle še niso obdelali in četudi bi jih, je treba v zadnji inštanči računati še s soglasjem prebivalstva, s soglasjem prizadetega območja, ki ima vsvo pravico, da se izreče, ali takšno odlagališče sprejme ali ne.

Z odločitvijo pa prav dolgo ne moremo več odlašati, ker bo v Krškem najkasneje v štirih letih začasno skladišče radioaktivnih odpadkov nizke in srednje vrednosti polno do vrha, kar seveda pomeni, da bi morali, v primeru, če z odlagališčem ne bi bilo nič, elektrarno takrat zaustaviti, saj odpadkov drugam ni dovoljeno shranjevati. No, tule moramo, za boljše razumevanje, razlikovati, kaj so radioaktivni odpadki nizke in srednje vrednosti in kaj visoko

aktivni odpadki. Ti, zadnji, visoko radioaktivni, za nas za zdaj še niso problematični, počasi pa moramo pripravljati tudi rešitve zanje. Gre v glavnem za izrabljeno gorivo, visoko radioaktivno in nevarno nekaj stoletij; potem ko odsluži svojo dobo v jedrskem reaktorju, ga premestijo v poseben bazen, tudi v elektrarni, kjer se ohlaja. V desetih, petnajstih letih so izrabljeni gorivni elementi nared za predelavo, kajpak na tujem, saj doma tovrstnih predelovalnih obratov nimamo. V Krškem je bazen z izrabljenim gorivom po osmih letih obratovanja elektrarne še napol prazen, poln naj bi bil v začetku prihodnjega tisočletja, čez dobrih deset let, ko bo morda že kaj bolj jasno, kako je mogoče visoko radioaktivne odpadke varno shraniti.

Nas seveda za zdaj vznemirjajo veliko manj nevarni, a zato nič manj nadležni radioaktivni odpadki srednje in nizke vrednosti. Od skupne radioaktivnosti, ki nastaja kot odpad v jedrski elektrarni, je v nizko in srednje radioaktivnih odpadkih porazdeljena komaj en odstotek, 99 odstotkov je skoncentrirane v visoko aktivnih snoveh. Odpadki nizke aktivnosti so na primer zaščitne rokavice, delovna obleka, prevleke za čevlje, orodja, ki so prišla v stik z radioaktivnimi snovmi, papir, cunje, filtri iz ventilacijskih sistemov. Odpadki srednje aktivnosti so nekateri filtri in smole iz ionskih izmenjevalcev, v glavnem pa vse snovi, ki se kakorkoli znajdejo zunaj tehnološkega kroga elektrarne. Odpadkov sred-

nje in nizke radioaktivne vrednosti se je v Krškem nabralo približno 6 tisoč 200-litrskih sodov, približno toliko pa je tudi tovrstnega odpada, ki se kopiči v industriji, bolnišnicah, medicinskih in raziskovalnih inštitutih. Vse to bo slej ko prej treba spraviti pod skupno streho.

Po izkušnjah v svetu se bomo tudi pri nas verjetno odločili za metodo plitvega ali pa tunelskega odlaganja radioaktivnih odpadkov. V obeh primerih morajo biti zagotovljeni nekateri bistveni pogoji, najprej geološka podlaga, seizmotektonska varnost, ustrezna oddaljenost podtalnice, nizka vodoprepustnost, skratka že sam teren mora biti takšen, da bo onemogočal oziroma upočasnjeval gibanje radionuklidov, če bi se ti morebiti začeli sproščati. Šele na takšnem terenu se je mogoče pogovarjati o graditvi odlagališča, vendar so to še tehnični pogoji. A nič manj pomembni niso sociološki, geografski, kulturni vidiki. Betonske pregrade, temelji in stropi so potem pravzaprav zgolj rutinski gradbeni projekt.

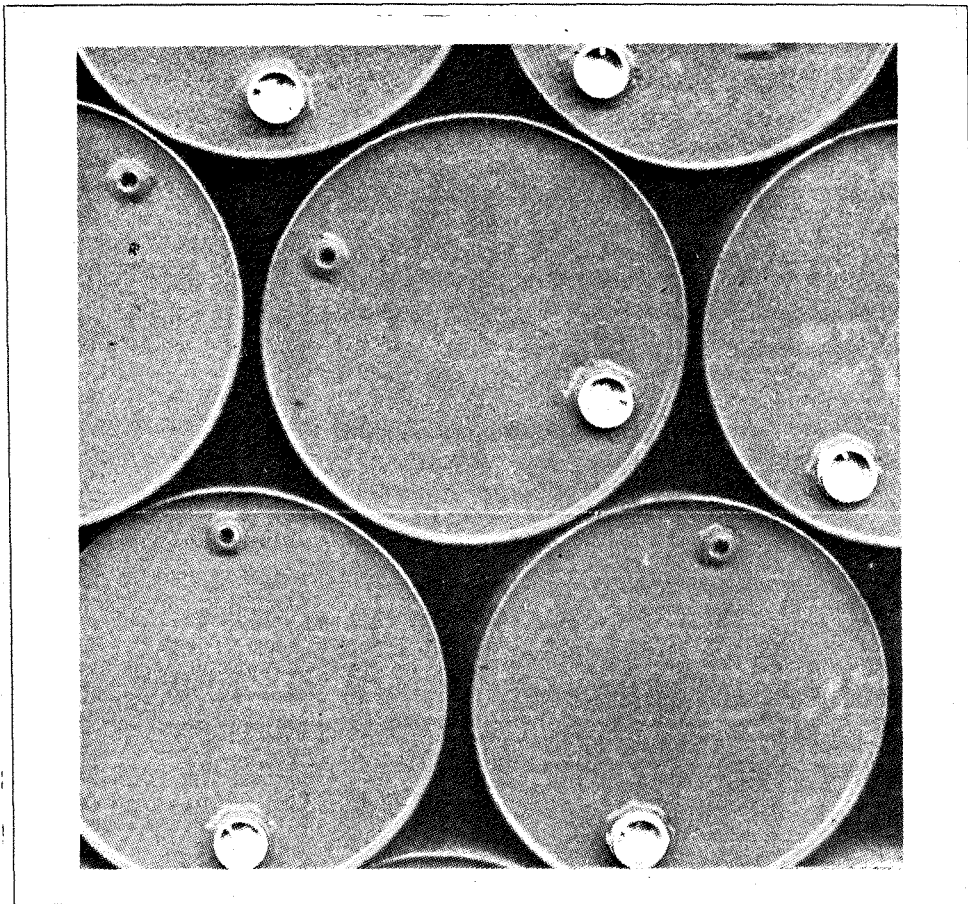
Kako daleč sta zdaj Slovenija in Hrvaška, ki sta za odlagališče odgovorni, s pripravami za dokončen izbor lokacije? Zdi se, da je v prednosti Slovenija, ki je prvotno objavila 39 možnih krajev za graditev odlagališča radioaktivnih odpadkov, nato pa se je temeljiteje lotila petih primernih lokacij. Odlagališče je seveda vsebovano v vseh planskih dokumentih republike, medtem ko ga Hrvaška doslej v svoje prostorske planje še ni vnesla. V sosednji

republiki so sicer obdelali tri možne lokacije, celovito pa bodo raziskave končane konec letošnjega leta. V vsakem primeru s pripravami zamujamo mi kot tudi Hrvači, zdi se, da se odlagališča otepamo enako oboji: zaradi odpora javnosti, ki ima z jedrsko industrijo v glavnem slabe izkušnje, in tudi zaradi misli, ki po tihem preganja nas vse:

jo naj ga Hrvači, ki iz Krškega dobijo toliko elektrike kot mi... Nekateri razmišljajo tudi o tem, naj bi radioaktivne odpadke izvažali, to je seveda povsem nesprejemljivo, vsaj dandanes, ne moremo drugam ponujati nevarnih snovi, ki jih mi ne maramo!

Odločitev gotovo ne bo lahka, je pa jasno, da bo politič-

stoječa tovarna? Je pa vse bolj očitno, da bodo pogajanja težja in dolgotrajna. Dolgotrajna pa bo tudi sama tehnična in proceduralna pot do odlagališča. Investitor bo moral izpolniti 38 predpisanih aktivnosti in če mu bi šlo vse kot po maslu, bi bilo odlagališče končano v najboljšem primeru šele leta 1995. Glede na to, da je začasno skladišče

čemu bi odlagališče gradili pri nas, ko ga lahko sosed, pa še to raje sosedov sosed in ne naš. Ali širše: čemu bi odlagališče gradili v Sloveniji, kjer imamo že jedrsko elektrarno in rudnik urana, gradi-

na, stroka je svoje v glavnem že povedala. Ali se bo našla kakšna občina pri nas ali na Hrvaškem, ki bo na svoje območje sprejela odlagališče, ki bi, denimo, prinašalo približno tak dohodek kot dobro

v Krškem že skoraj polno, je že zdaj zamuda velikanska.

Bomo jedrsko elektrarno v Krškem morali res zaustaviti?

L. A.

Podraga, puntarska vas

»Kolikokrat sem vam dejal, da je to mala Moskva!«

Z samozavestjo skozi čas. Dijaki Anton Žgur ustanovi »bukvarnico«. Partizanska šola. Zapleti okoli ceste. Vinogradništvo in živinoreja usihata. Nič ni podarjeno.

V sončni bleščavi, živo srebro se je pogumno dvignilo precej nad deset stopinj, je bila vipavska vasica Podraga kot izumrla. Kot da se tam ne rojeva in ne umira. Nikjer žive duše, le brsteči popki so nakazovali življenje. Na položni rebri nad cesto Nova Gorica–Razdrto se je življenje umaknilo za več ali manj stare hišne zidove.

Nekoliko več življenja je dihalo znotraj kmečkih dvorišč. Pri Žgurju je stal na dvorišču star znanec, Franc Žvanut, mahal z roko, vabil, da ne bi zgrešil. In potlej smo se posedli, kot dobra, stara družba, na eni strani mladost, na drugi zresnjena, umirjena srednja leta, da ob vipavcu sklenemo nekaj misli, zajemajoč iz preteklosti in sedanjosti.

»Ko se človek začne starati, mu pogled uhaja v preteklost«, reče kmet Alojz Žgur, gostitelj in navržje pomenljiv pogled proti ženi Radi, Žvanut kot da preišlja, Zoran Trošt pa potuje od obraza do obraza. Nekakšno ogrevanje torej.

In vasica se stara, mladi odhajajo, dopoldne, ko so po službah, je vse tiho in mirno. V kronikah pa piše, da vselej ni bilo tako.

Razgrnem papirje. Kar tri mline je premogla vasica še pred sto leti, ko je imela kar 505 prebivalcev. Danes jih je le še 350. V šestdesetih letih devetnajstega stoletja je bila Podraga samostojna občina, kjer je bila zelo razvita obrt. Imeli so šolo, kar tri cerkve in celo – plemiče, prednike rodbine Mašičevih, ki so bežali iz Bosne pred Turki. Trpeli so lakoto, po vasi je morila kolera. Vaščani so zelo ponosni na rojaka Jožeta Mišleja, zdravnika in filozofa.

23. marca 1797 so prišli v vasico Francozi. Leta dolgo so se borili za lastno faro, trmoglavni in uporni in tako se jim je pripetilo marsikaj, od česar se ježijo lasje na glavi. Tako so bili jezni, da niso hoteli hoditi k maši, niti dojenčkov niso nosili h krstu. Leta 1890 so bitko končno le dobili. V ta čas spada tudi ustanavljanje čitalnice, za katero je dal pobudo dijak Anton Žgur, ki mu je le uspelo, da je Podraga dobila »bukvarnico«. Pomemben dogodek za vaščane je bila leta 1894 ustanovljena vipavska Vinska zadruga.

Prva svetovna vojna Podražanov ni obšla. Krmarili so med več ali manj trpkimi dogodki, najbolj gorka pa je kronika letalcem, ki so zasedli celo šolo in so se »prav slabo in razuzdano obnašali«. To so bila leta bede in pomanjkanja.

Med obema vojnama se je vaščanom godilo približno tako, kot nasploh Primorcem. Raznarodovalna politika je upornost ljudi še povečala, slovenski jezik se je, delno, obdržal le še v cerkvi. Podražani se radi spominjajo narodno zavednega župnika Franca Premrla, ki je bil tudi fotograf in je med drugo vojno posnel več fotografij, ki nazorno kažejo življenje v vasi in partizane. Vaščani so

preživljali vse mogoče: pretepanja, zapiranja, zaničevanja, a so znali tudi vrniti in tako seveda ni bilo redko, da so, na skrivaj seveda, krepko pretepli osovražene italijanske vojake in policaje.

Dela ni bilo, ne za slovensko rajo, zato so si Vipavci pomagali, kakor so vedeli in

dogodki, pa tudi sovražnikovi, šestokrat zelo tragični protitudarci. Kljub temu so se v vasi odigravale še naprej pomembne stvari: mitingi, proslave, volilna zborovanja, akcije podraških skojevcev... Vas je dala narodu 74 borcev, 24 za vedno in si priborila vzdevek »puntarska

Zoran Trošt: »Ni še jasno, kako bo s cesto v dolini, vendar smo v skrbih zaradi obdelovalne zemlje!«

Franc Žvanut: »Kako je mogoče, da se celo fabrike zgrnejo na ceste in ljudje hripavo kriče, stroji pa stojijo?!«

znali. Tudi z žganjekuho, ki je bila prepovedana. Prodajali so sadje. In na vsakem koraku nagajali italijanski oblasti.

S trmo v novi čas

Kaj so počeli Podražani, kaj so z njimi delali, kako so se borili in umirali, vse to imajo vaščani zapisano za vse večne čase. Tudi na spomeniku sredi vasi.

Že avgusta 1941 je bila v vasi ustanovljena prva trojka OF, dva meseca pozneje pa že tudi odbor. Šestindvajsetega julija 1943., beremo, so ustanovili aktiv Skoja. V tem času je delovala tudi delovna četa pa pionirski odred. Oktobra istega leta je začela delovati partizanska šola. Vrstili so se pomembni

vas.

Rada pa k temu pritakne še zanimiv drobec: »Osmega septembra, na dan Mussolinijevega padca, pri nas je bil dr. Aleš Bebler z zavezniško misijo na čelu z majorjem Devskim, sta prišla iz Podnanosa v Podrago karabinjer Catania z brigadirjem, da bi se pogovorila s pokrajinskim vodstvom OF za Slovensko Primorje o kapitulaciji. Z njima se je pogovarjal Bebler. Nekdo je, povsem slučajno, slišal, kako je Catania dejal brigadirju: Kaj ti nisem že večkrat dejal, da je to mala Moskva!«

To puntarstvo je vaščanom že nekako v krvi in sega daleč nazaj, a se zdi, da so nanj kar nekako ponosni in da jim tudi ta »mala Moskva« godi.

Žvanut ničkolikokrat zatrudi, da je Podraga ponosna, trmasta, gospodarsko močna, zavedna vas, ki so jo prekalila stoletja. Rada Žgur, ki so ji rekli tudi Jasna (med vojno je bila sekretarka Skoja za sred-njeprimorsko okrožje) je ponosna na svojo vasico in na sovaščane, a jo vendarle moti to zatišje.

In tako smo v sedanjosti, ki ne prinaša nič manj preprek, nič manj težav in skritih pasti za Podražane.

Zoran Trošt, predsednik sveta krajevne skupnosti, ni

pretirano zaskrbljen, veder optimizem veje iz njegovih besed.

Nesrečne cene

»Brez dvoma, prebivalstvo vasi se stara, če danes to še ni problem, bo zagotovo jutri, ne glede na to, da je vas gospodarsko kar močna. Vsa zemlja je obdelana, možnosti širitve, zlasti vinogradništva ni več. Morda bi se dalo razširiti kakšen hlev, to pa je tudi vse. Vsi prebivalci so zaposleni. Zavedamo pa se, da bomo morali proizvodnjo modernizirati, če hočemo v korak s časom. Trenutno je največji problem gradnja nove ceste skozi vipavsko dolino, ki preti, da nam bo vzela dokaj kmetijsko zanimivih površin, čeprav se, po drugi strani, zavedamo, da je tudi sodobna cesta za nas rešitev. Zdi pa se mi, da bi po tehtnejšem premisleku le lahko našli takšno varianto, ki bi zadovoljila vse.«

Vaščani so nezadovoljni s postopkom komasacije, saj menijo, da bi vendarle najprej kazalo zarisati traso ceste in potem izpeljati komasacijo, ki so jo vendarle sami plačali. To je, tako rekoč, zastojno delo. Oblastem očitajo, da imajo krajsani premalo vpliva na gradnjo ceste. Če že naj bo, potem naj se karseda približa stari cesti, da bo izguba zemlje kar najmanjša.

Vaščani, ki so poleg vinogradnikov tudi živinorejci, se zavedajo, da so stisnjeni v kot. Vas, ki je nekdanj premogla 350 glav goveje živine, danes redi le še okoli 170 glav. Tako v vinogradništvu kot v živinoreji so osnovni razlog za upadanje proizvod-

Zbor Podražanov ob italijanski kapitulaciji

nje – cene. Nesorazmerje, ki tepe vso slovensko kmetijstvo.

Žgur je nejevoljen: »Pred petnajstimi leti smo obnovili vinograde, prešli na nov sistem strojne obdelave, dobili pomoč kooperacije in se povezali z vipavsko kletjo. Kazalo je, da so osnovni problemi rešeni, pa je prišla draginja in oddaljila zaščitna sredstva in gnojila – tako so usahnile tudi ambicije. Lani nisem dobil niti 600 din za kilogram grozdja v vipavski kleti.

Podraga: puntarstvo vaščanom v krvi

Dejal bi še to: včasih, v šestdesetih letih, smo kmetje še imeli vpliv na poslovno politiko vinarstva, takrat je bila klet »mati« vinogradnikov. Zdaj nimamo nikakršnega vpogleda v poslovno politiko, četudi je vendarle res, da je kombinat poskrbel za modernizacijo vinogradov. Tudi pospeševalna služba se je nekoliko izboljšala, a kaj, ko je povsem nelogično, da stane naše vino desetkrat več zunaj, kot pri proizvajalcu!«

V zmedo cenovnih nesorazmerij se, hočeš nočeš, pritaknejo kosovski problemi, Cankarjev dom, vse hujša trenja na jugoslovanski politični sceni. Žgurjeva dva, Žvanut in Trošt, so zaskrbljeni.

Žvanut udari: »Bolj ko preišljam, manj mi je jasno. O vsem se prepiramo, o delu pa še najmanj. Tega kmet ne razume. Če si celo življenje delal, potem ti ne gre v glavo, kako je mogoče, da se cele fabrike zgrnejo na ceste in ljudje hripavo kriče, stroji pa stojijo. Tako ne bomo rešili ničesar!«

Meglenost jugoslovanskega vsakdana obvisi nad nami v sicer prijetnem vzdušju.

Urejena vasica

Če se slovenske vasi otepa-jo s sto in enim problemom, potem to, kot vse kaže, za Podrago ne velja, ali pa so Podražani na moč skromni ljudje, ki raje delajo kot tarnajo.

Trošt in Žgur se dopolnjujeta: »Nekoliko nas skrbi pre-

ljanski prvi program in Koper. Občinski »frontovci« odgovarjajo, da se bodo stvari izboljšale, ko bodo na Nanosu zgradili nov oddajnik. Sicer pa menim, da so naši odnosi z občino več kot dobri, bržkone tudi zato, ker sami izredno veliko naredimo.«

Radi in Alojzu Žgurju je hudo žal za pevci.

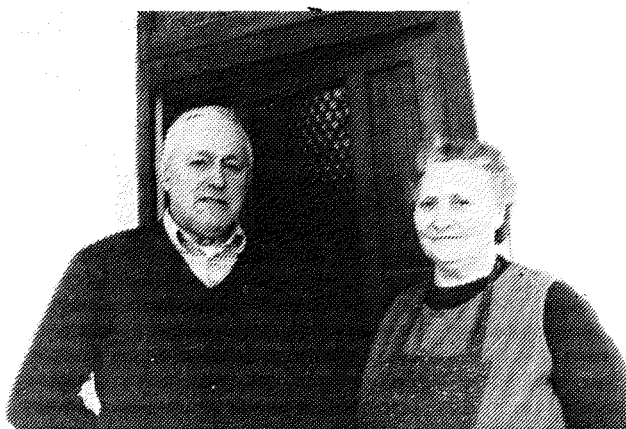
»Pred dvajsetimi leti smo imeli mešani pevski zbor, gledališko skupino in še kaj. Pevovodja nam je umrl, pa so še grla utihnili. Ne boste verjeli, kaj pomeni za kraj šola; to vemo sedaj, ko je ni več. Kljub temu kulturnoprosvetno življenje v vasi ni zamrlo, če že sami ne pripravimo prireditve, pa pridejo od drugod. Že res, da premore vas precej intelektualcev, a kaj, ko so v službah in domala vsi preobremenjeni. Ti časi so nora dirka, bezljanje iz ure v uro,« se zareče Radi.

Troštu se mudi v službo. Mi, Žgurjeva dva in Žvanut, še malo pomodrujemo, znova zlezemo pod peruti preteklosti. Rada opozarja na izredno živahnost vasi med osvobodilnim bojem, na njen veliki prispevek in da bi vse še nekam šlo, če bi ljudi srečal razum. Kmet Alojz se vrača v daljno leto 1943, ko se je 17. julija pustil ujeti Amerikancem in odrajal iz Sicilije v Afriko pa spet nazaj v Italijo, v Gravino, od koder so ga poslali v tankovsko šolo v SZ. Žvanut se je v predzadnjem letu vojne, petnajstleten fantič, v marcu, odpravil v Južnoprimerjski odred, kjer sta

bila skupaj z Radinim bratom.

»Kar otepali so se me, paglavca, saj je bila puška večja od mene,« se je pošalil zgovorni možakar, ki ima vselej polna usta ljubezni do svoje Podrage. Še takrat, ko se je po Jugoslaviji, od Samca do Sarajeva in še kje, grizel s krampom in lopato, mu je misel uhajala v Podrago in njenim. In kar nekam poetično se mu je razlezla duša, ko sva od cerkvice ogledovala ta vipavski raj, oblit z bleščavo.

Milenko Strašek

Rada in Alojz Žgur: »Pevovodja nam je umrl, pa so še grla utihnili.«

Biser jugoprava

Dragan Džolić je na mitingu v Sremski Mitrovici 7. oktobra lani pred več kot 30.000 udeležencev dejal, da so od julija do 12. septembra 1988 v vilah Kazensko-popravnega doma Sremska Mitrovica Ravne in Veliki Salaš potekali sestanki bivšega pokrajinskega vodstva s predstavniki SR Slovenije in SR Hrvaške, na katerih so govorili o usodi pokrajine Vojvodine in SFRJ v celoti, vse to pa zaradi lastnih stališč.

Džolić je to trditev ponovil tudi 9. oktobra v pogovoru z novinarjema beograjske Politike Slavoljubom Kačarevićem in Nebojšo Čurčićem, kar sta oba objavila 10. oktobra v Politiki pod naslovom »Tajni sestanki na Fruški gori«.

Predsedstvo RK SZDL Slovenije je istega dne – 10. oktobra lani – razpravljalo tudi o pisanju o Sloveniji in njenem vodstvu. Za primer je služil istega dne v Politiki objavljen prispevek Tajni sestanki na Fruški gori.

Predsednik predsedstva RK SZDL Jože Smole je tedaj rekel (tudi pred televizijskimi kamerami), da je to laž, saj med vodstvi že nekaj časa ni bilo nobenega sestanka.

Omenjeni članek Politike je kot čisto laž, ki je izredno nevarna, 10. oktobra zavrnilo odločno tudi predsedstvo RK SZDL Hrvaške!

O tem sta na prvih straneh na vidnih mestih poročala 11. oktobra tako ljubljansko Delo kot zagrebški Vjesnik, vendar vse to ni prav nič zaleгло! Beograjska Duga je še 15. oktobra lani ponovila Džolićevo laž in hinavsko vprašala: »Zašto čute odgovorni? I zašto ova javna optužba nije demantovana?«

Občinski javni tožilec v Sremski Mitrovici Miodrag Mahovac pa je novinarje obvestil, da je 17. oktobra vložil zahtevo po preiskavi proti

Draganu Džoliću iz Sremske Mitrovice zaradi utemeljenega suma, da je storil kaznivno dejanje širjenja lažnih novic.

Sedaj pa pride na vrsto, po mojem mnenju, biser jugoprava!

Sremska Mitrovica, 3. marca (Tanjug)

Občinsko javno tožilstvo v Sremski Mitrovici je danes ustavilo postopek proti Dragani Džoliću, delavcu kazensko-popravnega doma, ki je 7. oktobra lani na mitingu v Sremski Mitrovici izrekel sum, da so se posamezni visoki gostitelji SAP Vojvodine, SR Hrvatske in SR Slovenije tajno sestajali v objektih za oddih kazensko-popravnega doma in to v obdobju pred javno razpravo o načrtu amandmajev k ustavi SR Srbije.

Po izjavi javnega tožilca Miodraga Mahovca, so med opravljenim dokaznim postopkom ocenili, da Džolić ni imel namena širiti laži in vznemiriti javnost! Ker ni obstajal protokol za sestanke funkcionarjev v vili na Ravni na Fruški gori, je Džolić, ki je tam delal pri zavarovanju objektov, menil, da so ti sestanki tajni. To pojasnilo njegove obrambe so sprejeli že v preiskovalnem postopku in so zato nadaljnji pregon ustavili.

Ob tem biseru jugoprava sem samo zavzdihnil: »Nil admirari« ali po naše: ničemur se ne čudi!

Današnji Miloš Obilić

15. junija 1389 je v zgodovinski bitki na Kosovem polju Miloš Obilić (Kobilica?) ubil turškega sultana Murata. S tem si je zagotovil častno mesto v kosovskem ciklusu narodnih pesmi, zaradi česar Miloš Obilić še danes velja za neprekosljiv vzor junaštva!

Petar Petrović-Njegoš

(1813–1851), pesnik, vladika in vladar Črne gore pa je ustanovil »Medaljo Miloša Obilića«, ki so jo dobili samo oni borci, ki so se dejansko proslavili v borbi s Turki!

Ta, malce daljši uvod je bil potreben, da bodo bralci bolje dojemali, kdo je Miloš Obilić sedanosti. To je, verjeli ali ne,

nihče drug kot po vsej Jugoslaviji Obilić suverene kosovske bitke...«

Spričo tako laskavega priznanja se prav nič ne čudim, da se je današnji Miloš Obilić lotil tudi izvoza mitingov v dežele, ki so kar precej oddaljene od Kosovega polja, na primer v Bosno in Hercegovino,

Pri tem ni treba posebej poudariti, da imajo v navedenih deželah precej večjih in tudi težjih nalog, zaradi česar hočejo delati in živeti v miru...

Mislim pa da Šolević – Dugin Miloš Obilić – dejansko uživa, ko je s svojo sila

mitingov. V imenu ZZB NOV Hrvaške lahko Šoleviću in njegovim pristašam mirno sporočim, naj ne računajo na mitinge na območju Hrvaške, ker bi jih utegnili organizatorji dobiti ne le po prstih, temveč tudi po glavi. Za hrvaške borce je najpomembnejša naloga ohranitev bratstva in enotnosti v vseh okoljih, ob tem pa ne smemo pozabiti, da je SR Hrvaška večnacionalna skupnost, je še poudaril general Gojko Tintor.

Na odgovor pa ni bilo treba dolgo čakati. Tintorju je na njegovo presenečenje odgovoril nihče drug kot – general Milojica Pantelić na Prvi konferenci ZK Beograda: »Moj ratni drug, Gojko Tintor, izjavio je pre neki dan da u Hrvatskoj neće biti mitinga. I tada je poručio Šoleviću i drugima, da će svi koji bi da organizuju mitinge u ovoj republici, dobiti ne samo po prstima, već i po glavi. A ja poručujem Tintoru da se mane takih izjava. Jer mitinga će biti! (Borba)

Spričo gornje izjave generala Milojice Pantelića resno opozarjam Slovence kremenite, naj bodo pripravljeni, da bodo v Šolevićeve spremstvu, če bo le-ta kljub vsemu le prišel v prestolnico svobodne Slovenije, tudi generali. Upam le, da se ne bodo pripeljali s tanki...

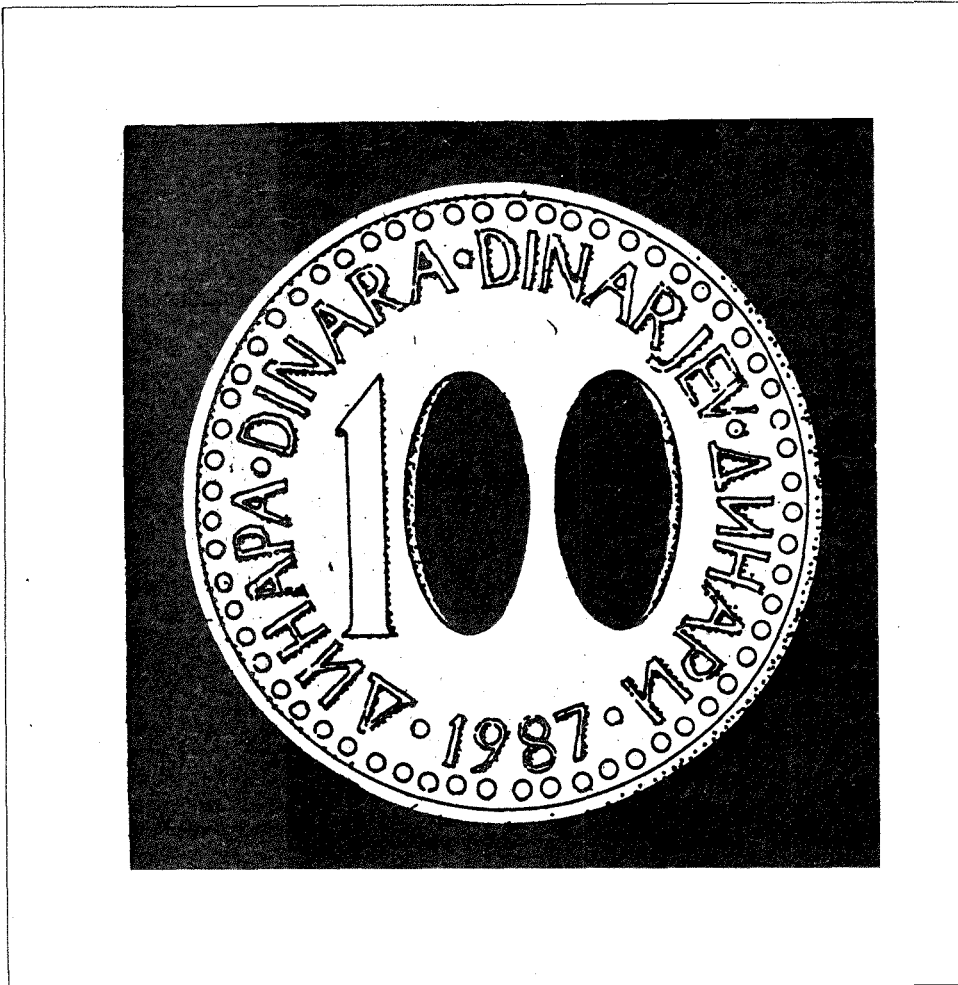
Sicer pa je že prištinsko Jendinstvo (izhaja v srbsčini), ki zvesto tolmači in zastopa beograjsko linijo, predlagalo, da naj tudi v Sloveniji uvedejo izredne razmere (kot na Kosovu), ker da je z zborom v Cankarjevem domu rušila ustavno ureditev Srbije in Jugoslavije...

Lestvica

Madžarska	56
ČSSR	68
Poljska	80
Jugoslavija	89

Tekmovanje se nadaljuje.

Vaš Sime

slavi znani organizator mitingov Miroslav Šolević iz znane 17. krajevne skupnosti na Kosovem Polju. Zato je zaslužna beograjska Duga (št. 382 od 15. do 28. oktobra 1988), ki je med drugim zapisala: »Drug Miroslav Šolević,

na Hrvaško in celo v Slovenijo...«

Pri tem ga prav nič ne moti, da so mu v teh deželah, ki bi jih današnji Obilić rad osrečil z mitingi, dali jasno in nedvoumno vedeti, da prav nič ne potrebujejo njegovih »uslug«.

odmevno ponudbo sprl – jugoslovanske generale!

General Gojko Tintor (po narodnosti Srb) je kot predsednik hrvaške borčevske organizacije dejal, da v SR Hrvaški prav nič ne potrebujejo

Odmevi

Spomin na komandanta Jesena

V eni izmed januarskih števil našega tednika smo objavili spomin Albina Hočevarja na komandanta Gubčeve brigade. Ta je vzbudil Frančka Bizjaka, da je zapisal še svoj drugačen spomin nanj.

Bilo je v prvi polovici avgusta 1944. leta. Nekaj dni prej se prišel iz Štajerske na Dolenjsko, iz Šlandrove v Gubčevo brigado.

Ta je tedaj operirala od Višnje Gore do Grosupljega. Preprečevala je domobranci v usta navljanje postojank ob dolenjski in kočevski progi. Spopadali smo se vsakodnevno. Domobranci so nas izživali in nas zasmehovali, komandanta Jesena tudi poimensko pozivali na boj.

Brigada je bila brez hrane, zato se je odločila, da gre v prehranjevalno akcijo v bližino Grosupljega. Vod borcev, v katerem sem nosil en del angleškega minometa, drugi del pa moj soborec, se je ponoči vračal preko proge po zelo težkem terenu. Ko smo preplezali strmino nas je komandir voda postrojil, ter se prepričal, če smo vsi. Oglasil se je borec iz voda ter povedal, da je eden izgubil del orožja, ki ga je nosil. To je bil moj tovariš, ki je nosil drugo polovico minometa. Tisti trenutek pa je prišel do našega voda komandant Jesen ter takoj vprašal, kaj je narobe. Komandir mu je javil izgubo dela orožja. Jesen je ukazal vrnitev voda na območje od kjer smo prišli ter poiskati orožje. Vrnili smo se, zopet plezali in padali in srečno našli izgubljeni del bacača. Tudi prehrabena akcija je uspela.

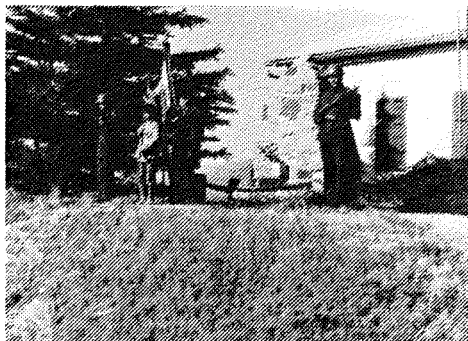
Komandant Jesen pa je na grozovit način pokazal svojo avtoriteto: ukazal je zbor vseh

borcev in zahteval kazen – takojšnjo ustrelitev nesrečnega fanta, ki je izgubil del tedaj dragocelega težjega orožja.

Smrti mojega tovariša ne morem pozabiti. Prav tako ne morem pozabiti padlih tovarišev na Orlah pri Ljubljani. Nisem človek hitrih, nepremišljenih dejanj, zato tem težje pozabljam in odpuščam takšna dejanja.

Franček Bizjak

Še enkrat: Spominski pohod čez Sočo

Ne vem iz kakšnega razloga so v mojem prispevku v TV 15, z dne 16. II. t. l. št. 6, ki je bil objavljen na 11 strani v rubriki: **Spomini še živijo**, v katerem pod naslovom: **Spomin na prehod čez Sočo** so nastali dve napaki in sicer v tretjem stolpiču v I. odstavku je napisano, da se je letošnjega prvega spominskega pohoda udeležilo največ borcev iz XVII. brigade, med tem ko je pravilno, in to je tudi iz mojega dopisa razvidno, da je bilo največ borcev iz XIX. brigade, ki je bila pravzaprav tudi glavni organizator pohoda.

Prav tako je napačno navedena XVIII. SNOUB S. Kosovela, namesto pravilno XIX. in to v 5 stolpiču drugega odstavka.

Dobil sem nekaj telefonskih še več pa ustnih vprašanj od soborcev oz. udeležencev legendarnega pohoda leta 1944, zakaj so napisani nepravilni podatki o XIX. SNOUB S. Kosovela, ker to vnaša nepotrebno zmedo. Torej ti podatki se nanašajo na XIX. SNOUB S. Kosovel.

K temu mojemu članku bi le še dodal, da je bila res velika škoda, da se letošnjega prvega spominskega pohoda, ni udeležilo več borcev iz brigad, ki so takrat bile v sestavi XXX. Divizije. Upajmo in želimo, da se prihodnje leto vidimo v mnogo večjem številu. Nasvidenje! Toliko v pojasnilo!

Štefan Bratina

Odškodnina da, prej ali slej

V rubriki »Odmevi« v št. 4 in 6. TV-15 sem zasledil, da sta tov. Franc Andrešek in Jože Hiti v članku o »Odškodnina da, prej ali slej« podala navedbi s katerima se strinjam tudi jaz in se pridružujem njunima zahtevkoma o plačilu vojne odškodnine. Pri pregledovanju starih papirjev sem ugotovil, da posedujem Sklep o ceni vojne škode opr. št. AB 6360 z dne 10. 9. 1945 Okrajne komisije za vojno škodo v Mariboru, ki je izdala sklep, da sem bil oškodovan za 133.200 takratnih dinarjev.

Mislim, da je moj zahtevek za izplačilo vojne škode še toliko bolj upravičen, ker mi obdobje oziroma čas, ki sem ga prebil v konc. taborišču, kot internancu iz konc. taborišča Dachau ni bilo za pokojninsko zavarovanje priznано v dvojnem, temveč samo v enojnem številu. S tem sem bil še dodatno oškodovan. Zato upravičeno zahtevam in pričakujem, da se bo organ, ki je pristojen in dolžan o zahtevi odločiti, oglašil sam, ne pa da ga bomo oškodovanci stalno in še naprej brezuspešno iskali.

Jože Jurgec

Povabilo

Cenjena borka-borec, aktivist NOV-POJ!

Mnogo je slovenskih borcev in aktivistov NOV in POJ, ki so se borili izven SR Slovenije, od leta 1941–1945, v raznih enotah NOV in PO širom Jugoslavije, v raznih odporniških gibanjih, od Norveške, Francije, Italije, Grčije in drugih evropskih držav, ki še nimajo svojega domicila v SR Sloveniji. Mnogi med njimi so za svobodo darovali svoja mlada življenja. V teh sestavih so bili predvsem slovenski izgnanci, ki jih je nemški okupator leta 1941 izgnal v Srbijo, Hrvaško, Bosno in druge predele Jugoslavije. Med njimi so bili tudi Slovenci, ki so živeli v raznih krajih Jugoslavije že pred II. svetovno vojno.

Odbor, ki smo ga ustanovili, ima v svojem programu med ostalim tudi zbiranje zgodovinskega in spominskega gradiva ter zbiranje osnovnih podatkov o padlih, umrlih, preživelih in še živčih borcih in aktivistih NOV in POJ, ki bodo uporabljeni za monografije, zbornik spominov, za izdajo spomenic borcem ter za izdajo albuma fotografij posameznikov, brigad in odredov, v katerih so bili vključeni borci Slovenci – izgnanci in drugi, ki še niso vključeni v domicilne enote v Sloveniji.

Gradivo potrebujemo tudi za odkritje spominske sobe v meljski vojašnici, v katerih so bile zaprte družine in posamezniki leta 1941, od koder jih je nemški okupator izselil širom po Jugoslaviji.

Odbor poziva vse živeče borce in borce NOV in POJ ter aktiviste, prosi vse svoje prijatelje in znanke ustreljenih rodoljubov, padlih v boju, umrlih po vojni, da čimprej pošljejo razna pisna gradiva, slike posameznikov, brigad, odredov in enot, v katerih so sodelovali in se borili za svobodo, za avtonomno Jugoslavijo, na naslov: Skupnost borcev NOV in POJ, ki so delovali izven SR Slovenije, Prešernova 17, 62000 Maribor.

Odbor Skupnosti borcev NOV in POJ, ki so delovali izven SR Slovenije

Ob 45. obletnici letalskega napada na Cerklno

O izdaji in pokolu 47 borcev in domačinov ob vpadu Nemcev v Cerklno 27. januarja 1944 je bilo že precej napisanega, zelo malo pa ve današnja mladina o zverinskem bombardiranju Cerklne nekoliko kasneje, to je 18. in 19. marca 1944.

Že dan prej – bilo je zelo lepo jasno vreme – je nemška »štorklja« (dvokrilni avion) celo popoldne krožila nad Cerklno ter tako zbiralala podatke in fotografirala z višine. S tovarišem iz Ribnice – ime sem žal pozabil – sva bila tistega popoldneva v patroli na relaciji Cerklno–Želina. Omenil sem mu, da to po moje ne pomeni nič dobrega, kar mi je tudi potrdil, vendar smo računali, da Nemci morajo načrtujejo napad po kopnem in se zaradi tega nismo kaj dosti vznemirjali, ker smo bili pripravljeni, pa čeprav na neenak boj.

Naslednje jutro okrog 7. ure sva bila s tem tovarišem določena za patrolo proti Novakom. Prišla sva od bivše karabinjerske kasarne, kjer smo trenutno bivali, do starega gasilskega doma, ki še danes stoji, ko je nizko priletelo čez Kojco prvo, za njim še

drugo, tretje in še četrto letalo.

Enakomerno so se porazdelila v zraku in drug za drugim zaokrožila preko Lajš, Cerkljanskega vrha, preko Šance ter priletela nad Novake. Tu so se drug za drugim spuščali vedno nižje. Malo pred Cerklno je prvi odvrget bomb, ki je padla v strugo potoka onkraj gasilskega doma, druga pa na obokan most ob sedanji tehtnici za živino.

Tako močne eksplozije, vsaj tako blizu, doslej še nisem doživel. K sreči je bila vmes stavba gasilskega doma. Prva bomba tudi ni napravila veliko škode, zato so jo pa druge. Ko so se letala drugič zapeljala okrog Lajš, so začeli streljati z veliko strojnico na vse, kar se je gibalo. Njihovi cilji so bile stanovanjske hiše in gospodarska poslopja. Tega dne so pogoreli hlev pri Mihi Frelihu, pri Antonu Jer-

manu, hlev pri Francu Čadežu, pri Jožefi Čerin in še drugi. Nemci so na cilje streljali z zažigalnimi izstrelki. Nekatere krogle so vaščani neeksplozirane dobili v svojih slamnatih strehah ali v senu, ker k sreči niso vsi eksplozirali, sicer bi bilo požarov mnogo več.

S tovarišem sva bila v začetku napada na cesti, kjer je iz struge do ceste precej visok oporni zid. Tudi nad cesto je bil visok oporni zid, tako da nama ni preostalo drugega, kot da nadaljujemo pot ne glede na letala v zraku.

Na koncu opornega zidu sva krenila v desno proti strugi in od tam skozi veje grmovja opazovala, kako so iz letala padale bombe, ki so v loku letele v Cerklno. Odvrgeti so tudi precej fosfornih zažigalnih bomb, ki so padale kot toča daleč v okolico. Sprva sem celo pomislil na plin, ker se je iz vsake po eksploziji močno kadilo.

Ko so vsi štirje odvrgeti smrtonosni tovor, so odleteli nazaj, od koder so bili prišli.

S tovarišem nisva krenila proti Novakom, pač pa sva se vrnila v Cerklno, kjer se nam je nudil grozljiv prizor. Domala cela vas je bila v ognju. Kdor se je spoznal na mesarski poklic, je pomagal klati na pol pobito in ranjeno živino, ki je takrat v Cerklnem ni bilo malo. Drugi so se trudili z gašenjem gorečih poslopij, tretji so vdiral v goreče hiše in iskali morebitne ranjence in morebitne preživele. Skratka, bilo je grozno. Cerkljansko gasilsko društvo – če se prav spomnim – je imelo eno samo gasilsko brizgalno na ročni pogon. Postavili so jo na mostu pred sedanjim bifejem »Mercator« ter iz struge črpali vodo. Ni ga bilo prebivalca ali borca, da ne bi imel polnih rok dela. Celotroci so pomagali.

Čez kako uro, ko je bilo vse živo pri delu, da bi rešili čim več premoženja, je zopet priletelo letalo – tokrat samo eno – in močno mitraljiralo ulice vasi, kjer je kar mrgolelo ljudi. K sreči so se takoj vsi umaknili v negoreče hiše, ta-

ko da ni bilo nobene žrtve. Letalo je kmalu odletelo.

Ponovno smo se lotili reševanja. Ko smo ugotovili, da je v glavnem rešeno, kar se je rešiti dalo, sva midva s tovarišem ponovno krenila v patrolo proti Novakom, kajti možno bi bilo tudi, da bi Nemci po bombardiranju vdrli tudi po kopnem v Cerklno in razdejali še tisto, kar je ostalo.

Popoldne so na enak način kot zjutraj zopet prihrumeli isti avioni z novo zalogo bomb ter jih metali na vzhodni del vasi proti Planini ter s tem uničili še ta del.

Verjetno tistega večera ni mnogo Cerkljanov spalo doma pa četudi bi še imele cele hiše, ker so se bali nočnega napada, ki bi med spečimi vaščani povzročil veliko žrtev.

Naslednjega dne 19. marca 1944, so letala napadla bivšo italijansko vojašnico v severnem delu vasi. To jim je povzročilo nekaj preglavic, ker teh stavb iz zraka zlepa niso mogli zadeti, zato ker so morala leteti počez čez dolino zaradi okoliškega hribovja, predvsem pa Porezna, ki jim ni dovoljeval manevrov. Za bombardiranje vojašnic so uporabljali tudi večje bombe. Okoli kasarn je bilo po končanem bombardiranju polno

velikih jam, ki so jih izkopale bombe, vendar pa so vojašnice ostale skorajda cele.

Že popoldne tega dne so prišla letala in porušila po vasi še tisto, kar je ostalo. Nekateri Cerkljani so se nastanili v bližnjih vaseh ter v dolino nemočno opazovali njihove požgane domove s štrlečimi, od ognja ožganimi zidovi.

Tudi večina vojske, ki je bila prej nastanjena v Cerklnem, se tam ni mogla več zadrževati. Naša enota se je preselila začasno v Gorje pri Cerklnem, nato pa na Vojsko in v Čepovan.

Pri vsem tem je zanimivo, da med ljudmi ni bilo žrtev, razen – menda – ene starejše žene, ki pa tudi ni umrla od bomb, pač pa je v neki hiši zgorela.

Moram reči, da je tedaj – že drugič tega leta – sovražnik sicer napravil mnogo škode in na podoben način povzročil in prvem napadu januarja tudi mnogo žrtev, ni pa mogel napraviti moralne škode. Vedno je bilo več tistih, ki so se zaobljubljali na maščevanje in borbo.

Po vojni je bilo Cerklno kmalu obnovljeno, predvsem zato, ker je za obnovo skrbel novoustanovljena Obnovitvena zadruga.

Janko Kalan

Moja pot v partizane

Na robu gozda na Vogrskem je mala, še neometana hišica, tam je moj dom. Bil je tudi dom terencev in partizanov. Dve sestri in starša smo začeli sodelovati v začetku 1942. leta z našo OF. Bile smo mlade, vendar smo se zavedale, kaj je naša dolžnost. Imele smo zveze s terenci z Alešem Beblerjem, Tomom Brejcem, Matevžem Veluškom, stricem Markom in ostalimi. Prišel je dan, ko smo bili izdani. V pozni noči, bili smo že pri počitku, prihrumijo s policijskimi avtomobili in obkoljujejo hišo; ropotajo po vratih. Jaz za hišo odprem okno, hočem skočiti, pa zagledam že vse obkoljeno. Mama odpre vrata. Prihrumijo v hišo.

Morali smo dvigniti roke potem so preiskali vso hišo; k sreči niso nič našli. Očeta so uklenili z verigo in ga odpeljali v zapore, kjer je bil mučen. To je bilo meseca septembra 1942. Od tistega dne smo še bolj vneto delovale. Ponoči so prišle partizanske patrole, ko so naši odšli, po italijanske. Velikokrat so nam vse prevrgli, našli pa niso nič. Bile smo vedno pozorne, kakor tudi naši tovariši, večkrat smo tudi spale zunaj na prostem. Ali prišel je dan ko smo bile ponovno izdane.

Devetega marca 1943 so pridrevli fašisti v Vogrsko. Sestra Milica-Nataša je ravno tovariša Veluščka odpeljala, ozi-

roma se pripravljala da ga pelje k Barabonu v bunker k tovarišu Alešu Beblerju-Primožu. Mama in jaz sva prisluhnili streljanju v Vogrskem. Bil je mrak. Z mamom sva opravljali večerna dela; jaz sem nesla vrč vode živini, ko sem zagledala kako gredo v strelcih in obkoljujejo hišo sovražniki. Rekla sem: »Mama Italijani.« Spustila sem vrč vode in zbežala po njivi v gozd. Streljali so za mano, a zaman. Seveda, ostala je mama. Kričali so nanjo, kje so »ščavi-ribeli« in so jo odpeljali. Takrat so veliko vaščanov Vogrskega odpeljali v zapore in tudi družino Barbonovo; kljub veliki preiskavi, pa niso našli Barbonovega bunkerja,

v katerem se je skrival Aleš Bebler. Sestro sva se dobili še isti večer. Naredili sva načrt. Ko se je zdanilo, sva se počasi približali hiši. Pri sosedu Velikonji sva vzeli pionirčka Edvarda in Andreja, ju postavili na stražo, hitro dali živini jesti, nekatere stvari skrili v grmovje in v bunker ter vzeli našo pripravljeno partizansko opremo; nato pa sva jadno odrinili od hiše. Takoj za nami so prišli Italijani. Več dni so noč in dan stražili hišo, da bi prišle »ribele« ali še kdo drug z njimi. Toda zaman so čakali. »Ribe« sva bili že pri partizanih. V bližini naše hiše se je zadržala karavla; šli sva tja in zvečer so prišli kurirji tudi Peter Korera, ki je imel veliko pištolo – rekli smo da ima »kanon«. Zasmel se je češ, bodo že videli hudiča.

Tako smo zvečer 10. 3. 1943 korakali s kurirji: sestra Milica, jaz, tovariš Bleker, Velušček in še nekateri drugi proti Banjšicam. Spominjam se Petra Korera, ki mi je rekel naj vzamem bombo paradajzarico. Pokazal mi je, kako se potegne in sva šla v izvidnico. Naenkrat je izza hriba prišla italijanska patrola. Krogle so se usule na vse strani. Mi smo se razbežali. Kmalu po tem smo se dobili na javki pri neki hiši. Tam nas je čakala patrola, katere komandir je bil Slavko Furlan-Dušan. Tam je meni in sestri Milici dal ilegalni imeni Aleš Bebler. Meni Slovenka, sestri pa Nataša. Tam smo se tudi poslovili. Midve s sestrom sva šli s patroljo čez Sočo, potihem sva prebredli reko in preko proge odšli po strmini.

Prišle smo na Pauličev grad. Tam je taborila četa partizanov, večina Bricev, med njimi dve tovarišici iz Ruta: Vanda in Nada. Sestro sva bili srečni in veseli med partizani. Prijeli sva za orožje in prisegli, da ga ne odloživa, dokler ne izženemo sovražnika iz naše zemlje.

Na moji prvi straži je bilo geslo: »Avion Avala«

Ustanovljena je bila brigada Ivana Gradnika, v katere zboru sem bila tudi jaz. Nadaljevali so se pohodi in boji vse do Benečije (Golobar, Matajur, Krn, Stot, Foni, Trnovski gozd)... Res nisem odložila puške, dokler ni sovražnik odšel iz naše, slovenske zemlje.

Partizanka Slovenka iz Vogrskega

Silvester Kopriva

Ljubljana skozi čas

Ob latinskih in slovenskih napisih in zapisih (kmalu izide pri založbi Borec)

Ob stopnicah, ki peljejo k poročni dvorani v prvo nadstropje, je pod manjšo okensko arkado na levi strani žara z napisom:

Ta žara bodi zvesta čuvarica nam spomina na nje, ki draga jim je bila nad vse je domovina.

V prvem nadstropju visita v arkadnem hodniku dve sliki. Ena je Sedejeva in je do zadnje preureditve magistrata leta 1978 visela v pritličju namesto prej omenjenih Pregljevih dveh. Upodablja mestne očete, svetovalce in sodnike, ene v škrlatnih oblačilih, druge v črnih talarjih, ter meščane, verjetno po kakšni seji ali sojenju. Množica stoji pred starim rotovžem s kipom Adama in Eve na pročelju (naslikan je po Valvazorjevi predlogi). Druga slika kaže v stari Ljubljani Breg s pristaniščem in čolni. V levem kotu spodaj je narisano nekaj kolov, ki označujejo začetek »grabelj« od levega brega Ljubljanice. Podoba je signirana, prebrati pa se da le ime Eugen.

Ko smo že pri slikah, povejmo, da krasi veliko sejno dvorano v osrednjem poslopju – odprli so jo leta 1898 – poleg drugih slik tudi alergorična podoba Ivane Kobilce: Slovenija se klanja Ljubljani. Magistratu jo je podaril ljubljanski častni meščan, hrvaški

škof J. J. Strossmayer. V pismu županu Hribarju je napisal: »...kako svi Slovenci teže k bieloj Ljubljani te priznavaju u njoj narodno središte i kulturno ognjište, odakle im pomoč i spas.«

Na zadnji strani te svečane sejne dvorane je v sredini nad glavnim vhodom (ki pa je zaprt) ura v lepo oblikovani kartuši in štiri marmorne plošče rožnate barve. Na treh so z zlatimi črkami izpisana imena ljubljanskih županov od leta 1504 naprej (skupaj okrog 120), četrta plošča pa čaka, da bo sprejela imena naslednjih mestnih županov. Prvi župan na seznamu je Janez Canthieri (1504); zadnji župan še v stari Jugoslaviji je bil dr. Juro Adlešič. Za njegovim imenom je zapisano:

V času narodnoosvobodilne borbe je Ljubljana priznala samo oblast Osvobodilne fronte, ki so jo predstavljali njeni sekretarji Boris Kraigher, Vladimir Krivic, Franc Kimevec, Ada Krivic, Ivo Svetina in dr. Pavel Lunaček 1941–1945.

Prvi župan po osvoboditvi (1945) je bil slovenski pesnik in pisatelj Fran Albreht. Zadnji na tem spisku je inž. Tone Kovič (1973).

V veži leve stavbe (Mestni trg 27) je na levi, zgoraj ob oboku lahno obarvani bronaisti mestni grb z napisom Mestni arhiv, desno v vežici pa je na zidu pritrtjen še en grb. Nasproti stopnic, ki vodijo v prvo nadstropje, je vzdignjen del rimskega nagrobnika iz podpeškega apnenca; ohranjena je spodnja desna četrtina z zatičem. Našli so ga leta 1957 v zasipnem materialu na koncu veže. Napis (iz konca II. st.), ki ga obdaja profiliran rob, se glasi:

— //... C/AR/ /SSIMO CONTUGI SUO V (IVA) F(ECIT)

... predragemu svojemu soprogu je za življenje napravila.

Ob vhodu v stavbo je tablica z napisom: Zgodovinski arhiv Ljubljana in Kronika, časopis slovenske krajevne zgodovine.

Ureditev Mestnega arhiva (ust. l. 1620) je bila zaupana ljubljanskemu historiografu Petru pl. Radiscu leta 1866. Leta 1898 je bilo ustanovljeno posebno mesto arhivarja. Prvi arhivar je bil pesnik Anton Aškerc, po njegovi smrti mu je sledil Oton Župančič. V arhivu hranijo in urejajo okrog 300 arhivskega gradiva. Police so polne starih kodeksov, kartotek, indeksov in delovodnikov. Po zakonu mora arhiv prevzemati gradivo, starejše od 30 let, a ga že 15 let ne more zaradi pomanjkanja arhivskega prostora.

Najstarejša rokopišna knjiga je zapisnik mestnega sveta od leta 1521 do leta 1526. Ta knjiga je začetek kontinuiranega arhivskega gradiva mesta Ljubljane od 1521 do 1945, tako so tu sodni protokoli od 1521 do 1786,

urbarji od 1731 do 1775, francoski kontribucijski žurnal iz leta 1812 itd.

Zbirka listin šteje 167 števil od leta 1320 do leta 1752. Najstarejša originalna listina, pisana na pergamentu v nemškem jeziku, nosi datum 31. julij 1320 (pozneje je bila v celoti vpisana še v privilegijsko knjigo), gre za odlok o privilegiji vojvode Henrika za ljubljanske meščane glede plačevanja davkov in izvršbe za zavarovanje (ukrepi v prid upnikom, če dolžniki ne odplačujejo dolga in je dolg nesporen), idr. V prevodu se začetek odloka glasi:

Janez, kralj češki in poljski, vojvoda koroški, grof tirolski in goriški...

Ena najvažnejših knjig je: Germainer Statt Laybach furnen-bisten Fraihaiten (srenjskega mesta Ljubljane najpomembnejše svoboščine; obsega v glavnem mestne pravice in svoboščine. Ljubljana svojega prava ni imela zapisanega v enotnem statutu, marveč je veljalo običajno pravo, in se je razvijalo z zbiranjem privilegijev. Zbirka privilegijev je bila za privilegijsko knjigo potrjena leta 1566 (po nadvojvodi Karlu). Na foliji 73 knjige je konec potrditve listin.

Prepis najstarejše pisane listine, katere originalni pergament je tudi v Ljubljani in sicer ga hrani Državni arhiv Slovenije iz leta 1271 (17. nov.). Gre za pogodbo, s katero je Friderik s Falkenberga prodal nemškemu viteškemu redu v Ljubljani šest hub v Logu in ob Gradaščici. Začetek teksta se glasi:

IN NOMINE IESU CHRISTI. AMEN. MORA TEMPORIS TRANSEUNTE AC-

Ob obletnici odhoda v partizane

Spominska medalja partizanom iz Boljunca

Letos mineva 45 let od pomladi, ko je na poziv OF slovenskega naroda odšlo v narodnoosvobodilno vojsko in partizanske odrede Slovenije čez 500 ljudi tudi iz občine Dolina pri Trstu. Iz Boljunca, te razmeroma majhne vasi v tej občini pa kar 116. Večinoma v Notranjski odred najprej, potem pa eni v Levstikovico, drugi v druge brigade, lepo število pa jih je ostalo v odredu. Bili so dobri borci, v odred pa so prinesli mnogo vedrine in marsikdo se jih še danes spominja po tem, kako radi so peli slovenske pesmi – nikoli jim jih ni bilo dovolj. Z vso silo je iz njih »izbruhnila« toliko let na silo zatirana slovenska pesem in beseda. Notranjsko so vzljubili, ji ostali zvesti tudi po vojni in obdržali vzpostavljene stike

z delovnimi ljudmi, organizacijami. V skupnosti odreda so bili dejavno vključeni ves čas, še posebno aktivni pa po odkritju spominskega obeležja padlim borcem pri Sv. Ani v Loški dolini, kjer je dal življenje tudi njihov vaščan Jože Maver. Prizadevni so doma, v Boljuncu in okolici, kjer je njihov Partizanski klub središče družabnega življenja, marljivo zbirajo partizansko literaturo, ohranjajo spomin na NOB in še posebej na Notranjski odred.

Spominsko medaljo Notranjskega odreda in Spominski trak na njihov prapor, jim je delegacija Skupnosti borcev odreda izročila na tradicionalnem Partizanskem družabnem večeru, ki ga že vrsto let prirejajo v Lipici, v dneh ob slovenskem kulturnem

prazniku. Letos, ko je bil ta združen še z že imenovano 45-letnico odhoda v partizane, je bilo še posebno svečano.

Že sama udeležba kar 700 prebivalcev Doline in okoliških vasi, nastop Tržaškega partizanskega pevskega zbora, ansambla Veseli godci iz Boljunca, govornikov Emila Zobca, predsednika Sekcije, Artura Calabria, predsednika VZPI-ANPI za Tržaško, Aleksandra Jelena, predsednika ZZB NOV občine Sežana, Jožeta Janeža, predstavnika Skupnosti borcev NO, Jerneja Zabukovca, predsednika aktivna ZB NOV Kovinoplastike Lož in Neve Lukež je povzdignila dogodek nad raven družabnih večerov. Sproščena slovenska beseda in pesem, prijetno domača

v svojem dialektu, značilnem za Dolince, ki ga notranjski partizani hitro zaznajo. Prijateljski pomenki z italijansko govorečimi sosedi in partizani, obujanje spominov na notranjske kraje in ljudi, boje, zmage in poraze. Partizani odreda v značilnih triglavkah, oba svečana prapora – eden ob drugem, stiski rok in objube, da prijateljstvo, sklenjeno v najtežjih dneh našega skupnega boja, ohranimo do konca svojih dni – je bila vsebina večera. Podkrepljena s sklepom, da pripadnost narodu in NOB dokažemo tudi s prispevki za bolnico Franjo, ki je in mora ostati – kot je rekla predlagateljica Neva Lukež – trajen spomenik osvobodilnemu boju slovenskega naroda in humanosti.

Ladica Štritof

Njenih devetdeset let

Nedavno, 16. februarja je slavila 90-letnico rojstva NEŽKA KRAMBERGER iz Meglove 4 v Ptuj. Nežka je nosilka Spomenice 1941, Zlatega znaka OF, več državnih odlikovanj in družbenih priznanj. V svojem dolgoletnem življenju je veliko pretrpela in doživela, kljub temu pa je ohranila telesno moč in duševno bistrost, ki se lahko ko-

sa z desetletja mlajšimi. Prav je, da jo na kratko predstavimo tudi našim bralcem.

Nežka, dekle iz delavsko kmečke družine, se je poročila s Francem Krambergerjem, naprednim delavcem iz Železniških delavnic v Ptuj, ki je že leta 1928 postal član KP. Naravno nadarjena in načitana žena Nežka mu je bila pri zahtevnem ilegalnem delu

v veliko pomoč in oporo.

Po vdoru okupatorja je vsa družina začela aktivno delovati v OF. Njihov dom v Novi vasi pri Ptuj (danes je to že mestno območje), je bila javka za aktiviste za širše območje severovzhodne Slovenije. V hiši so tudi pripravljali vse potrebno za prvo partizansko tiskarno na ptujskem območju, zbirali potrebni material za partizane. Vsi v družini so delali za OF, opravljali kurirske poti in širili ilegalni tisk. To okupatorjem ni ostalo skrito. Decembra 1941 so vdrl v njihov dom, aretirali Nežko in obe hčerki – Štefko in Mileno. Moža Franca Krambergerja ni bilo doma, tako se je izognil aretaciji, delal naprej v ilegali, se pridružil Lackovi četi in padel v junaškem boju v Mostju ob Pesnici, 8. avgusta 1942.

Nežka in obe hčerki so po aretaciji mučili v ptujskih in mariborskih zaporih, jih ločili in odpeljali v razna taborišča. Nežka se je 6. junija 1942 znašla v ženskem koncentracijskem taborišču Ravensbrück. Ne le da je videla veliko gorja, mučenj in smrti, tudi sama je ogromno pretrpela.

Toda njeno že od rane mladosti v trdem delu utrjeno, čeprav drobno telo in izredna volja – živeti in preživeti – sta ji pomagala, da je vse pretrpela in ostala pri življenju.

Po osvoboditvi se je vrnila v domovino, vrnili sta se tudi obe hčerki, skupno so obnovile dom in se dejavno vključile v širšo obnovo, v izgradnjo ljudske oblasti, v graditev pravičnejše družbene ureditve, za velike ideale socializma, v katere je Nežka vedno verjela.

Sedaj se javno sicer več ne more udeleževati, toda še vedno spremlja vsa dogajanja doma in po svetu, veseli se s pravnuki. Pogosto so njeni gostje pionirji, zlasti iz OŠ Franc Osojnik, pa tudi iz drugih šol, zlasti člani novinarskih krožkov, saj je Nežka prijazna in duhovita sogovornica. S svojo vedrino in smislom za šalo je presenečala tudi vse, ki so ji prišli čestitat ob visokem jubileju.

Nežki čestitamo in ji želimo, da bi ob skrbi svojih otrok, vnukov in pravnukov srečno živela še veliko let!

Franc Fideršek

Milan Lacko, predsednik OO ZZB NOV Ptuj čestita Nežki Krambergerjevi k 90. obletnici rojstva

Foto: M. Ozmec

TUS TEMPORIS UNIVERSALITER TRANSEUNT MEMORIA AB HUMANA, SI NON SCRIPTURARUM TESTIMONIO PERHENNANTUR. QUARE EGO, FRIDERICUS DE VALCHENBERCH, CONFITEOR PRESENCIUM PER TENOREM UNIVERSIS PRESENTES VIDENTIBUS ET VISURIS, QUOD SEX PROPRIOS MEOS MANSUS SITOS IN AWA ET CIRCA DECURSUS MINORIS FLUMINIS DICTI LAIBACH IUXTA CIVITATEM LAYBACUM DEDI ET VENDIDI FRATRIBUS ET ORDINI DOMUS THEOTONICAE PRO 50 MARCIS DENARIORUM AQUILIENSIIUM...

V imenu Jezusa Kristusa. Amen. Sčasoma na splošno preidejo iz človeškega spomina dejanja in dogodki, če se ne ovekovečajo (stalno ne vzdržujejo) s pričevanjem zapisa. Zato izjavljam jaz, Friderik s Falkenberga, po besedilu pričujoče listine vsem, ki pričujočo listino vidijo in bodo videli, da sem dal in prodal šest svojih lastnih kmetij (hub), ki so v Logu in okoli toka majhne reke, imenovane Laibach (=Gradaščica), pri mestu Ljubljani, bratom iz redu križevniške (tevtonske) hiše za 50 mark oglejskih denarjev...

Naj navedemo še prepis najstarejše, v latinščini pisane listine, datirane s 13. aprilom 1243 (original hranijo na Dunaju). Začetek teksta se glasi:

IN NOMINE SANCTE ET INDIVIDUE TRINITATIS. AMEN. NOS BERENHARDUS DEI GRATIA DUX CARINT-

HIE NOTUM FACIMUS TAM PRAESENTIBUS QUAM FUTURIS INTUENTIBUS PRAESENS SCRIPTUM, QUOD NOS IN REMEDIUM ANIME NOSTRE ET HONOREM VIRGINIS GLORIOSE CONVENTUI APUD GYRIONE NOSTRAM AREAM IN LAIBACO INTRA MURUM CIVITATIS SITAM DEDIMUS LIBERE POSSIDENDAM –

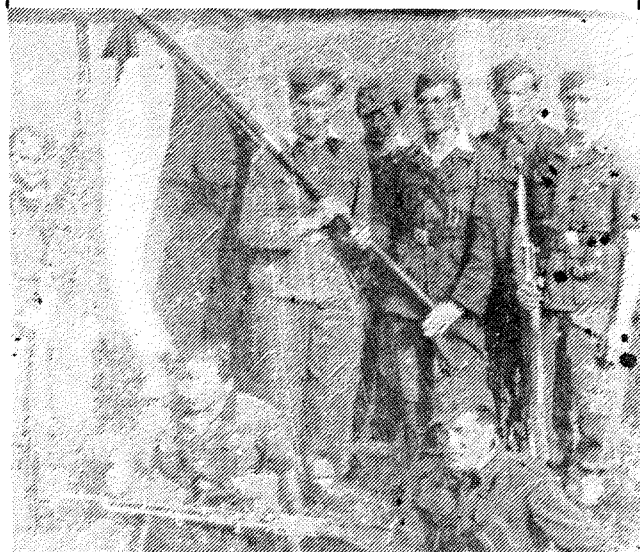
V imenu svete in nedeljive Trojice. Amen. Mi, Bernard, po milosti božji vojvoda Koroške, oznanjamo tako sedanjim kot prihodnjim, ki bodo gledali to listino, da smo v rešitev naše duše in v čast slavne Device dali samostanu pri Jurklostru naše stavbišče v Ljubljani znotraj obzidja mesta v neomejeno posest. Ta listina vojvode Bernharda je prvi znani dokument, ki Ljubljano imenuje mesto-civitas.

Arhiv hrani še srebrni pečatnik iz sredine 15. stl. z napisom SIGILLUM CIVITATIS LAYBACENSIS (pečat mesta Ljubljane). Na njem je ohranjen starejši mestni grb; vsebuje le stolp na vseh treh stiliziranih gričih (vrata stolpa so nad srednjim gričem, na ploščadi z nadzidki se dviguje v sredini ožji del stolpa z nekoliko nižjimi nadzidki). Nad grbom, to je zunaj njegovega štita, je na okroglem srednjem polju pečata upodobljena manjša žival brez kril, podobna kuščarju. Sedanji ljubljanski grb je baročen, iz 18. stol. (oblikovan po barvani leseni rezbariji, kot sta prej omenjena v veži in vežici). V tem času pa je krilati zmaj že sestavni del grbovne podobe. (konec)

Poizvedba

Te fotografije so nastale tik pred osvoboditvijo maja meseca leta 1945. Na sliki je del Kamnozasavskega odreda, fotografirano z zastavo s katero so vkorakali v Trbovlje. Rada bi izvedela imena preživelih borcev.

Oglasijo naj se mi na naslov: **Gabrijela Zupan, Knezdol 4, 61420 Trbovlje.**

ČGP DELO

Časopisno in grafično podjetje Delo

61000 LJUBLJANA, Titova cesta 35
p. p. 29
Telefon (061) 315-366
Telex: 31291 yz dtlj

Predstavništvo Beograd:
Moše Pijade 12
Telefon (011) 336-094 in
335-089

TOZD Tisk časopisov in revij

TOZD Grafična priprava

TOZD Knjižni in komercialni tisk

TOZD Grafična dodelava

Dejavnost TOZD

- stavljenje, izdelava enobarvnih in večbarvnih filmov in klišejev
- roto-ofset časopisni in revijalni tisk
- ofset in knjigotisk (eno in večbarvni)
- grafična dodelava (knjigoveznica)

Brskamo med novimi knjigami

Slovenske ljudske vraže

Te dni je pri Kmečkem glasu v zajetnem kupčku novih knjig, ki so jih predstavili novinarjem, tudi knjiga Rada Radeščka o slovenskih ljudskih vražah. Ker je pomlad res že pred durmi in se z naglico bližajo tudi praznovanja pomladi, naj vam predstavimo tisti košček iz knjige, ki govori o starih običajih in verovanjih, povezanih z veliko nočjo, jurjevanjem in tem podobnimi praznovanji.

Čudežna voda

Na veliko soboto so zjutraj duhovniki prvič posvečevali novo »krstno vodo«. Ni še dolgo tega, kar so nekateri ljudje v okolici Polhovega Gradca verjeli, da je žegnana voda dobra za umirajoče. Včasih so tudi pravili, da se žegnana voda nikoli ne pokvari, danes pa si to dejstvo razlagajo s tem, da je soljena. Ponekod so menili, da je ta voda pred smrtjo potrebna. Takrat so poskropili okoli bolnika, da hudobec ne bi imel moči nad njegovo dušo. Uporabljali pa so jo tudi za škropljenje živine, ki so jo na novo pripeljali v hišo.

Na Gorenjskem so včasih pravili: Ko na veliko soboto pri maši zvonove »odvežejo«, tedaj mora človek hiteti do tekoče vode in se umiti, še preden odzvonijo – potem se ga vse leto ne bo prijel kuga. S to vražo se strinja tudi štajerska vera: Kadar čuješ na veliko soboto prvičkrat zvoniti, si umij obraz, ker potem ne dobiš mrzlice. Podobna je tudi vraža v Lešah na Koroškem, ki pa ne omenja vode: Kadar človek sliši na veliko soboto prvičkrat zvoniti, se mora valjati po tleh, kajti le potem ga vse leto ne bo bolel trebuh. Na Krasu pa so se predvsem starejši ljudje na veliko noč umivali z vodo tistih jajc, ki bodo blagoslovljena,

in sicer na tešče. Verjeli so namreč, da bo potem koža zdrava, lepa in gladka.

Možitev

Marsikje na Slovenskem, še pred nedavnim tudi v Metliki, so dekleta nosila na veliko soboto popoldne ali v nedeljo zjutraj k blagoslovu jerbasa različnih jestvin; tista, ki je prišla z žegnomo prva domov, se je prva možila. Tudi v okolici Logatca so nekatere ženske verjele, da je tista, ki je na veliko soboto prva prišla od

žegna iz cerkve, prva na vrsti da se poroči. Za spoznanje drugačna pa je štajerska vraža, ki dostavlja, da mora dekle, ki prva pride domov z žegnomo, hitro po vodo. Tudi ta se hitro omoži...

Posvečene kosti

Kosti posvečenega mesa (žegna) so nekaj na Kozjaku pri Mariboru zatikali za streho, da strela ne bi udarila v hišo. V Metliki pa so takšne kosti potem zažgali, jih stolčki v prah ter naredili mazilo za tiste, ki jih bole kosti.

Tudi pikapolonico pozna slovensko ljudsko izročilo v zvezi z moštvami in ženitvami, pa tudi z verovanjem, da pikapolonica napoveduje dolgotrajno življenje. Ljudje pravijo temu hroščku tudi: božji volek, božja kravica, božja ickica ali kar telička. Božji volek, so nekoč verjeli v Stopniku pri Vranskem, lahko neomoznemu dekletu priskrbi moža: če prileti na roko dekletu, mora le-to z isto roko previdno zakrožiti okrog sebe. Če božji volek ne odleti, bo prišel ženin kmalu po nevesto.

Vremenski pregovori na veliki petek

Ker je prav veliki petek od vseh velikonočnih praznikov »najskrivnostnejši dan«, je tudi največ vremenskih pregovorov ravno na veliki petek. V Pavlovcih na Štajerskem pravijo: ako na veliki petek deži, bode sušno leto. Na Dolenskem pa: Če gre na veliki petek dež, bo leto nerodovito. V Motniku: Če ta dan dežuje, potem je iz vsake moke dober sok. V Gregorčičevi rojstni vasi Vrsno nad Kobari domom pa: Ako deži na veliki petek, ne bo tisto leto zemlja dežja nikoli sita. Podobno tudi v Stomažu na Primorskem: Če na veliki petek dežuje, celo leto deževno ne bo. V Rožu na Koroškem pa: Če je ta dan dež, potem ga celo leto manjka.

Pa še drobci iz tistega dela ljudskega vraževerja, ki je povezano z živalmi:

Metulj

Predvsem o belem in rumenem metulju je ponekod ohranjeno nekaj zanimivih vraž. V okolici Hoč še danes verjamejo: če ujameš spomladi prvič rumenega metulja, boš vse leto zagorel od sonca. Če pa ujameš belega, boš vse leto bolj bled. Malce hudomušna je štajerska vraža, ki pravi: Če spomladi najprej vidiš rumenega metulja, se boš tisto leto podelal v hlače. Verovanja o metuljih so ponekod tesno povezana z verovanji o čebelah. V okolici Hoč pravijo: če ujameš spomladi prvega metulja, boš kmalu našel tudi roj čebel. Z omenjeno vražo se strinja tudi vera iz okolice Celja: Rokav je pomemben, če spomladi vidiš in uloviš prvega metulja ter ga spustiš skozi rokav spet na svobodo – potem lahko dobiš tisto leto cel roj čebel. Spominjam se (pri-povedovalec vraže), da je bilo včasih v naši vasi mnogo čebelarjev, saj so pri vsaki drugi hiši imeli čebele. Vendar pa je bilo mogoče dobiti pobežli roj čebel tudi brez metulja...

ne potrebe, usmerjamo v vzgojo matic, nabiranje medu, v krepitev ali pomladitev družine.

Če opazujemo vremenske razmere, lahko ugotovimo, da tudi na mikroklimo vplivajo pobude, ki nam jih posreduje Mesec iz zodiaka.

Lunin severni koledar je izšel pri Kmečkem glasu.

A. J.

Za vrtničarje in poljedelce

Skrivnostna lunina moč

Kar so nekoč v pradavnih časih ljudje intuitivno in iskustveno prepoznavali v naravi, počasi in vztrajno potrjuje znanost. Namreč, da povezanost kozmičnih pojavov nenehno in na številne očitne načine z rednimi zaporedji vpliva na rodovitnost kmetijsko obdelanih zemeljskih površin. Mnoge od teh zakonitosti so zajeli stari zodijski koledarji in številna ljudska verovanja, če bi jih natančneje raziskali, izvirajo od tod. Te dni je izšla drobna, pa nadvse zanimiva knjižica-priročnik: Lunin severni koledar, ki je namenjen poljedelcem, vrtničarjem in čebelarjem, napisala pa sta ga Maria in Matthias K. Thun. V tem priročniku je cela vrsta pojasnil, zanimivih zapisov o poskusih, ki so jih v svetu opravili ob opazovanju vpliva Lune in nenazadnje, zanimivi nasveti za setve v posameznih mesecih prav tega leta. Zato, da vam bomo malo spodbudili radovednost, smo izbrali odlomek o zvezdnatem mesecu.

Zvezdnati mesec

Mesec v 27 dneh in približno 8 urah enkrat obkroži Zemljo in gre pri tem mimo

12 slik zodiaka. Pred temi slikami je med letom tudi Sonce, mimo nje krožijo planeti.

Večletni poskusi so pokazali, da Mesec na poti mimo zvezdnih slik na razne načine posreduje Zemlji njihove spodbude. Rastlina jih lahko

uporabi prek oživiljenih tal za tvorbo svoje oblike in substance.

Tudi čebela živi s temi silami. To nam omogoča, da z delom v določenem času sprožimo to pobudo in vsako družino posebej, glede na nje-

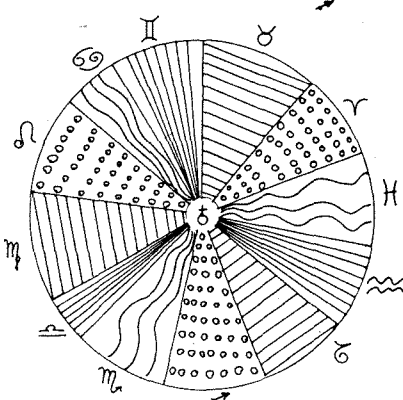
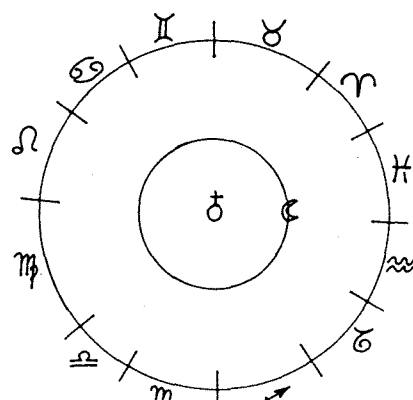
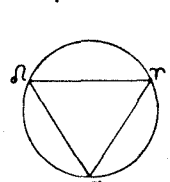
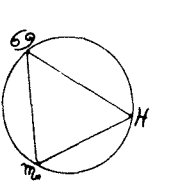
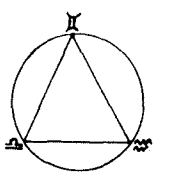
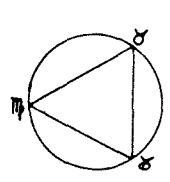
Trigoni

zemlja-korenina

svetloba-cvet

voda-list

toplota-plod-seme

Zdravnikovi nasveti

Bolečina

(nadaljevanje)

Acetaminophen: deluje podobno kot aspirin, nima pa protivnetne komponente. Zato je nekoristen pri revmatičnih in drugih vnetnih obolenjih. Pogosto zaradi takšnega učinkovanja slišimo pritožbe na nekatera zdravila s tem sestavom, vendar zdravila niso kriva, treba je pač jemati tiste tablete, ki jih predpiše zdravnik. Acetaminophen običajno predpisujejo pri želodčnih težavah, pri tistih, ki so nagnjeni h krvavitvam, s kroničnimi ranami na prebavilih... kajti v nasprotju z aspirinom to zdravilo ne povzroča motenj v strjevanju krvi. Ima pa svojo drugo slabo stran: ob dolgi uporabi namreč lahko poškoduje jetno tkivo. Zato je treba pri daljših zdravljenjih s tem (pa tudi z drugimi zdravili) večkrat prekontrolirati delovanje jeter. Pri tem najbrž ni potrebno posebej poudarjati, da tudi acetaminophena ni priporočljivo jemati sočasno z alkoholom, kajti takšna kombinacija z veliko alkohola lahko povzroči celo popolno odpoved jeter.

Nova protivnetna zdravila: v zadnjem času je farmacevtska industrija dala na tržišče nove protivnetne analgetike za zdravljenje revme v sklepih, tiste, ki ne prenesajo aspirina. (Bolobid, Arthophan, ...) vendar pa ne bomo vseh naštevati. Treba je le opozoriti, da lahko nastopijo nevarnosti tudi pri jemanju teh vrst zdravil in sicer najpogostejše na ledvicah. Zaradi šibkejšega protistrjevalnega učinka jih tudi nosečnicam ne dajemo.

Analgetiki, ki povzročajo odvisnost (narkotiki): ta zdravila zmanjšujejo dovtetnost za bolečino že v samem možganskem tkivu, zato jih uporabljamo za blažitev bolečin, ki so tako hude, da jih z navadnimi analgetiki ne moremo odpraviti. V manjših dozah delujejo tudi pomirjujoče, medtem ko v večjih povzročajo globok spanec in celo nezavestno stanje. Kombinirano jemanje z alkoholom takšna stanja še pospešuje. Znano je, da daljša raba narkotikov povzroča odvisnost in poraja obsežne nove probleme.

Morfij: je najdragocenejše sredstvo protim hudim bolečinam in je v splošni rabi. Spomnimo se le njegove nepogrešljivosti v zdravstvu med drugo svetovno vojno. Še danes, po šestindesetih letih hranim za spomin ampulico tega zdravila, ki mi je takrat, neizkušnemu mlademu medicincu tolikokrat pomagal pri najtežjih ranjenih. To zdravilo je primerno pri hudih bolečinah ob zlomu stegenice, pri vseh hudih bolečinah in nenazadnje tudi pri srčnem infarktu.

V tej vrsti je heroin le izvedenka morfija, katere stranske negativne pojave farmakologija blaži z dajanjem zdravil iz skupine beladone (atropin in skopolamin). Vrsta zdravil, ki imajo morfiju podobne učinke, je v prometu z zdravili, poleg nepogrešljivosti v zdravstvu pa jih nekateri ljudje, žal, zlorablajo.

Dr. Danijel Brezic
(se bo nadaljevalo)

Ljudski pregovori in reki o zdravju in boleznih

Kratka večerja – dobro spanje.

★

Mirna prebava je pol zdravja.

★

Zdravnik zdravi, narava pozdravi.

★

Zdrav človek ima več želja, bolni le eno.

★

Veselo srce je pol zdravja.

★

Živi prostó – doživiš let sto.

★

Čisti zrak je pol hrane.

★

Človek je stvor godrnjav:
če je zdrav, spet mu ni prav!
O boleznih vsak dan toži,
pa tiči v prav zdravi koži!

Delovanje delavske enotnosti v tovarni sanitetnega materiala na Viru

Pred kratkim je pri Založbi Obzorja Maribor izšla v zbirki Documenta et studia historiae recentioris knjiga dr. Mirosława Stiplovška *Prispevki za zgodovino sindikalnega gibanja na Slovenskem* (od začetkov strokovnega gibanja do Enotnih sindikatov Slovenije 1868–1945). Njen izid je spodbudil svet za tradicije delavskega gibanja pri republiškem svetu Zveze sindikatov Slovenije ob 120-letnici začetkov strokovnega gibanja na Slovenskem, proučevanje te problematike pa je potekalo v okviru raziskovalnega dela v Znanstvenem inštitutu Filozofske fakultete. Knjiga, ki obsega 320 strani z okrog 70 fotografijami in faksimili dokumentov, je pomembna obogatitev zgodovinskega najbolj množičnega delavskega organizacije. Dr. Stiplovšek je v uvodni študiji prvi obsežneje orisal značilnosti razvoja in delovanja strokovnih – sindikalnih – organizacij na Slovenskem od 1868. leta do Delavske enotnosti in ustanovitve enotnih sindikatov Slovenije med NOB.

V nadaljnjih štirinajstih razpravah je osvetlil nekatera pomembna vprašanja v razvoju in delovanju zlasti socialističnih, komunističnih in krščanskosocialističnih sindikalnih organizacij, predvsem v začetnih obdobjih. Prispevki prikazujejo posebnosti sindikalnega gibanja delavstva najpomembnejših panog oziroma v pomembnih industrijskih in rudarskih središčih na Slovenskem.

Objavljamo odlomek iz zadnjega prispevka, v katerem je avtor opisal delovanje organizacije krščanskosocialistične Jugoslovanske strokovne zveze od 1936 do 1941 leta in Delavske enotnosti med NOB v tovarni sanitetnega materiala na Viru pri Domžalah.

V narodnoosvobodilnem gibanju v Kocjančičevi tovarni je pomembna prelomnica glede organiziranosti, množičnosti in uspešnosti čas ob koncu poletja in začetku jeseni 1943, ko so dotedanje in nove aktiviste začeli povezovati v odbore Delavske enotnosti (DE). Tedaj je novi okrožni komite KPS s sekretarjem Francem Zupančičem-Marjanom dal političnim delavcem nalogo, naj posvetijo posebno pozornost ustanavljanju in utrjevanju odborov DE, v katere naj preosnujejo tudi dotedanje tovarniške odbore OF. V podrobnih navodilih 15. avgusta 1943 je politične delavce opozoril, da v odbore DE po tovarnah in delavnicah lahko vključijo tudi delavce in delavke, ki že delajo na terenu v odborih OF, Slovenske protifašistične ženske zveze in Zveze slovenske mladine. Pri tem je predvideval ustanavljanje posebnih mladinskih odborov DE, kar je posebnost v primerjavi z drugimi gorenjskimi okrožji. Politični delavci naj bi odbore DE ustanavljali po oddelkih oziroma po obratih, predstavnike oddelčnih odborov DE naj bi povezali v tovarniške odbore DE, po rajonih oziroma okrajih pa naj bi delovali medtovarniški odbori DE. Praviloma naj bi bil vsak odbor sestavljen iz sekretarja ter odbornikov, zadolženih za finančne naloge, za vojaško delo in obveščevalno službo ter za propagandno dejavnost. Vse dotedanje odbore v tovarnah naj bi čimprej preuredili v skladu s temi navodili.

Oblikovanje odborov DE je potekalo najbolj uspešno v domžalskem rajonu, kjer je konec oktobra 1943 delovalo 19 odborov DE in 16 mladinskih odborov DE, poleg tega pa so nekaj časa posebej povezovali delavke v odbore ženske zveze DE, ki jih je bilo v tem času deset. V domžal-

skem rajonu je konec poletja 1943 deloval tudi posebni medtovarniški odbor DE, nato pa je bil v rajonskem odboru OF za usklajevanje delovanja odborov DE zadolžen poseben poverjenik. Tudi v okrožnem komiteju KPS so enega svojih članov posebej zadolžili za organizacijo DE. Ko je bil konec novembra 1943 ustanovljen okrožni odbor OF Kamnik, je DE v njem zastopal Stane Podbevšek-Matjaž. Ta politični delavec je postal tudi prvi sekretar okrožnega odbora DE, ki je bil dokončno ustanovljen v začetku februarja 1944. Okrožni odbor DE je 15. februarja 1944 poročal, da je v okrožju 33 tovarn in večjih obratov z okoli 1850 delavci in delavkami, po katerih povsod delujejo odbori DE. Tedaj je bilo v kamniškem okrožju 53 odborov DE in 24 mladinskih odborov DE, največ v domžalskem rajonu, kjer je delovalo 33 odborov DE in 21 mladinskih odborov DE, ki pa so jih že naslednji mesec odpravili ter tudi mlade delavce in delavke začeli vključevati v skupne odbore DE. Na prvi konferenci DE za Gorenjsko 14. maja 1944 na Jelovici je bila organizacija DE v kamniškem okrožju tako glede organiziranosti kot uspešnosti delovanja pohvaljena kot najboljša med gorenjskimi okrožji. Po poročilu 15. junija je v kamniškem okrožju v petih okrajih delovalo 72 odborov DE, od teh 14 v Kocjančičevi tovarni na Viru.

V tej tovarni sta preosnovanje dotedanje organizacije OF v DE izvedla člana OK KPS Milan Janežič in organizator DE Stane Podbevšek-Matjaž. Sekretarka tovarniškega odbora DE je bila Slavka Kolenc (Štrukelj) – Olga, njena namestnica Tončka Paštebar-Vera, poleg njiju pa so za ustanavljanje oddelčnih od-

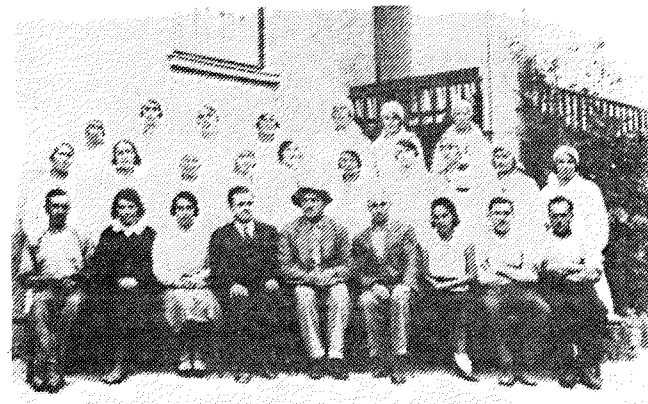
borov DE skrbeli še zlasti Ivan Štrukelj-Dušan, Slavka Juhant-Vanda, Ana Pogačar-Anka, za mladinske odbore Milka Kerč-Tajana, po njenem odhodu v partizane pa Slavka Adlešič.⁵² Mreža odborov DE v oddelkih tovarne št. 4 domžalskega rajona, kar je bila šifra za Kocjančičevo tovarno, se je uspešno širila in konec pomladi 1944 je v 14 odborih DE delalo 59 delavk in delavcev od 76 zaposlenih. Delavci Kocjančičeve tovarne niso bili tedaj le med najboljše organizirane v kamniškem okrožju, temveč so dosegali

negi gibanja in za njegovo skladiščenje skrbele okrajne in okrajne gospodarske komisije. Funkcionarji okrajne gospodarske komisije Domžale so se o dobavah sanitetnega materiala iz Kocjančičeve tovarne dogovarjali s podjetnikom in s tovarniškim odborom DE. Večje dobave sanitetnega materiala, ki so ga večkrat z vozmi prepeljali v skladišča v Račo, na Rova in drugi, so urejali s podjetnikom, vanja pa so pošiljale zbrani material tudi organizacije DE. Iz seznamov uskla-

pravijo rekvizicijo velikih količin soli, ki so bile uskladiščene v bližnjem Majdičevem mlinu. Okrožni forumi so tedaj v sodelovanju s štabom VI. SNOUB Slavka Šlandra načrtovali veliko rekvizicijo papirja v Bonačevi tovarni na Količevem, prav tako s pomočjo aktivistov DE. Akcija je 12. junija 1944 izvedel 3. bataljon Šlandrove brigade skupaj s funkcionarji in aktivisti kamniškega okrožja.

Člani DE iz Kocjančičeve tovarne so sodelovali pri rekvizicijah na Viru, od koder so šlandrovci odpeljali tri vozove sanitetnega materiala (15.000 prvih zavojev, 65 zavojev gumiranega platna, veliko količine vate in gaze ter mnogo zdravniških instrumentov) ter okoli 600 kg soli, isto noč pa so v koliški tovarni zaplenili 28.000 kg papirja. Ves rekvirirani material in sol so odpeljali v skladišča v osvobojeni Moravski dolini. Tudi v veliki akciji dveh bataljonov Šlandrove brigade 17. avgusta 1944 na Količevem in Viru, odkoder so odpeljali velike količine papirja, okoli 8 ton soli in opremo za partizanske tiskarne, so sodelovali aktivisti DE iz Kocjančičeve tovarne. Ob tem naj poudarimo, da so količine pridobljenega sanitetnega materiala v kamniškem okrožju občutno presegle potrebe narodnoosvobodilnih enot in partizanskih bolnišnic na njegovem območju, zato so ga okrožni forumi pošiljali sanitetnemu ekonomatu IV. operativne cone, nekaj pa tudi na Dolenjsko za potrebe osrednjih bolnišnic in VII. korpusa.

Odbori DE v Kocjančičevi tovarni so uspešno izvajali tudi druge naloge. Tako so med delavci in delavkami zbirali prostovoljne prispevke, maja 1944 so npr. zbrali 140,35 nemških mark, za finančno pomoč partizanskim družinam, organizirali pa so nakupe obveznic vojnega posojila ter so bili pri zbiranju finančnih sredstev med najbolj uspešnimi v domžalskem okraju. Med člani so širili list Delavska enotnost, ki so ga v velikih nakladah razmnoževale tehnike kamniškega okrožja.

Skupina delavk in delavcev s podjetnikom Francem Kocjančičem (leta 1935)

tudi velike uspehe pri svojem zbiralnem, obveščevalnem in propagandnem delu ter v drugih akcijah. Skupaj z organizacijami DE v papirnici na Količevem, v tovarni Induplati v Jaršah, usnjarsko-galantijskih tovarnah Zorn in Okršlar v Domžalah so organizirali delavci v Kocjančičevi tovarni glede na vrsto proizvodnje izjemno pomembno delo za oskrbo narodnoosvobodilnih enot in ustanov z materialom, ki je bil za njihovo uspešno delovanje temeljnega pomena.

Potrebe po sanitetnem materialu so se povečale z rastjo narodnoosvobodilnih enot na območju IV. (štajerske) operativne cone ter z razširitvijo mreže partizanskih bolnišnic v kamniškem okrožju in drugod na Gorenjskem in Štajerskem. V tem času so tudi za dobavo sanitetnega materiala za potrebe narodoosvobodil-

ničenega materiala se vidi, da so bile tudi velike zaloge sanitetnih potrebščin. V skladišču gospodarske komisije Domžale je bilo npr. 2. junija 1944 13.000 različnih obvez, 1000 kg staničevine, 300 kg vate ter velike količine drugih sanitetnih potrebščin, kar je v največji meri dobila iz Kocjančičeve tovarne. Podjetnik se je ukvarjal tudi s prodajo toplotmerov, injekcijskih igel, različnih instrumentov ter nekaterih vrst zdravil.

Odbori DE so z obveščanjem o stanju zalog v tovarni omogočali narodnoosvobodilnim forumom, da so organizirali velike dobave sanitetnega materiala. Ohranjen je npr. natančen seznam zalog v začetku junija 1944 in skica mest, kje je sanitetni material uskladiščen.⁵⁵ Funkcionarji okrajne gospodarske komisije so člane DE iz Kocjančičeve tovarne zadolžili, da pri-

V Muzeju ljudske revolucije Slovenije:

Soška fronta 1915–1917

V muzeju ljudske revolucije Slovenije od minulega ponedeljka gostuje razstava novogoriškega muzeja o Soški fronti, ki je bila prvotno postavljena v kromberškem gradu je izreden, zlasti fotografski zgodovinski prikaz italijansko-avstroogrške fronte na Soči. Razstava, izjemna dragocenost, bo na ogled v Ljubljani še vse do konca junija, zato jo prav posebno priporočamo vsem, ki bi radi polgobili svoje poznavanje omenjenega časa.

Dragocena knjižna izdaja

Antifašistično gibanje slovenske mladine na Koroškem v letih 1938 do 1945 doslej ni bilo predstavljeno v celoti. Njegovo dejavnost smo poznali le obrobno. Ta praznina bo poslej zapolnjena. Marjan Linasi, profesor in ravnatelj Koroškega pokrajinskega muzeja revolucije v Slovenjem Gradcu je o tem napisal obsežnejše študijsko delo, ki bo predvidoma izšlo letos junija v okviru knjižnice OF. To je njegova diplomska naloga, ki jo je pozneje bistveno razširil in dopolnil.

V obsežnejšem uvodu avtor pojasni, da je zajel celotno ozemlje Koroške, kjer živijo Slovenci. Pri tem je upošteval nekdane stare deželne meje. Vključeni so tako Mežiška dolina in Jezersko kot Južna Koroška v Avstriji.

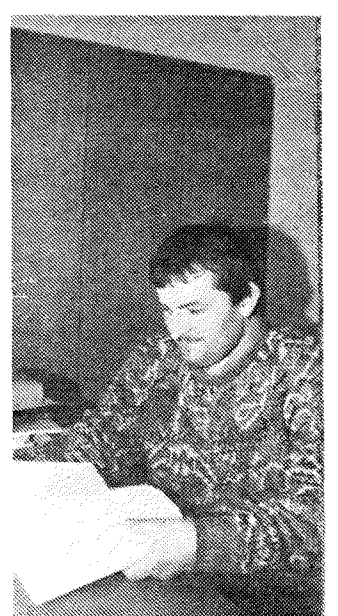
Z raziskovanjem antifašističnega gibanja mladine na Koroškem se je pisec začel ukvarjati že 1980. leta s seminarsko nalogo. Naključje je hotelo, da se je srečal z Vilmo Bebler-Pirkovičev, ki je bila

takrat predsednica odbora nekdanjih skojevcev pri Republiški konferenci mladine Slovenije. Iz prvega pogovora se je razvilo sodelovanje. V Ljubljani je bilo potem, leta 1981 posvetovanje o naprednem slovenskem mladinskem gibanju in Linasi je napisal referat o koroški mladini.

Avtor se je tega dela lotil s potrebno doslednostjo. Sodeloval je s koroškimi partizani, to počenja še danes in prek njih ter še kako drugače, na tej in oni strani Karavank zbiral podatke in proučil še vrsto naših ter avstrijskih gradiv.

Njegovo delo o tem gibanju je na posvetovanju zbudilo zanimanje. Po tem je v pogovoru z Osrednjim odborom koroških partizanov v Ljubljani svoje delo razširil in obogatil z novimi podatki ter viri.

Delo je razdeljeno na šest poglavij, ki razgrinjajo antifašistično gibanje mladine na Koroškem, dejavnost mladih

Prof. Marjan Linasi

v Mežiški dolini med prvo in drugo svetovno vojno. Stanje na zamejskem koroškem med plebiscitom in po priključitvi Avstrije k Nemčiji ter med vojno do osvoboditve.

Drago Miklavc

Ob informativnem dnevu o vojaških poklicih

Privlačni zaradi dinamičnosti

Konec prejšnjega tedna so imeli na vseh srednjih šolah v naši republiki informativni dan za osmošolce, ki so se lahko skozi živ pogovor s profesorji seznanili s posameznimi šolami, njihovim načinom dela, učnimi programi in še marsičem drugim. Informativni dan so pripravili tudi na Splošni srednji šoli Franc Rozman-Stane, kjer pa so mlade seznanili tudi z možnostmi šolanja na vseh drugih splošnih srednjih vojaških šolah in šolah rodov in služb.

V Ljubljanskem in mariborskem domu armade pa so pripravili informativne dneve za tiste fante, ki bi želeli po končani srednji šoli nadaljevati šolanje na vojaških aka-

demijah. V obeh domovih je informativni dan potekal v dveh delih, in sicer dopoldan in popoldan. V ljubljanskem domu JLA se je dopoldan zglasilo več kot dvajset

mladih, ki letos končujejo srednje šole, na žalost so bili med njimi samo trije fantje.

Nekaj deklet se je zanimalo za nadaljevanje študija na vojaškem šolskem tehničnem centru general armade Ivan Gošnjak v Zagrebu, kjer usposablja in šolajo kadre, ki kasneje delajo v naši vojaški industriji in delovnih organizacijah, ki delajo za JLA. Nekaj drugih pa je želelo izvedeti, kaj več o študiju obramboslovja na FSPN.

Vse mlade je nasplošno z vojaškim šolstvom in pogoji za tovrstno šolanje seznanil samostojni svetovalec na republiškem sekretariatu za ljudsko obrambo Brane Kromar. Najbolj zanimiv pa je bil pogovor mladih s štirimi gojenci vojaških akademij. Gojenci Vili Polšak, David Humer, Aleš Ogrinc in Marko Sajevec so jim izčrpno odgovorili na številna vprašanja. Predvsem so poudarili, da študij na akademijah ni težav, če delaš sproti, in če imaš solidno predznanje.

Po končanem pogovoru smo tri srednješolce, ki so prišli na informativni dan, povprašali o njihovi odločitvi, da bodo nadaljevali šolanje na vojaških akademijah.

Andrej Lavrič, doma iz Kočevja: »Na informativni dan sem prišel, ker me privlači šolanje in kasneje službovanje v Vojni mornarici. Za ta poklic sem se trdno odločil, čeprav sem se zdaj malo ustrašil, saj moram opraviti dokaj težak sprejemni izpit iz matematike. Glede zdravniškega pregleda pa menim, da ne bom imel težav, saj sem zdrav. Zakaj sem se odločil za ta poklic? Lahko rečem,

da je vojaški poklic naša družinska tradicija, saj je moj stric upokojeni podpolkovnik. Za mornarico pa sem se odločil zato, ker me je morje vedno privlačilo in vedno sem užival, kadarkoli sem bil na njegovih obalah. Zdelo se mi je, da bo velika težava štipendija, ki jo dobivam v delovni organizaciji. Toda izkazalo se je, da tisti trenutek, ko se bom vpisal na vojaško akademijo, bo republiški sekretariat za ljudsko obrambo povrnil stroške, ki jih je imela delovna organizacija z mojo štipendijo.«

Peter Draksler, doma iz Kranja: »Pri oficirskem poklicu me privlači predvsem dinamičnost. Zdi se mi, da so tovrstni poklici precej drugačni, kot poklic v civilnem življenju, predvsem ni enoličen. Za dosego svojega cilja sem si izbral malo nenavadno pot. Srednja šola v kateri končujem šolanje, daje namreč izobrazbo četrte težavnostne stopnje. Ker so me na služenje vojaškega roka napotili v šolo rezervnih oficirjev, bom poskušal nato nadaljevati šolanje na akademiji. Želim si postati pilot in

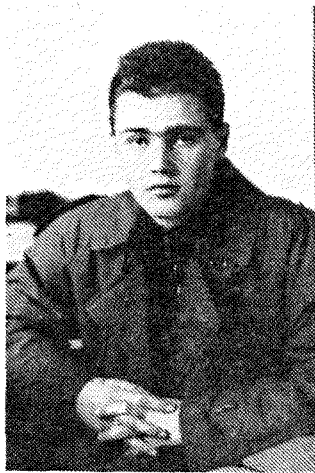
upam, da bom uspel po tej poti priti do poklica, ki si ga želim opravljati. Mislim, da so možnosti za uresničitev povsem realne, samo potruditi se bom moral.«

Andrej Čmok, doma iz Kočevja: »Na informativni dan sem prišel, da bi izvedel, kako bi iz šole rezervnih oficirjev nadaljeval študij na vojaški akademiji. Mislim, da so možnosti, vse podrobnosti pa bom izvedel na občinskem upravnem organu za ljudsko obrambo. Malo poguma mi je vzelo dejstvo, da so sprejemni izpiti iz matematike, ki mi sicer ne leži najbolj. Pravzaprav še nisem čisto trdno odločen, če bom res nadaljeval na vojaški akademiji, čeprav me poklic oficirja zelo privlači. Zdi se mi, da je zelo dinamičen in zanimiv. Tudi sam sem štipendist delovne organizacije in zvedel sem, da pri vračanju ne bo težav. Pri izbiri poklica sta mi starša pustila povsem proste roke. Ko sem povedal, da bi rad postal mornariški oficir je bil oče ponosom, mama pa ni pokazala prevelikega navdušenja.«

B. K.

Andrej Lavrič

Peter Draksler

Andrej Čmok

Ob 40-letnici usposabljanja mladih za SLO

Zvezno tekmovanje v Sloveniji

Leta 1948 je bila v vsej Jugoslaviji in tudi na Slovenskem uvedena predvojaška vzgoja. V vseh teh letih od takrat je spremenila ime in tudi vsebino, toda bistvo je ostalo. Gre za načrtno zastavljeno usposabljanje mladih za obrambo in zaščito. Po vsej državi bodo letos potekala tekmovanja in druga podobna srečanja mladih v počastitev 40 letnice začetka obrambnih usposabljanj, vrhunec pa bo pomenilo 3. zvezno tekmovanje Mladi v splošni ljudski obrambi. Potekalo bo 7., 8. in 9. junija letos v Mariboru.

Tovrstna tekmovanja so vsakih pet let. Prvo je bilo leta 1979 na Tjentištu v Bosni in Hercegovini, drugo leta 1984 v Zvečevu na Hrvaškem, tretje bo letos v Sloveniji. Prišlo bo dvajset petčlanskih ekip iz vse države, vseh udeležencev pa bo predvidoma okoli 300. Prišle bodo ekipe, ki bodo najboljše na tekmovanjih po republikah in pokrajinah. Mariborsko srečanje bo tekmovalno, toda organizatorji žele precej več kot samo to. Mladino iz vse Jugoslavije bodo skušali po-

vezati na zanimivem obrambnem področju, gostom iz drugih delov države predstaviti Maribor in njegovo zgodovinsko izročilo, zlasti iz časov NOB, ob tem pa tudi druge značilnosti mesta ob Dravi. Predviden je tudi obisk zadnjega bojišča Pohorskega bataljona in pot na Koroško do zadnjega bojišča v drugi svetovni vojni v Evropi na Poljani in do Prežihove domačije. V Mariboru bodo gostiteljice mladih gostov nekatere osnovne in srednje šole. Na tekmovanje bodo namreč prišli člani ekip najboljših osnovnih in srednjih šol in izvenšolske mladine.

Organizacijski odbor se je sestel v Pekrah pri Mariboru na svoji prvi seji. Odbor vodi Božena Ostrovršnik, v njem so predstavniki JLA, teritorialne obrambe, republiškega sekretariata za ljudsko obrambo, posamezne komisije pa vodijo najdogovornejši posamezniki iz Maribora. Pokrovitelj tekmovanja je zvezni sekretariat za ljudsko obrambo iz Beograda.

J. J. Š.

O samozaščitnem usposabljanju v letu 1989

Predavanja naj bi postala delovni dogovor

Na seji koordinacijskega odbora za SLO in DS pri predsedstvu Mestne konference SZDL Maribor so razpravljali o informaciji o usposabljanju delovnih ljudi in občanov v letu 1989. V tem letu bodo organizirali in izvedli usposabljanje delovnih ljudi na temo »Ogroženost zaradi nesreč z nevarnimi snovmi in zaščita«. Ugotovili so, da je bilo na tem področju že precej narejenega, in da bo treba v prihodnje storiti še več. Za nazornejšo izvedbo usposabljanja je sekretariat za ljudsko obrambo občin in mesta Maribor zagotovil pri republiškem sekretariatu za ljudsko obrambo potrebna gradiva za predavatelje kot so diapozitivi, poučni film, brošure za predavatelje, plakate in drugo gradivo. Poleg tega so organizirali de-

lovni pogovor s predavatelji, ki so jih OZD določile za vodenje in izvedbo usposabljanja. Delovni pogovor je potekal po posameznih občinah v Izobraževalnem centru za SLO in DS v Pekrah pri Mariboru. Razen tega bodo v Mariboru pri letošnjem usposabljanju seznanili občane tudi s programom republiške akcije minus deset odstotkov, ki je namenjena izboljšanju varnosti v cestnem prometu.

Predsednik koordinacijskega odbora Maks Vele je poudaril, da je predvsem od ljudi in njihove usposobljenosti odvisno, kako se bomo ubranili posledic nesreč z nevarnimi snovmi in samih nesreč. Ljudi je treba na vse mogoče načine, pa tudi v tisku, radiu in televiziji seznaniti z nevarnostjo pri ravnanju z ne-

varnimi snovmi. Prav bi bilo, da bi usposabljanje povsod preraslo v delovni pogovor, na katerem bi poleg občanov sodelovali tudi ZRVS, vodja varnostnih okolišev, Civilna zaščita in drugi. Opozorili so tudi na nevarnosti, ki jih predstavlja proizvodnja v nekaterih delovnih organizacijah kot so Tovarna dušika Ruše, Zlatorog Maribor, Pinus Rače in nekatere druge OZD. Poudarili so, da bi morali v teh in morda še v nekaterih drugih delovnih organizacijah organizirati »Dneve odprtih vrat« in povabiti vse občane in delovne ljudi k ogledu proizvodnje in jih seznaniti z ekološko problematiko. Takšen dan odprtih vrat so doslej že uspešno organizirali v Tovarni kemičnih izdelkov Pinus v Račah.

Marjan Kos

Korošci uspešno sodelujejo z JLA

Požrtvovalna pomoč

Sodelovanje z JLA na Koroškem že zdavnaj niso le prazne besede in je mnogo več. Tudi ni samo navidezno utrjevanje bratstva in enakopravnosti. Tisto, kar so s skupnimi močmi dosegli v občinah Ravne na Koroškem in v slovenjegraški, se zdi da je to nemogoče. O tem smo se pogovarjali z Jožetom Logarjem, direktorjem temeljne organizacije koope-rantov-gozdastvo Prevalje, ki je tudi podpredsednik izvršnega sveta ravske občine in v imenu slovenjegraške pa z Janezom Golograncem, načelnikom oddelka za ljudsko obrambo.

Ravne na Koroškem se med drugim raztezajo ob 35 kilometrih avstrijskojugoslovanske državne meje in na njenem območju je 650 kmetij, v srednje gorskem področju. Naš sogovornik Jože Logar, se spominja, kakor, da je to bilo včeraj, ko so se v ravske občine že leta 1960 odločili, razmišljali o tem pa so seveda že prej, da nočejo imeti na podeželju in ob meji razvite ter naseljene domačije. Že takrat o tem niso, kaj dosti izgubljali besed. Skupaj z občinskimi dejavniki, kmetijskimi, gozdarskimi organizacijami in še s kom, so izdelali dolgoročni program razvoja. Ne samo, da so nato takoj vedeli kaj hočejo, so že takrat bili zazrti daleč naprej. Danes se jim ta perspektivnost, še kako obrestuje. Ob organiziranem prizadevanju so spoznali, da imajo na kmetijah še ljudi, ki so na njih sicer pripravljene ostati, vendar jim je treba pogoje za to izboljšati.

Začelo se je z elektrifikacijo. V letu 1980 so jo izpeljali v dolžini 380 km tako, da je luč zasvetila pri sleherni domačiji. Kakšno pripravljenost so pokazali ljudje na Koroškem.

Na podoben način je bilo z izgradnjo cest. V dolžini 450

km so z dolino povezali sleherni domačijo.

Pri tem se niso ustavili. S cestno izgradnjo so končali v letu 1975, nato pa se lotili še kmetijskih poslopij. Čez nekaj let so jih zgradili več kot 300, obnovili pa 150. Kaj pa stanovanjska poslopja? Tudi nanje so mislili. Takrat na kmetijah ni bilo preveč denarja in ga tudi danes ni. Gozdarji so zopet podobno kakor doslej, ob veliki pripravljenosti z drugimi s svojo iznajdljivostjo bili zopet tam,

Janez Gologranc

kjer je treba. Tako so uspeli do 1970. leta na novo postaviti 250 in 200 stanovanjskih hiš po obnoviti. Vzporedno s tem so razvijali kmečki turizem. Eden izmed zglednih primerov za to je Šentdanielj, vas nad Prevaljem, kjer je v to dejavnost vključenih že 16 kmetij.

Med pomembnejšimi prizadevanji sodi tudi izgradnja telefonskega omrežja v dolžini 550 km. Začeli so jo izvajati v letu 1976, zaključujejo jo pa letos. Računajo, da bo v doglednem času v krajevno telefonsko omrežje priključenih več kot 600 domačij. Kaj pa to zanje pomeni, si lahko predstavljamo.

Koliko dela je bilo opravljeno – še pri izgradnji vodovodnega omrežja in pri drugih komunalnih ureditvah?

Kdo vse bi to izmeril ali pa izračunal?

Jože Logar z zadovoljstvom zatrjuje, danes je tega že več kot četrto stoletja, če ne bi bilo pri vseh teh delih take požrtvovalne pomoči posameznih enot JLA različnih rodov mariborskega vojaškega območja, vsega tega ne bi dosegli. Prispevek aktivnih pripadnikov JLA je izjemen, saj ocenjujejo, da so stroški celotne infrastrukturne izgradnje cenejši do 35% vse predvidene predračunske vrednosti.

Jože Logar ne more mimo tega, da se ne bi posebej spomnil na nekatere aktivne vojaške starešine izpred 1965. leta dalje na generale: Jožeta Berceta, Poldeta Rožanca, Svetozarja Višnjiča, Mirtiča, Kacjana in Vilotića Vukašina, poveljnika mariborskega vojaškega območja. Priznanje velja seveda še tistim aktivnim vojaškim starešinam, ki so z veliko požrtvovalnostjo pri tem sodelovali na neposreden način. Med drugim omenjajo Laza Veljkovića, podpolkovnika, s katerim sodelujejo že 35 let. Če pa so katerega izpustili, naj tega prizadeti ne zamerijo.

Logarjeva temeljna organizacija je za izjemno in koordinirano delo prejela malo plaketo JLA. Sprejeli so jo tako, da jih to še bolj zavezuje za sodelovanje z našo ljudsko armado.

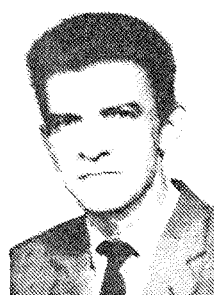
Vukašin Vilotić, generalmajor, poveljnik mariborskega vojaškega območja, je lani ob dnevu JLA v Mariboru opozoril, da je treba utrjevati medsebojne odnose in obrambno sposobnost.

Drago Miklavc

Elkroj

Ciril Likar

Lani smo se borci in krajin Predmestja poslovi od Cirila Likarja, rojenega leta 1910. V NOV se je vključil po vrnitvi iz italijanske vojske septembra 1943. Odšel je na goriško fronto, nato je bil dodeljen 30. diviziji. Bil je obveščevalec. Udeležil se je pohoda v Benečijo. Za zasluge med NOB je bil večkrat odlikovan in prejel več priznanj.

Tone Špeh

Na mirenem pokopališču pri Novi Gorici smo se lani poslovili od Toneta Špeha. Rojen je bil leta 1929 v vasi Kozarišče pri Starem trgu. Komaj 13 let star se je že leta 1942 vključil v NOB. Najprej je bil v Loškem odredu, avgusta 1943. pa v Tomšičevi brigadi, kasneje v VOS za Notranjsko. Konec vojne je dočkal v udarni skupini Notranjskega vojnega področja. Po vojni je delal v organih za notranje zadeve, kasneje v gozdni upravi in od leta 1955 do upokojitve na področju socialnega skrbstva v občini Postojna. Za zasluge med NOV je prejel štiri odlikovanja in imel čin rezervnega kapetana.

Janez Lesar

V Sodražici smo se poslovili od Janeza Lesarja, rojenega leta 1913. Že v začetku leta 1942 se je aktivno in organizirano vključil v delo OF, ko je bil razporejen na rajonski odbor Ribnica-Sodražica v gospodarstvu in kasneje bil poveljnik narodne zaščite. Za delo med NOB je bil dvakrat odlikovan, po vojni pa je za svoje aktivnosti prejel številna delovna odlikovanja in priznanja in bil nosilec srebrnega znaka OF.

Karolina Petrovič

Karolina Petrovič iz Spodnje Idrije je umrla konec lanskega leta. V NOB se je že zgodaj vključila, njena hči pa je bila mladinska aktivistka, njen sin je padel v Cerknem ob nemškem napadu na partijsko šolo.

Pio Cencig

Na pragu novega leta je v Manzanu v Furlaniji umrl borec garibaldinec Pio Cencig. Rojen je bil leta 1926. Njegove napredne ideje in njegova revolucionarnost so ga pripeljale v partizanske vrste, kjer se je boril do konca vojne. Nikoli ni politično miroval, vedno je našel čas, da se je vključil v aktivno delo v svojem kraju. Borci iz Izole se ga spominjajo kot predsednika borčevske organizacije ANPI Manzan. Bil je med iniciatorji razvoja dobrih odnosov in sodelovanja med njihovo in našo borčevsko organizacijo. Tovariš Pio je bil nosilec dveh odlikovanj.

Ivan Podbršček

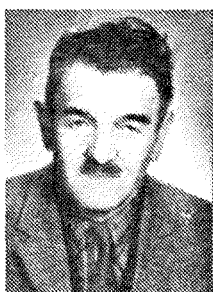
Lani je umrl Ivan Podbršček. Rojen je bil pred petinosemdesetimi leti v Morskem. Med prvo svetovno vojno je bil v begunstvu. Februarja 1942 se je vključil v NOB. Bil je soorganizator OF za Morsko in v njenem odboru deloval kot gospodarski referent do pomladi 1944, ko so ga zaprli in poslali v Nemčijo.

Neža Kožuh

V Vojniku smo se februarja poslovili od Nežke Kožuh, rojene leta 1922 v Gabrovcu pri Dramljah. Že poleti leta 1943 so se pri njih oglašili prvi partizani. Vsi člani družine so bili zvesti sodelavci NOB.

Genovefa Grobelnik

Lansko jesen smo se na lovrenškem pokopališču poslovili od devetinosemdesetletne Genovefe Grobelnik. Povhove mame iz Rdečega brega. Veliko je postorila za NOB, čeprav je dobro poznala posledice okupatorjevega maščevanja. Na njeni domačiji so se ustavljali borci, kurirji TV postaj in politični aktivisti in terenci, ki so bili potrebni pomoči.

France Šega

Po težki bolezni je umrl France Šega, ki je bil rojen leta 1910 v Šegovi vasi v Loškem potoku. Leta 1941 ga je pot hitro pripeljala v vrste OF v domačem kraju. Zaradi aktivnega sodelovanja so ga Italijani internirali v Padovo, kjer je bil do leta 1943. Po prihodu domov se je ponovno vključil v delo NOG v Šerčerjevo brigado, nato je bil dvakrat odlikovan in prejel številna priznanja in srebrni znak OF. Pokopan je v Grčaricah.

Jožef Bavdaž

Prve dni januarja smo se poslovili od osemindesetletnega Jožefa Bavdaža, rojenega v vasi Rabi pri Levpi. Med prvo svetovno vojno je bil kot otrok v begunstvu. Leta 1942 je začel aktivno delati za NOB in decembra istega leta so ga Italijani zaprli. Po kapitulaciji Italije se je udeležil bojev na goriški fronti, kasneje pa se je zaradi bolezni vrnil na teren. Decembra 1944 so ga prijeli Nemci in zaprli v goriške zapore. Odlikovan je bil z medaljo zaslug za narod.

Ciril Ros

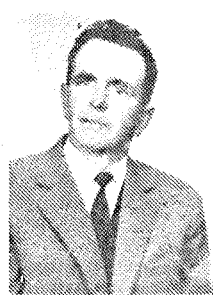
Januarja je umrl Ciril Ros iz Podnanosa. Bil je med prvimi, ki so leta 1942 odšli v partizane. Nazadnje je bil v Dolomitskem odredu, ki je opravljal nalogo intendant. Odlikovan je bil z medaljo zaslug za narod III. stopnje.

Jelka Valenčič

Na pobreškem pokopališču v Mariboru smo se februarja poslovili od Jelke Valenčič, rojene leta 1909 v Krškem. Že leta 1941 je bila izseljena v taborišče Manchtein nato v Offenberga. Za medvojnne in povojne zasluge je bila odlikovana z medaljo zaslug za narod, prejela je priznanje OF in zlati in srebrni znak RK.

Alojz Novinec

Rodil se je pred štirinajstimi leti v Zgornji Senici. Med okupacijo so ga Nemci mobilizirali in konec leta 1944 je v Normandiji prišel v ameriško ujetništvo in nato v zbirno bazo v Bari, kjer se je vključil v enote prekomorskih brigad. Po vojni se je vključil v obnovo in do upokojitve delal v kranjski Iskri.

Anton Kovač

V sedemdesetih letih leta je januarja umrl Anton Kovač iz Grahovega pri Cerknici. Že leta 1942 je bil zaradi sodelovanja z OF aretiran in odpeljan na Rab. Po razpadu Italije je bil v Loški brigadi, kjer je bil ujet in odpeljan v nemška taborišča. Odlikovan je bil z medaljo zaslug za narod.

Štefan Repar

Pokojni Štefan je bil rojen leta 1930 v podbohorski vasi Stranje. Bil je terenski aktivist in opravljal zaupne kurirske akcije na področju okraja Senovo-Blanca. Pokopan je pri Ahcu na Stranjah.

Andrej Rovani

Sredi februarja je umrl Andrej Rovani. Rodil se je pred osemdesetimi leti v Podkrajju blizu Cola. Leta 1942 je bil mobiliziran v bataljon speciale in poslan na Sicilijo. Junija 1943 so ga zajeli zavezniki in z drugimi ujetniki poslali v Afriko. Maja 1944 mu je uspelo priti v 4. prekomorsko brigado.

Miha Benedik

V šestinosemdesetem letu je umrl Miha Benedik s Spodnje Lipnice. Bil je borec Gregorčičeve brigade in Belokranjskega odreda, med vojno in po njej pa aktiven družbenopolitični delavec. Pokopan je v Kamni gorici.

Viktorija Kavčič

Viktorija Kavčič je bila rojena leta 1908 na Idriji pri Bači. Od leta 1942 je bila aktivistka. Zaradi sodelovanja z NOB je bila po raznih zaporih in leta 1944 je bila internirana v Ravensbrück. Odlikovana je bila z medaljo zaslug za narod.

Umrli borci ZZB NOV v letih 1988–1989:

ZB Idrija ob Bači:

Lucijan Lukman, rojen leta 1909, borec NOV od leta 1943, **Franciška Bavdaž**, rojena leta 1912, aktivistka od leta 1942 do zapore v Coroneu.

ZB Blanca:

Viljem Mirt, rojen leta 1915 v Kladju nad Blanco, od leta 1944 je bil borec Kozjanskega odreda, **Dominik Romih**, rojen leta 1908 v Selcah, od leta 1944 je bil aktivist.

ZB Ajdovščina:

Ana Krašna, **Marija Bizjak**, **Viktor Polanc**, **Oton Kirchner** in **Anton Melinc**.

ZB Železniki:

ZB Železniki: **Marija Primožič**, od avgusta 1943. je bila terenska aktivistka, **Gabrijel Mohorič**, rojen leta 1908, od septembra 1943 je bil aktivni terenski delavec, **Mihaela Špacapan**, rojena leta 1907, **Niko Bertonec**, rojen leta 1923, od januarja je bil aktivni udeleženec NOB, borec 9. bataljona Gorenjskega odreda in član sanitetnega osebja bolnišnice Franje, **Julijana Primožič**, rojena leta 1900, mati padlega borca, **Anton Markelj**, rojen leta 1929, član pionirskega odreda Ratitovec od junija 1943, **Blaz Šturm**, rojen leta 1902, od novembra 1943 je bil aktivist Gorenjskega vojnega področja, **Vladimir Primožič**, rojen leta 1906, od junija 1944 je bil aktivni borec Škofje-loškega odreda.

ZB Preska:

Franc Koder, rojen leta 1914, udeleženec NOB od januarja 1943, **Jakob Trampuš**, rojen leta 1899, aktivist od marca 1943, **Alojz Kržišnik**, rojen leta 1917, udeleženec NOB od septembra 1942, **Leon Srebotnjak**, rojen leta 1912, od leta 1941 je bil aktivni udeleženec NOB, **Ivan Jarc**, rojen leta 1922, od avgusta 1943 je aktivno sodeloval z NOB.

ZB Črnomelj:

Stane Kure, rojen leta 1929, **Ivan Rajmer**, rojen leta 1929 **Dragica Mahovlovič**, rojena leta 1930, **Štefanija Pavlin** rojena leta 1904, **Jovo Jakovec**, rojen leta 1926, **Stanka Majerle**, rojena leta 1926, **Slavko Bobič**, rojen leta 1927 **Franc Šterbenc**, rojen leta 1921 **Drago Matko**, rojen leta 1924, **Anton Tomc**, rojen let 1929, **Ivan Šikonja**, rojen leta 1929, **Franc Pezdirc**, rojen leta 1926 **Vladimir Palik** rojen leta 1916, **Judita Jurjevčič**, rojena leta 1926, **Franciška Malerič**, rojena leta 1921, **Marta Malič**, rojena leta 1923, **Ana Švajger**, rojena leta 1910, **Milan Šimec**, rojen leta 1911, **Franjo Oblak**, rojen leta 1908, **Zofija Kastelic**, rojena leta 1904, **Franciška Vardjan**, rojena leta 1900, **Leopold Rožič**, rojen leta 1901, **Marija Novak**, rojena leta 1905, **Ivan Komarički**, rojen leta 1899, **Jože Zupanič**, rojen leta 1917.

Medvedja usluga demokraciji

Dramatični dogodki zadnjih dni na Kosovu in v celi državi so v središču pozornosti tudi udeležencev letnih skupščin v krajevnih organizacijah zveze borcev NOB v radovljjski občini. Sedanje politične razmere je prejšnji teden presojalo tudi predsedstvo občinskega odbora ZZB NOV Radovljica in pri tem izrazilo svojo zaskrbljenost. Globoka gospodarska kriza in skrajno napete politične razmere, ki že dalj časa petrešajo naš vsakdan, so dodobra vzdramile slehernega med nami, pa če je to želel ali ne. Posebno zadnje tragične dogodke na Kosovu in zlasti programaške mitinge v Srbiji, Vojvodini in Črni gori, smo spremljali z globoko prizadetostjo in v strahu za nadaljnjo usodo ljudi v kateremkoli delu Jugoslavije. Trdovratnost političnih struktur na jugu države, ki se je najresneje pokazala v hujskaških govorih

množicam na zadnjih zborovanjih, je izrazil primer obvladovanja javnega mnenja z izmišljenimi in vešče konstruiranimi dokazi o krivdi Slovencev, zato v naših očeh izgubljajo tudi tisto elementarno človeškost in humanost v katero smo želeli do zadnjega verjeti. Za nas je to toliko bolj nepojmljivo, ker smo v naši republiki že zdavnaj presegli mnoge blokade, ki drugje v Jugoslaviji ne omogočajo proste proti k večji demokratizaciji, za katero se vsi po vrsti načelno zavzemamo. Kot nekdanji aktivni udeležene narodnoosvobodilnega boja ves čas zavzeto, in moram reči s simpatijami spremljam vse bolj odprte procese demokratizacije v Sloveniji, ki sproščajo politični prostor ter ga hkrati z raznimi novonastalimi zvezami, združenji in odbori bogatijo. Sem prištevam tudi več ali manj vsem znan Odbor za varstvo člove-

kovih pravic z Igorjem Bavčarjem na čelu, ki o svoji dejavnosti in zahtevah redno obvešča slovensko javnost. Do sem vse lepo in prav.

Mnoge, predvsem borce, pa je močno presenetilo, da sta Bavčar in Janša iskala določena pojasnila pri političnem emigrantu Levstiku, s čimer sta svojo dejavnost postavila v čudno luč. V Mladini št. 6 smo namreč prebrali njun članek »Emigranti: med represijo in kolaboracionizmom s SVD«. Ko pojasnjujeta pomen svojega obiska pri omenjenem emigrantu, podajata slovenski javnosti »svojo« učno uro zgodovine o NOB in »državljski vojni«!

Zapisala sta, da je velika večina partizanov sodelovala v NOB predvsem iz nacionalnega prepričanja, kar je res, ni pa res, da gre partijskemu delu pripisati zgolj oblastniške motive za udeležbo

v oboroženem odporu proti okupatorju. V osvobodilni borbi sem se boril kot partizan, najprej kot skojevec in nato kot partijec. Članstvo v KPS sem si moral prislužiti z nenehnim dokazovanjem domoljubja, hrabrosti, skromnosti in tovarištva, zagadelj ne moremo dovoliti komurkoli izkrivljanje teh dejstev. V tistih težkih časih je bilo potrebno precej več za vstop v partijo, kot pa danes podpisati le pristopno izjavo za SDZ ali SDZS.

Ne samo otroci, tudi drugi občani, ki so iskreno zaskrbljeni za nič kaj obetajoče razmere v Sloveniji, se čudijo, kaj vendar je bilo treba Janši nedavno tega izražati domneve o polnih zaporih vojakov albanske narodnosti na Metelkovi v Ljubljani? Zakaj še bolj podžigati nestrpnost do JLA, ko nam napadi iz drugih delov že dovolj grenijo vsakdanost? Zakaj prilivati olje na ogenj v odnosih do JLA in v sporih z ljubljanskim korpusom, ki je Janš, kot smo prebrali v časopisih, uradno demantiral. Mar vse to ni medvedja usluga demokraciji v Sloveniji? **J. R.**

»Bolje se počutim, če napišem, kar me teži«

Kaj bi rekel pokojni PETER, borec NOV in član ZK, doma iz tega konca Tolminske, če bi v teh dneh še živel. Le kakšno uro pred smrtjo je ženi Marici rekel: »Kam so zapravili Jugoslavijo« in je umrl. Zdi se, da je tem srcem mučno živeti in morda lažje umreti. To je vedel le on, ki mu je bila skrb za domovino do zadnje ure življenja. Ni minilo leto dni, ki sem v našem glasilu TV-15 napisal, da glede na jugoslovansko dogajanje čakamo, »da bodo kaj pogruntali ljudje z ulic« in dočakali smel; poprej to ni bilo v navadi. Politiki so pojasnjevali, da je zmagal RAZUM, sedaj pa množice z mestnih ulic zahtevajo orožje, da bi ga po vsej verjetnosti uporabile proti svojemu narodu. Nihče od govornikov ali politikov množic ni opozoril ali posvaril, da je to kaznivo dejanje in klic k nasilju. Starejše ljudi to vznemirja do solz, svet to posluša in komentira.

Ze pred leti smo vse preveč obravnavali dogajanje dru-

gih, nam pa so se kopicili grehi in grešniki in kljub opozorilom smo plavali dalje. Zdaj pa pred vsakim obedom čakamo nove politične scene, »le delu nihče ne vzklika«, zato pa delovna storilnost ponekod močno upada. Precej zdravih idej smo že slišali za boljšo prihodnost in ne glede na očitke drugih, bo potrebno misliti tudi nekoliko po »svoje«, po ustavi... Delegati se trudijo za splošen gospodarski napredek, politiki pa trobijo o naši suverenosti in svobodi, kot tiste dni po končani vojni 1945 leta. Ljudstvo je potrto, zaskrbljeno, smehljaja na ličnicah starejših, skoraj da ni, iz trgovin pa se vračajo, kot oprano jagnje. »ja bože mili, šta smo dočekali« je rekla starejša ženica v svojem materinem jeziku.

Torej, tudi »državniki« pamet v roke. Poznamo primere iz zgodovine, da je za njihove napake »kratko potegnili« nedolžen ali celo malo kriv narod. Doživljamo tudi jugoslovansko pomlad po svoje. **Janko Mlakar**

Med boljšimi – toda tudi kritični

Nedavna programsko-volilna konferenca ZRVS Šempeter je pokazala, da je ta organizacija še vedno med najaktivnejšimi v občini. Iz poročila, ki ga je podal predsednik ZRVS Vlado Batistič je mogoče ugotoviti, da se v zadnjem obdobju priredili več predavanj, razgovorov in razprav o idejnopoličnih, splošnih vojaških in samozaščitnih temah. Tu so bili dokaj kritični, kajti odkar prejemajo člani le vabila namesto pozivov, je udeležba na predavanjih in drugih akcijah veliko slabša. Discipline ni, zavest pa je popustila. Tako ugotavljajo, da je bila udeležba na obveznih predavanjih le malo preko 50%, pri preverjanju znanja pa 55%. Tudi tokrat so se zavzeli da je potrebno proti tistim, ki se predavanja in preverjanja znanja ne udeležujejo ostreje ukrepati.

Delavni so bili kot mentorji in predavatelji v obrambnem krožku osnovne šole Ivana Reba v Šempetru. Še posebno dobro povezavo imajo z vojniki karavle Vojska Premrla v Šem-

petru, ki je večkrat na leto obiščejo. Uspešno delujejo z družbenopolitičnimi organizacijami, društvi ter krajevno samoupravo. Nekoliko slabše pa je sodelovanje z aktivni ZRVS po delovnih organizacijah, ker so le-ti pasivni.

Organizacija ZRVS Šempeter šteje več kot 200 članov, od teh je 150 obveznih. Med temi je še vedno 90 članov ZK. Na konferenci so se še posebej zavzeli za »Našo obrambo« saj je na to naročenih le 50% članov. Ugotovili pa so, da brez nje ni mogoče opravljati preizkusa znanja. Sprejeli so smernice in obširen program dela v katerega bodo pritegnili člane komiteja za SLO, DS, vodstva NZ, CZ, razvodnike, desetarje, mlajše vodnike in vse tiste, ki imajo vojaški razpored. Za predsednika so izvolili Janeza Turka za tajnika pa Franca Andrenška. Ob krajšem predavanju so si ogledali že film o opazovanju, javljanju, obveščanju in alarmiranju.

Leopold Kotar

Slovesnost na Šenturški gori

Ob 100-letnici jamarske dejavnosti v Sloveniji

Šenturška gora – V nedeljo sta Jamarska zveza Slovenije in Društvo za raziskovanje jam Simon Robič iz Domžal pripravila spominsko slovesnost ob 100-letnici začetkov jamarske dejavnosti v Sloveniji. Prireditve so pripravili na grobu biospeleologa Simona Robiča na Šenturški gori pod Krvavcem. Slovesnosti so se udeležili skoraj vsi krajski krajevne skupnosti Šenturška gora, številni gostje in predstavniki Jamarske zveze. Simon Robič se je rodil v Kr. gori 11. februarja 1824. leta.

Z bogatim kulturnim programom so sodelovali oktet bratov Pirnat iz Jarš, baritonist Janez Majcenovič in basist Rok Lap, na citrah pa jih je spremljal Tomaž Plahutnik. Slavnostni govornik je bil Stane Stražar, Predsednik društva za raziskovanje jam Domžale, ki je orisal bogato delo pionirja in začetnika slovenske biospeleologije. Kljub svoji skromnosti je v svetu slovel kot odličen prirodoslovec. Sodeloval je s številnimi znanstveniki Evrope, medtem pa na Kranjskem ni bil poznan. Njegove zbirke so zelo bogate. Zbirka hroščev obsega 5600 kosov, polžev okrog 11000, zbirka kamenin pa 1000 kosov. Simon Robič je bil tudi pobudnik in soustanovitelj prve slovenske planinske organizacije. Ob njegovi 150-letnici rojstva so mu postavili spomenik pri Jamarskem domu na Gorjuši pri Dobu.

Simon Robič je bil tudi odločen Slovenec in si je veliko prizadeval, da si je slovenščina utrla pot v prirodoslovje. Simon Robič je umrl na Šenturški gori 7. marca pred 92. leti.

Na Gorjuši so popoldne pri Jamarskem domu posadili spominsko lipo v spomin na ta stoletni praznik, spremljan s kulturnim programom. **Janez Kuhar**

Poizvedba

KRNEL (oče Ivan) Anton, ki je bil rojen 9. 10. 1911 in je bil v Radohovi vasi pri Pivki štev. 38. Mati se je pisala Knafelc Jožefa. Po pripovedovanju sorodnikov je ob začetku okupacije l. 1941 živel v Ljubljani Moste Polje v neki gostilni. Te gostilne sedaj ni več, ker jo je vodila neka starejša žena, ki se je odselila nekam na Štajersko? Iz te gostilne v Polju, je odšel, verjetno že l. 1941 v NOV in od tedaj ni več nobenega sledu o njem.

Domači v Radohovi vasi pri Pivki, pa imajo SPOMENICO, ki jo je izdala ZVEZA BORCEV NARODNOOSVOBODILNE VOJNE JUGOSLAVIJE (št. 220288).

Morda bi se na podlagi te številke spomenice dalo ugotoviti kje in kako je padel, ker nekdo je moral poslati podatke za spomenico v Beograd! Tukajšnji KO ZB in tudi domači, kolikor jih je še, pa ne vemo od kod so šli podatki v Beograd za izdajo spomenice.

Naloge borčevske organizacije v radovljjski občini

Na marčevski seji predsedstva občinskega odbora ZZB NOV Radovljica so potrdili zaključni račun za leto 1988 in sprejeli delovni ter finančni načrt za leto 1989. Pri tem so ugotovili, da ste kljub dokaj skopu odmerjenim sredstvom za dejavnost vseh 20 krajevnih organizacij ZB NOV in prav toliko raznih delovnih teles domičnih odborov lanskoletni program in poslovanje izvršene v celoti. Občinska organizacija ZZB NOV je med vsemi družbenopolitičnimi organizacijami daleč najmanjši porabnik občinskih proračunskih sredstev, četudi je njena dejavnost izredno razvejana, njeni člani pa so med najbolj aktivnimi tako v SZDL, ZK kot v krajevni samoupravi in delegatskem sistemu, kjer so tudi nosilci odgovornih dolžnosti. Tudi radovljjsko organizacijo tarejo problemi obolelosti in stopnjujočega števila umrlih članov. Od 2700 leta 1987, jih je bilo na seznamu decembra 1988 še 2.436. Nič kaj spodbuden ni podatek, da je od 1987 do konca 1988 izstopilo iz članstva ZKS kar 18 borcev, oz. 4 odstotke, večidel zaradi bolehnosti in starosti, nekaj pa tudi iz

malodušja zavoljo neučinkovitosti ZK.

Na seji so posvetili posebno pozornost problematiki glasila ZZB NOV Slovenije »TV-15« na katerega je v občini naročena le dobra petina, ali okoli 550 članov. Ugotovili so, da je kljub razmeroma nizki ceni časopisa število naročnikov bistveno premajhno. Menili so, da je treba pridobiti nove naročnike ne samo med člani ZZB NOV in njihovimi sorodniki, tudi v vseh šolah, knjižnicah, družbenopolitičnih organizacijah ter večjih delovnih organizacijah in nekaterih SIS družbenih dejavnosti. To je tudi ena od programskih nalog, ki jih sprejemajo na pravkar sklicanih letnih skupščinah krajevnih organizacij ZB NOV. Razen tega na letnih skupščinah dajejo pobude za akcijo zbiranja denarnih prispevkov za obnovo poškodovane partijske bolnišnice Franja. Predsedstvo občinskega odbora je na seji sprejelo rokovnik in določilo svoje člane za udeležbo na letnih skupščinah krajevnih organizacij ZB NOV, ki jih bodo v občini sklenili do 10. aprila.

JR

Pojasnilo

Ker se nekateri tovariši zanimajo, če bom odgovore na intervju s škofom Stanislavom Leničem, ki jih je Mladina deloma skrajšala deloma pa odklonila, objavil kje drugje, bralcem TV-15 sporočam, da jih je objavila revija Borec v 2. (februarski) številki od str. 278 do 285.

Franci Strle

lesnina

podčrtano z rumeno

INDUSTRIJSKI KOMBINAT N. SOL. O. KRANJ, JUGOSLAVIJA

PLANIKA

64000 KRANJ, SAVSKA LOKA 21, POB 83

TELEFON: 25-861,
TELEGRAM: PLANIKA KRANJ
TELEX: 34548 YU PLANIKA

Zgodba za vas

Če se uprejo smetnjaki...

Povedali so mi, da so bili meščani ponosni na mesto, ki je ležalo na desnem bregu reke Mir.

Bistra voda reke Mir je imela čudežno moč. Turisti so se ustavljali ob njej, da bi si umili roke in obraz. Širila se je govorica, da če bi se vsi ljudje umivali z vodo reke Mir, ne bi bilo več vojn na svetu.

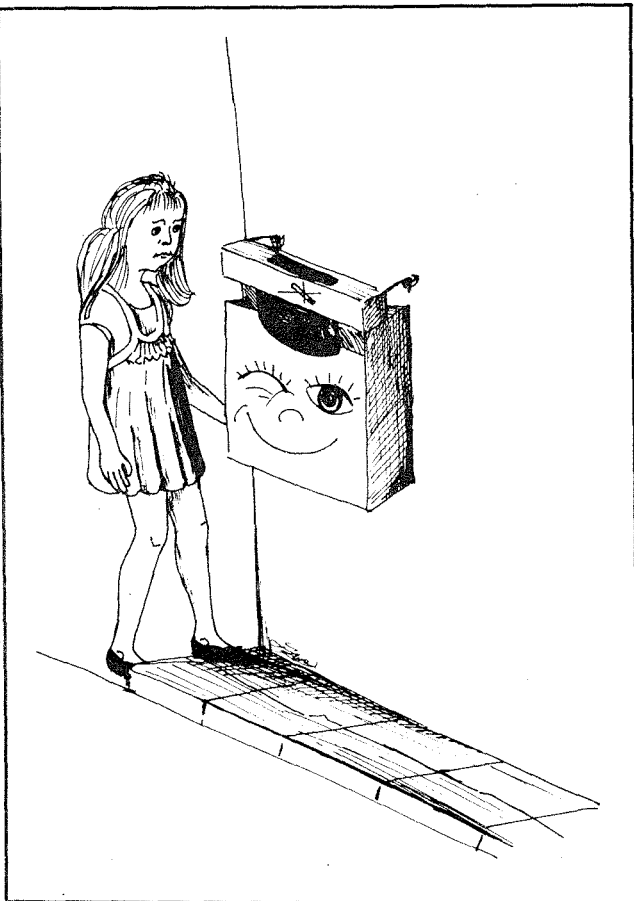
Mesto je bilo znano daleč naokrog tudi po številnih smetnjakih, nameščenih ob urejenih zelenicah. A ti smetnjaki niso bili srečni. Njihova siva barva jih je postarala. Nekega dne so stopili k mestnemu županu in ga prosili za novo, živahnejšo obleko. Županu se je zahteva zdela nesmiselna. Odslovil jih je z obljubo, da bo še premislil.

Smetnjaki so se kmalu naveličali čakanja. Sklicali so sestanek in izbrali svojega vodjo. Ta je ogovoril sotrpine: »Župan nam noče kupiti novih oblek. Če je v mestu vse lepo, hočemo biti tudi mi privlačni. Moramo takoj ukrepati. Kdor ima pameten predlog, naj stopi naprej!« Veliko predlogov je bilo, a vsi so bili neuresničljivi. Oglasil se je najstarejši smetnjak: »Predlagam, da se za nekaj dni skrijemo v zapuščen mlin na drugem bregu reke. Naj gospod župan in meš-

čani vidijo, kako je v mestu, če ni smetnjakov. Mogoče si bodo premislili!«

Naslednje jutro so smeti ležale razmetane po ulicah.

Mačke so greble po njih, psi so glodali kosti in muhe so obletavale smetišče. Iz kupov odpadkov se je širil smrad. Meščani so bili zaprepašeni.

Spraševali so se, kdo jim je odstranil smetnjake. Le župan je vedel za vzrok, a si ni znal razložiti, kam so smetnjaki odšli. Ljudje so glasno godrnjali, turisti so zapuščali mesto. V nekaj dneh so bile vse ulice prekrte z umazanijo. In kaj zdaj? Župan je obupal. Slical je meščane in jim povedal, zakaj so se smetnjaki uprli. »Hočejo novo obleko.«

»Če je to najhuje, jim pa ugodimo!« so se zasmeli starejši krajan. Vi, gospod župan, nam priskrbite barve in čopiče, vi, mladi, pa preiščite vse kleti in pripeljite nazaj smetnjake. V nekaj urah bo zadeva urejena. Smetnjaki so naš ponos!« je dejala pogumna meščanka.

Začel se je lov na smetnjake. Šele čez nekaj dni jih je šofer Andrej slučajno našel v zapuščenem mlinu in jih s tovornjakom pripeljal na parkirišče. Moral je uporabiti silo. V nekaj urah so imeli vsi smetnjaki novo obleko. Tudi imena so dobili.

V lepem mestu so se sedaj bohotili živobarvni smetnjaki. Rdečko je vsakemu, ki je vanj stresel smeti, hudomušno poškili. Tudi Mojca se mu je približala in ga vprašala: »Zakaj si tako dobre volje?« Rdečko ji je ponosno odvrnil: »Če hočeš kaj doseči, moraš vztrajati. Za čistočo je vredno tvegati, ker je čistoča pol zdravja.«

TINA POLENCIČ, 6. d
OŠ 9. korpus NOVJ
Nova Gorica

Smeh iz šolskih klopi

Zdaj pa, dragi mladi prijatelji, malo za zabavo. Navsezadnje tudi v šolskih klopih (vsaj dokler vi v njih sedite!) ni vedno dolgčas. Če že snov ni zanimiva ali pa vam jo tovariši ne znajo predstaviti tako, da bi pritegnila vašo pozornost, tako da bi poslušali z odprtimi očmi in ušesi, se te pač začnejo zapirati in potem se zgodi... Naenkrat polna učilnica smeha. Iz osnovne šole Boris Kidrič v Ajdovščini so nam opisali nekaj takšnih dogodivščin, pa če imate še vi kaj za bregom, nam seveda sporočite na uredništvo...

Spi se doma

Oh, ta zgodovina! Nenehno ponavljanje stvari, dogodkov, obdobj, lenic... Sedel sem na svojem mestu pri oknu in dolgočasno poslušal pripovedovanje učiteljice. Toplota me je počasi uspavala, da sem glavo naslonil na mizo. Izginilo je rimsko cesarstvo in njegovi junaki so se razblinili. Slavne osvajalne vojne Rimljanov so potonile nekam daleč in obdal me je prijeten mir. Toda užitek ni trajal dolgo. Zdravili so me glasni koraki in pred menoj je stala učiteljica. Pogledal sem ji v strogi obraz, pa sem molčal, saj sem vedel: spi se doma!

TOMAŽ KETE, 8.d

Le zdravilo mora biti pravo

Lansko leto je bilo Milanu pri neki uri zemljepisa zelo dolgčas, zato se je začel gugati na stolu. Uh, kakšno dobro zdravilo je bilo to! Toda čez nekaj časa je Milan, kot bi ga odrezal izginil in na tleh je močno udarilo. Kmalu je po razredu zaplapolal smeh, Milan pa se je v zadregi dvignil in mirno sedel na svoj stol.

Hito je prišel na kraj nesreče tovariš učitelj in... sledila je pridiga

Zaprašena podstrešja

Zaprašena podstrešja so prava zakladnica raznih skrivnosti. Ko sem bil danes zjutraj pri stari mami, sem pohitel tudi na podstrešje. Našel sem veliko zanimivih knjig. Tudi očkov zvezke sem videl pa zvezke strica Branka in Damijana. Brskal sem po zabojih, omarah in drugih kotičkih. Vse je bilo zaprašeno. Večkrat sem se zapletel v gosto pajčevino, toda moj »firbec« je zmagal. Odkril sem še veliko drugih zanimivosti. Posebno sta me zanimali dve majhni škatic. Vprašal sem starega očeta, kaj je v njih. Odprla sva jih in ugotovila, da se v njih skriva spomin na medvojne čase. Te predmete je imel vedno s seboj. Pravi, da so mu zelo drag spomin.

Potem mi je pritegnil pozornost star kolovrat. Zanimalo me je, kako deluje. Stari oče mi je to rad razložil. Največ časa pa mi je vzel prelistavanje očetovih zvezkov. Ugotovil sem, da se sedaj veliko več učimo. Naenkrat sem v kotu zagledal stare zimske čevlje. Stari oče mi je povedal, da so bili last mojega očeta in da se je z njimi učil smučati.

Cas me je začel preganяти, pa sem se moral od zanimivega podstrešja posloviti. V šolo sem odšel s prijetnim občutkom. To staro podstrešje bom še obiskal.

DAVID PUC, 3.a
OŠ Drago Bajc
Vipava

o našem vedenju, odnosu do šolske lastnine in možnih poškodbah. Dolgčas je hitro minil.

PRIMOŽ LIKAR, 8.d

Spoznal sem, vendar...

Zgodilo se je v lanskem šolskem letu pri uri slovenščine. Tovarišica je ravnokar pregledovala domače naloge, ko je Ivan preplašeno brskal po torbi.

»Ivan, ali nisi napisal domače naloge?«

»Ne.«

»Kako pa to?« je z začudenjem vprašala tovarišica. Ivan pa: »Ja, veste, tovarišica, pozabil sem torbo pred šolo. Ko sem se vrnil ponjo, pa je ni bilo nikjer več.«

In Ivan je na mah postal slaven, tako da so o njem poročali že v naslednjem Pionirskem listu.

KATJA ŽELJAN, 8.d

Kaj kroži po telesu

Bilo je v tretjem razredu. S prijateljico sva se napotili proti domu. Prijateljica je bila potra in zmešana. Zaskrbljena sem jo vprašala, kaj se je zgodilo ali če je dobila slabo oceno. Pa mi je povedala o svojem dogodku: Ker je klepetala, jo je tovarišica poklicala pred tablo in jo vprašala: »No, ker si klepetala, povej mi, kaj kroži po telesu?«

Prijateljica je odgovorila kot iz topa: »Voda.«

Razred je planil v smeh.

MEISING BLAŽKO, 8.d

Zapuščena hiša

Na koncu vasi stoji zelo stara hiša. Vhodna vrata že razpadajo. Kadar jih odprejo, zelo škripljejo. Tudi omet s hiše že odpada. Ko vstopiš, se najprej znajdeš v veliki veži, v kateri stoji razpadajoča omara. Kuhinja je vsa črna od dima. V njej je kurišče krušne peči in miza s tremi razmajanimi stoli. V izbi je velika krušna peč, okoli nje pa klop. Okna na hiši so zelo majhna, stekla pa napol razbita.

Hiša je že dolgo vrsto let zapuščena in čaka novega lastnika, da jo popravi in obnovi.

LEON KONJUVCI, 5.a
OŠ Edvard Kardelj
Slovenske Konjice

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMI

Pot do znanja

Vsako leto takole na pomlad, dragi mladi prijatelji, skoči na plan tisti dan, ki mu pravimo »informativni«. Namenjen je osmošolcem, ki boste kmalu zapustili osnovnošolske klopi in se morate odločiti, kod bo tekla vaša nadaljnja pot. Seveda se že prej pogovarjate, tuhtate in tehtate, kateri poklic bi radi opravljali v življenju. Tesno s tem pa je povezano vprašanje: Kakšno izobrazbo potrebujete? Torej, na katera srednješolska vrata boste potrkali? In še težje vprašanje: Ali vas bodo sprejeli? Bo dovolj prostora? Kakšne pogoje bodo postavili? Kaj se boste učili?

Vidite, zato je informativni dan, ko prestopite prage različnih srednjih šol in v njih poiščete odgovore vsaj na nekaj iz kopice vprašanj, ki vam, kakor piše Helena Brezovar iz 8. a, ne dajo spati.

Obenem v teh trenutkih odločanja stopi pred vas že prehojena pot, ki jo v mislih podaljšujete z vizijo prihodnosti. Vem, strah vas je, saj se nam vsem skupaj v sedanjem trenutku nič dobrega ne piše. Ampak nič ni tako brezizhodno, da ne bi z voljo dosegli. Tudi z vašo voljo! Ja, kaj pa bi bilo, če bi rekli: Čemu se bom le učil? Zaposlitve ne najdem. Razmere v državi vedno bolj hirajo. Prav zato, dragi mladi prijatelji! Država potrebuje pametne mlade ljudi, ki bodo večji opravljali svoj poklic, ki bodo stvari reševali z razumom in znanjem. Pot do njega je dolga in težka, toda na koncu poplačana.

»Življenje je znanje,« trdi Martin Prunk iz 8. č razreda (šole ni napisal), ki takole razglablja o učenju: »Vrtec, mala šola, osnovna, srednja, višja šola. Ta pot se mi zdi neznansko dolga. Toda del te poti sem že prehodil in vem, da bom zmogel še preostali del. Srednja šola, nova spoznanja, nova doživetja, novi prijatelji, novi učitelji. Popoln preobrat. Na prvi pogled se mi zdi strašno. Potem višja šola. Enaki začetniški problemi. Še več truda. Mislim, da je dobro, če se učiš. Najlepša leta so tista, ki jih preživiš na višji šoli. To zagotovo drži. In ko so že vse šole mimo, se človek še vedno uči; uči se celo življenje...«

Dragi Martin, tebi in vsem tvojim vrstnikom želim, da dosežete tisto, kar ste si začrtali v svojih glavah. Najprej pa seveda, da bo informativni dan za vas koristen in vam odkrije pogled v nova obzorja.

Živa

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMI

Na novinarski poti

Sem Davor Mitrovič iz osnovne šole Solkan. Rad bi vam povedal, kako sem 8. februarja okusil, kako težko in naporno je delo novinarja. Imeli smo kulturni dan. Približno petsto učencev višjih razredov je ustvarjalno delalo v petindvajsetih skupinah: fotografski, glasbeni, novinarski, ikebana, makrame, umetno kovaštvo, ples...

Odločil sem se, da bom novinar. Naša naloga je bila obiskati vse skupine, opisati njihovo delo, zbrati mnenje in obliki ankete in dobiti izjave mentorjev. Imeli smo zelo malo časa, saj so bile skupine razporejene v Solkanu in Novi Gorici. Hiteli smo, spraševali, zapisovali, se potili, a tudi zabavali. Skupine so svoje delo prikazale na skupni prireditvi.

Kljub naporu je bilo lepo in odločil sem se, da se bom še ukvarjal z novinarstvom, vendar pa moram postati bolj radoveden in vztrajen.

DAVOR MITROVIČ, 6. c
OŠ Solkan

Naravoslovni dan

Učenci sedmih razredov smo si na naravoslovni dan ogledali zdravilišče na Dobrni.

Zjutraj, ko smo prišli v šolo, smo se s pomočjo tovariša porazdelili v skupine, da smo lahko dobili naloge in vprašanja o zdravljenju raznih bolezni v zdravilišču. Do malice smo lahko odgovorili na nekaj vprašanj, nato pa smo zdrveli na avtobus, da smo se odpeljali na Dobrno. Tam nas je najprej sprejela prijazna vodnica, ki nam je povedala nekaj o starem in novem hotelu. Potem je prišel zdravnik, ki nam je razkazal veliko prostorov, ki jih uporabljajo za različne terapije in v enem izmed teh prostorov je bila naša smučarka Mojca Dežman, ki si je na smučanju poškodovala desno koleno, pa so ji ga tam po operaciji razgibavali. Zdravnik nam je še veliko povedal o termalni vodi in o zdravilišču. Potem so se šli nekateri kopat, drugim pa je zdravnik pokazal še savno, ki je bila za nas zanimivost, saj se segreje do 120 st. C. Zopet je za nas poskrbel turistična vodnica, ki nam je v starem zdravilišču pokazala termalni vrelc z zdravilno močjo.

To staro zdravilišče je bilo grajeno leta 1624 in v njem se je nekdaj kopal Napoleonov brat, sam Napoleon pa se najbrž ni imel časa. Vodnico smo lahko še kaj vprašali, potem pa smo se ji zahvalili in učitelji so nam dovolili, da lahko gremo v slaščičarno.

Nekateri veseli, nekateri jezni, ker si niso vzeli s sabo kopalk, smo se vrnili v šolo. Ker pa smo bili že utrujeni, so nam učitelji preložili predavanje o zdravilišču na drugi dan.

CVETKA ZALOŽNIK, 7. a
OŠ 3. bat. VDV Vitanje

